

## **Luuk** **Oligaa Buᅇa Luuknoᅇ ooro.** **Jen-asa-asari**

Uumeleen yoᅇonoᅇ miti dologa mende men kajuti, dokta Luuknoᅇ ii eja uuta Tiofiluswaa-joᅇ qendeemambaajoᅇ ama Oligaa Buᅇa koi ooro. Luuk ii Jiisaswaa gowokoya 12 yoᅇoonoᅇga moᅇ qaagoto, Griik ejaga kolooᅇ ji ejemba menqeeᅇngo gawonoᅇ laligoro. Luuknoᅇ Jiisaswaa kania woi ii kokaen qendeema nononja: 1) Anutunoᅇ Hamoqege Toya wasimambaa qaa somoᅇgoroti, ii Israel iyoᅇoonoᅇ kolooro, 2) Iinoᅇ kantria kantria men qeᅇngoᅇ nonomambaajoᅇ karo. Pombaa Uᅇa Toroyanoᅇ Jiisas oono “Ejemba kamaᅇqeᅇeta yoᅇoojoᅇ Oligaa Buᅇa” jen asariᅇ laligoro. Ejemba iwoi kania kania kawaajoᅇ memeqemean ama laligogiti, Jiisasnoᅇ iyoᅇoojoᅇ majakaka moma ilaᅇ oᅇoma laligoro. Luuknoᅇ sundu kaᅇa seiseiya areᅇnoᅇ oodabororo. Luuknoᅇ korisorowaa sunduya mamaga ooro. Jiisasnoᅇ wala namonoᅇ kamaaro ano tetegoyanoᅇ namo mesaᅇ Siwenoᅇ uro. Kawaajoᅇ korisoro seiseiya ii boᅇ 1-2 ano boᅇ 24 iikanoᅇ eja. Jiisasnoᅇ Siwenoᅇ uro Buᅇa gawoᅇ men seigi momalaari tuuᅇnoᅇ somariᅇᅇ somariᅇᅇ keno. Luuknoᅇ iikawaa sunduya ii buk qata “Aposol gawoᅇ meme,” iikanoᅇ oorota eja.

Luuknoᅇ Oligaa Buᅇa ooroti, iikawaa qaa waᅇa ii kokaen sokoma ano eja: Qamakooli gawoᅇ megi hoᅇa kolooro. Uᅇa Toroyanoᅇ ejemba

sololoonj onono laligogi. Emba yonononj Jiisaswo gawonj mamaga nanjonj megj. Anutunonj singisonjgogia mesaonj laligoro.

**Buk kokawaa bakaya wanj 8 ii kokaenj:**

Buk kokawaa kania Luuknonj ooro bonj 1.1-4  
Jon Oomulu eja ano Jiisas koloonj somariiri 1.5-2.52

Jon Oomulu ejanonj Anutuwaa gawonj mero 3.11-20

Jiisas oomulu menj muro angobato mokoloo 3.21-4.13

Jiisasnonj qenjaaro gawonja Galili prowinsnonj mero 4.14-9.50

Galili mesaonj kana kema Jerusalem keuro 9.51-19.27

Jerusalem keuma sonda konoga laligoro 19.28-23.56

Waama asuginj onoma Siwenonj uro 24.1-53

Matyuu, Maak, Jon yonononj sundu tosia mende oogiti, ii Luuknonj iyanodeenj ooro bakaya 2 ano 6 iikanonj eja. Sundu tosia ii kokaenj: Gajoba yonononj rii qagi. Lama galenj yonononj Jiisas koloo kanj iigi. Jiisasnonj melaadianonj jiwowonj jigononj uro. Samaria ejanonj gbilibuurunj eja kiankomunj muro ano qewolonj ejanonj singisonjgononj kemenj sooroti, iikawaa sareqaaya.

*Luuknonj tere Tiofiluswaa ooro.*

<sup>1</sup> Gejatootoo ejembanonj Hamoqeqe Toya koloowaatiwaa qaa jegi iikawaa honja batunananonj asugiroti, ejemba mamaganonj kawaa sunduya kanainj oogi. <sup>2</sup> Iwoi honja ii batunananonj asugiro tosiannonj ii kanakanaiyanonja kanainj kouma iyanjgiaa

jaagianon iima moma yagogiti, yononon iikawaa so kawaa bujuya toroqen jen seigi gejanananon kemeñ ananaa buña kolooro. Ejemba kaña yononon Buña ii kanain papianon oon arengogita eja.

<sup>3</sup> Niinon kaanagadeen iwoi kuuya asugin kouroti, ii tororo qisin onombe kanianonga kanain jegi moma kotojen. Oo Tiofilus niinon goojon mobe uuta koloojan. Niinon giwo qaa amin mobotiwaajon mobe awaa kolooro Jiisaswaa sunduya ii kuuyagadeen arengon oojen. <sup>4</sup> Buña qaa hona kuma gonji mojan, giinon iikawaa kania weengon korebore moma komuwa. Kian.

*Jon koloowaatiwaa qaaya Geibrielnon jero.*

<sup>5</sup> \*Judia prowinswaa kin qata Herod iwaa kambananon eja mon qata Zekaraia laligoro. Iinon jigo gawon galen laligon Abaiawaa gawon areñnon nano. Embia qata Elisabet iinon kaanagadeen jigo gawon galen Aarombaa gbili mon kolooro. <sup>6</sup> Yoronon Anutuwaa jaanon laaligo dindina laligon Pombaa jojopan qaa ano jenkooto ii kuuya tororo otaan koposowaa qaagara qaa laligori. <sup>7</sup> Laligorito, Elisabetnon kopimbaajon gbiligara qaa laligon ejemba waña koloori.

<sup>8</sup> Kamban monnon Abaiawaa gawon areñ kambananon karo Zekaraianon jigonon galen gawon mewaatiwaajon Anutuwaa jaasewananon kouro. <sup>9</sup> Kouro jigo gawon galen yononon kaiyakagia otaan batugianon gawon mendeema Zekaraia metogogi Pombaa alatanon uma jinin moronjowo

---

\* 1:5: 1 Hist 24.10

ooro. <sup>10</sup> Jiniñ marae ooñoon kambañanon kan kuuro iinon iwoi moronawo ii ooro ejemba tuun kuuya yoñonon jiwowon jigo seleeñgen mam-boma Anutu qama kooliñ ragi.

<sup>11</sup> Jiniñ ooro moronanon pumpunyon miri uuta sokono kanon Pombaa gajoba moñnon alatanon eu asugin mun boria dindiñaagen nano. <sup>12</sup> Nano Zekaraianon iima aarun toroko moro. <sup>13</sup> Toroko moroto, gajobanon kokaen ijoro moro, “Zekaraia, gii toroko mende moba. Anutunon qamakooliga modaboroja. Kawaañon embaganon koro ama koko meraga mewaa. Ii mero giinon qata Jon qaba.

<sup>14</sup> Meraga kolooro uuganon iwaañon qeañgoro aisoona ejemba mamaganon korisoro mobuya. <sup>15</sup> \*Ii nemuñaa goron uutanon raro Uña Toroy-anon iikanondeen kanain uuta saa qero somariin wain me apu kotiga ii mende neñ Pombaa kooronanon eja uuta koloon laligowaa.

<sup>16</sup> Kaen laligon Israel ejemba mamaga uu-gia meleeno Ponjia Anutuwaanon eleembuya.

<sup>17</sup> \*Anutuwaa Uñanon gejatootoo eja Elaija in-aaro ku-usun qaganon gawon meroti, iinon mono iikawaa so waladeen keno Ponñon gematanon kawaa. Iinon kema kanageso uu kuun onono Ponñon kawaatiwaañon jojorin nambuya. Man ano merabora juma deenji uukuukuu meñ onono mombo metulanon aowuya ano qootogo ejemba ii dindiña yoñoo momo arenon keubuya.”

<sup>18</sup> Siwe gajobanon kaen ijoro Zekaraianon jero, “Embanawo noronon ejemba waña koloojoti-

---

\* **1:15:** Jan 6.3      \* **1:17:** Mal 4.5-6

waajon qaaganon mono nomaen honawo koloona-aga?”

<sup>19</sup> \*Kaen jero meleeno, “Nii Geibriel. Niinon Anutuwaa wambu-soonanon nambe wasin nono buju awaa koi men kan gijowe mojan. <sup>20</sup> Noo qaa jena honawo koloowaati, giinon ii jewe mende moma laarijanjwaajon qaaga mono muungoro nekon laligowa. Kaen laligona buju qaa kokawaa hona koloowaatiwaa kambanja kan kuuro iikanon neselanga lolooro qaa mombo jewaga.”

<sup>21</sup> Kambanj biiwianon kanon ejembanon mam-boma rama Zekaraianon jiwowon jigonon eu kambanj koriga nanotiwaajon uugianon motogoto mogi. <sup>22</sup> Kaen ama ragi seleenjen kamaan qaa jemambaaajon amamaaro moma asarin kokaen jegi, “Inon jiwowon jigonon nama jaaya meleeno Siwenonga unja mon iija.” Kaen jegi borianondeen kaisare ama onoma nekon koloon laligoro.

<sup>23</sup> Kaen laligon jigo gawon meme kambananon tegoro eleema mirianon keno. <sup>24</sup> Ween tosia tegoro Elisabetnon koro ama koin 5 kawaa so mirinon asanjon kokaen jen rama laligoro, <sup>25</sup> “Merana qaawaajon ejembanon men kamaan nongi Ponjon wambusoon qen noma iikawaa lombota men gilin kiankomun nonja.” Kian.

*Jiisas koloowaatiwaa qaaya Geibrielnon jero.*

<sup>26</sup> Elisabetnon koro anotiwaatiwaa koina 6 kolooro Anutunon gajobaya qata Geibriel wasiro Galili prowinswaa gomanja mon qata Nazaret kanon

---

\* **1:19:** Dan 8.16; 9.21

kamaaro. <sup>27</sup> \*Kamaan emba saran jumunḡ qata Maria iwaanon keno. Iinon eja qata Joosef iwaa emba bunḡaga laligoro. Joosefnon kin Deiwidwaa gbilia mon kolooro. <sup>28</sup> Gajobanon Mariawaanon kema kokaen ijoro, “Oo Maria, weenḡa awaa. Ponon kalenmorian goma giwo namba.”

<sup>29</sup> Kaen ijoroto, Marianon jolon iikawaajon mamaga aarun kania monḡama motoqoto moro. <sup>30</sup> Motoqoto moro kokaen ijoro, “Maria, Anutunon kalenmorian gono iwaa jaanon sokonjan. Kawaajon toroko mende moba. <sup>31</sup> \*Moba, ginon koro ama koko meraga mewaga. Men qata Jiisas qaba. <sup>32</sup> \*Jiisas iinon somariin eja qabunayawo kolooro qata ‘Uuta somataa Meria,’ qagi laligowaa. Kaen laligoro Pon Anutunon amboya kin Deiwidwaa jinḡaron dun muro ejemba galen koma onoma laligowaa. <sup>33</sup> Jeikobwaa kanageso yonoo kinḡia koloon tetegoya qaa galen koma onoma laligowaa. Bentotonḡa iikanon mono kamban monon mende qaombaa.”

<sup>34</sup> Gajobanon kaen ijoro Marianon jero moro, “Yei! Nii ejawaa kania mende mojen. Kawaa-jon qaa jejani, iikawaa honḡa mono nomaen koloowaa?”

<sup>35</sup> Kaen jero moma meleeno, “Unḡa Toroyanon mono anḡon koma gono Anutu uuta somataa esunanon sokoma turun gombaa. Kawaa-jon mera mewagati, iinon toroya kolooro ejembanon qata ‘Anutuwaa Meria,’ jen qamakebuya. <sup>36</sup> Moba. Tinitosaga Elisabet iinon

---

\* **1:27:** Mat 1.18    \* **1:31:** Mat 1.21    \* **1:32:** 2 Sml 7.12, 13, 16; Ais 9.7

kaanagadeen ‘Kopin laligon mera memambaajon amamaaja,’ jegito, kilen emba waja koloon kamban kokaamba koko merawaa koroyawo kolooro koina 6 kolooja. <sup>37</sup> \*Anutunon iwoi mon amambaajon jen ii mende amamaankeja.”

<sup>38</sup> Kaen jero Marianon ijoro, “Moba, niinon Pombaa welenqege emba koloojen. Kawaaajon qaa jejani, iikawaa so saanon koloon nombaa.” Kaen ijoro Siwe gajobanon mesaon keno. Kian.

*Marianon Elisabetwaanon kusu kema iiro.*

<sup>39</sup> Marianon ii moma kamban koriga mende kolooro waama uulanawo jojorin goman baananon uma Judia prowinswaa taona monnon keno. <sup>40</sup> Kema Zekaraiawaa mirinon uma embia Elisabet iima aisoon jolona jero. <sup>41</sup> Jolona jero iikanondeen moro koko meranon goron uutanon lugun uma kamaaro Unn Toroyanon Elisabetwaa uuta saa qero.

<sup>42</sup> Saa qero qa somata qama kokaen jero, “Oo alana, Anutunon kotumotueya uuta ama gono emba batunananon laligowaga ano mera mewagati, ii kaaniadeen kotuegon mubaa.

<sup>43</sup> Nomaembaajon Ponnaa nemunanon kan niiro kaen koloon nonja? <sup>44</sup> Moba, gii jolona jena qaa aroga gejananon kemero meranon goronanon kaanagadeen korisoro qaganon lugun uma kamaaja. <sup>45</sup> Ponnon buju qaaya jero moma iikawaa hona asugiwaati, ii moma laarijanawaajon goojon mobe simbawonawo koloojan.” Kian.

---

\* **1:37:** Jen 18.14

*Marianon korisoro rii qaro.*

46 \*Marianon qaa ii moma kokaen jero,  
 “Ii-ia! Noo uu kononanon mono jinonja qaa  
 Ponj mepeseja.

47 Noo unjananon Anutu, Hamoqeqe Tonaajon  
 aisoon korianj maaja.

48 \*Niinon welenqeqe emba kamaanqegeta  
 laligojento, Anutunon kilen ba koma  
 kiankomun nonja.

Moba, ejemba tuunja tuunja kete kanain  
 koloowuti, yononon mono noojonja ‘Simba-  
 wonjawo!’ jen mepeseen noma laligowuya.

49 Ku-usun Toyanon mono angoletu uuta men  
 nono laligojen.

Iwaa qata ii Toroya.

50 Ejemba kete namonon laligojuti ano kan-  
 agen koloon seiwuti, iyonoo batugianon isi  
 daen yononon Anutuwaa jeta uguwuboti-  
 waa toroko mobuti, iwaa kiankomuyanon  
 mono yonowo pondan ewaa.

51 Anutunon borianon angoletu men iikanon  
 usunja

qendeema nonono iininj.

Ejemba iyanjia men biwiinj aon sewanpirinj  
 laligojuti, Anutunon mono ii kondeema  
 onono simbirinsambaranj koloon laligoju.

52 \*Kinj ponja ponja jinjaron dungianon rama  
 ejemba galen

koma onoma laligogiti, Anutunon ii iikanonja  
 qetegon utama onono kamaagi.

---

\* 1:46: 1 Sml 2.1-10 \* 1:48: 1 Sml 1.11 \* 1:52: Job 5.11;  
 12.19



Kamaagito, kamaanqeqeta iiga mono men  
uma onono.

<sup>53</sup> Ejemba iwoiwaa memeqemeyan ama laligogiti,  
iyonoo uugia mono

iwoi awaa awaanon saa qeroto,  
ejemba qaqabunagiawo ii wasin onono boro-  
gia bobora een kenji.

<sup>54-55</sup> \*Anutunon ambosakonurunana metogon  
unvano Israel koloogi nono

toroqen Anutuwaa welenqeqeuruta laligo-  
jon.

Anutunon wala eenanon jojopan qaaya  
kokaen jen somonon nonono, 'Niinon  
Aabram ano iwaa gbiliuruta tetegoya  
qaa laligon uma laligowuti, ii kiankomun  
onoma laligomanja.'

Kaen jen qaaya ii mende duduun laligon kouro.

Qaagoto, iinon mono qaa jeta ii otaan laligon  
kete baagon nonomambaajon kaja."

Marianon kaen jero.

<sup>56</sup> Marianon koin karon kawaa so Elisabetwo  
laligon mombo mirianon eleeno. Kian.

### *Jon Oomulu ejanon kolooro.*

<sup>57</sup> Elisabetwaa mera meme kamananon kan  
kuuro koko meraga mero. <sup>58</sup> Koko meraga  
mero miri kosianon laligogiti ano tinitosauruta  
yononon Pononon kiankomu uuta qendeema  
muroti, ii moma asarin iwo motoon korisoro  
angi.

---

\* **1:54-55:** Jen 17.7

<sup>59</sup> \*Korisoro ama ween 7 tegoro waama kema Anutuwaa aiweseya mera selianon kotowutiwaajon ajoroogi. Ajoroon manaa qata Zekaraia ii wase men muwombaaajon jegi. <sup>60</sup> Jegito, nemunanon jero, “Ii qaagoto, qata mono Jon qabonja.”

<sup>61</sup> Jero kokaen ijogi moro, “Jon qajanto, goo tinitosaga yonoononga mombaa qata kaen mende eja.” <sup>62</sup> Kaen ijogi nama mananon iwaa qata qabaatiwaa qisin borogianon kaisare angi.

<sup>63</sup> Kaisare angi tafewaajon qisiro mugi iikanon tere kokaen ooro, “Qata ii Jon.” Kaen ooro iikawaajon kuuya aarun tililingogi. <sup>64</sup> Aarun tililingogi iikanondeen buuta afaangoro neselana lolooro qaa jen Anutu mepeseero. <sup>65</sup> Mepeseero alaurugia kuuya yononon qarasombugia mamaga mogi. Mogi iwoi kolooroti, iikawaa bujuya amin mogi sein Judia baan goman kuuya sokono.

<sup>66</sup> Bujuya amin mogi kuuyanon ii moma uu kononganon ama angon kongi. Ponon ku-usuna kokosaposapo qaganon maaro laligoroti, iikawaa kania moma asarin kokaen jegi, “Mera koi kanon somariin mono naa iwoiga mon nomaen ama menaga?” Kian.

### *Zekaraianon gejatootoo qaa jero.*

<sup>67</sup> Kaen jegi Unja Toroyanon manja Zekaraiawaa uuta saa qero gejatootoo qaa kokaen jero,

<sup>68</sup> “Nono Israel nonoonon Pon Anutu mepeseewonja. Ii-ia!

---

\* **1:59:** Lew 12.3

- Iinonj mono kanagesouruta ba koma nonoma  
dowenana memambaajonj jojorinj kawaa.
- 69 Anutunonj welenj ejia kinj Deiwidwaa kanageso  
nonoo batunananonja  
eja ku-usunawo kuuro waama Hamoqeqe  
Tonanaga koloowaa.
- 70 Monowaa monoyanonja gejatootoo ejembau-  
ruta tak-kootoya  
ii sololoonj onono qaa je kokaenj jenj laligogi,  
71 'Niinonj mono kereurugia yonoo  
esungia qewe kamaaro onoo sewanjia  
somonjomanja.  
Daenj yonononj kazi ama onombuti, niinonj  
mono kuuya iyonoo borogianonja meto-  
gonj sopa somonjonj onomanja.'
- 72 Qaa kaenj jenj benjurunana kianjkomunj onoma  
yonjowo soomonjo  
arenj tania monj somonjoroti, ii romonjonj  
otaaro hamoqeqewaa honja asugiwaa.
- 73 Soomonjo qaa ii benjana Aabrahambaa-  
jonj jenj jojopanjan qaanonj jenj kotiirota eja.
- 74 Soomonjo qaa iikawaa honja kokaenj:  
Iinonj nono kereurunana yonoo  
borogianonja metogonj nonono yonoojonj  
toroko mende moma welenja qenj munj  
laligowonja.
- 75 Iinonj qaanana jenj tegoro solanjaninj iwaa  
jaanonj soraaya koloonj  
laaligonana honja dindinja kaenj laligonj komu-  
wonja.
- 76 \*Oo kokona Jon, giinonj somariinj laligonj  
waladeenj kema ejemba uugia mindinjonj

---

\* 1:76: Mal 3.1

iikaanj ama Pombaa kania meleuna kawaa.  
Kawaajonj qaga ‘Anutu uuta somataa geja-  
tootoo ejaga,’ kaenj qagi laligowaga.

77 Kaenj laligonj hamoqeqe Toyaa kania ii Anu-  
tuwaa kanagesouruta kuma

onona ii moma kotonj uugia meleengi Anu-  
tunonj singisonjgogia songbama mesaowaa.

78 Anutunananonj uutanonj jopagonj kiankomun  
nonomakeja.

Kaenj ama ba koma nonoma widia eukanonja  
ano bilikbilik anja.

Kawaajonja nonononj mono wengeran suluro  
asuganonj asariwombaa anjonj.

79 \*Nono pangamanonj tintuanj raninj  
koomuwaa kondomondo Toyanonj anjonj  
koma nonomakejato, weenj jilinjolanj  
kouma qanananonj kuunj menj asarinj  
nonombaa.

Menj asarinj nonono luaewaa kania asuganonj  
asugiro iima iikanonj keuma riinj nam-  
bonja.” Zekaraianonj kaenj jero.

80 Mera Jon iinonj somariinj waaro Unja Toroy-  
anonj inaan muro Anutuwaa qele eja kotakota  
kolooro. Kaenj koloonj balonj qararanjkonjkonjanonj  
laligoro kambananonj kanj kuuro Israel kan-  
ageso yonoo jaagianonj asuganonj asuginj qenjaaro  
gawonja kanainj mero. Kianj.

## 2

*Jiisas Betlehem taanonj kolooro.*  
*Mat 1.18-25*

---

\* 1:79: Ais 9.2

<sup>1</sup> Jon Oomulu ejanon kolooro kambañ kanon Siisa-kin Oogastus iinon Room sitinon gomaña gomaña galeñ koma onono. Galeñ koma onoma takis kanain mewutiwaajon gawmambaa jenkooto ano gomaña gomaña kuuya yononon ajoroogi kuskus (sensus eja) yononon qagia papianon oon arengogi.

<sup>2</sup> Areñ gawon ii kambañ mutuyaga megí. Megiti, kambañ iikanon eja qata Kwirinius iinon Siria prowinswaa gawana laligon galeñ koma onono. <sup>3</sup> Oogastusnon jenkooto ano ejemba korebore horon keuma qagia areñnon oowutiwaajon iyanğiaa kolokoloo gomañgia waña so kenji.

<sup>4</sup> Galili prowinswaa taon qata Nazaret iikanon eja qata Joosef laligoro. Iwaa amboya ii kin Deiwid. Kin Deiwidwaanon taon qata Betlehem ii Judia prowinsnon ero. Kawaajon Joosefnon Nazaret mesaon uma kemen Betlehem keno. <sup>5</sup> Kemañ jero kambañ kanon emba bunaya qata Maria ii koroyawo laligoro. Laligoro ii aima ñaon qagara oowutiwaajon motoon keni.

<sup>6</sup> Kema Betlehem keuri Mariawaa mera meme kambananon kan kuuro. <sup>7</sup> Kan kuuro qenjaaro ee mirinon keuma iikawaa uutanon tintiña mon mende mokolori. Kawaajon bao bulmakao mirinon uma rari. Rama iikanon mutu meria men oponon esuun bulmakao juuyanon ano kemen ero. Kian.

*Lama galeñ yononon Siwe gajoba injiigi.*

<sup>8</sup> Betlehem taon gomañ kanon eja tosonian gomantiiną so balon koria iikanon kema lama

tuungia galen koma onoma laligogi. <sup>9</sup> Kaen laligogi gomantiina kanon Pombaa gajoba monon kosogianon asugin onono. Asugin onono Pombaa asamararanon liligon onoma asariro sombugia moma jenengia ororo. <sup>10</sup> Jenengia ororoto, Siwe gajobanon injoro, “Mono geja ambu! Niinon korisoro Buna somata ejemba korebore yonoojon men kaje, ii inisaama onomana. Kawaajon jenengia mono mende orowa. <sup>11</sup> Buna ii kokaen: Onoo Hamoqege Togianon keteda koi koloaja. Iinon kin Deiwidwaa taonon koloon Pon qata Kraist koloaja. <sup>12</sup> Qaa iikawaa aiweseya ii kokaen: Ono mono kema mera sayawo oponon esuun bulmakao juuyanon angi eji, ii mokoloowu.”

<sup>13</sup> Gajobanon kaen jero iikanondeen gajoba tuun somatanon Siwenonga asugin iwo aitongon Anutuwaa mepemepesee rii qama kokaen jegi,

<sup>14</sup> “Anutuwaa qabunaya mepeseenin Siwenon eukanon uja.

Iinon ejemba iyanajon meweengon ononoti, iyonoojon uuqeeango moma balonon luae ama ononja.” Kian.

### *Lama galen yononon kema Jiisas iigi.*

<sup>15</sup> Gajoba yononon onomesaon Siwenon eleema ugi lama galen yononon angio kokaen jegi, “Ayo, Betlehem kanon iwoi kolooro Ponon iikawaa qaaya jero mojon, nono mono ii kema iibona.”

<sup>16</sup> Kaen jen esungiagadeen kema Maria Joosef ano mera sayawo bulmakao juuyanon eroti, mokolon iigi. <sup>17</sup> Iima nama gajobanon merawaa qaa jero moma kagiti, ii inisaama jen asarigi.

18 Jen asarigi mogiti, iyononon korebore aarun walinggogi.

19 Walinggogito, Marianon qaa kuuya ii uu konononon ama dungun somononon kania romononon laligoro. 20 Walinggogito, iwoi kuuya Siwe gajobanonon jerotiwaa so asugiroti, ii lama galen yonononon iima moma kawaajonon Anutuwaa korisoro rii qama mepeseegi. Mepeseen mesaonon eleema kenji. Kiañ.

*Mera qata Jiisas qagi.*

21 \*Jiisas kolooro Sonda motoononon kawaa so tegoro Anutuwaa aiweseya selianonon kotowombaa kamban karo qata Jiisas qagi. Siwe gajobanonon qa ii waladeen qama murogo kamban iikanondeen nemunaa goronon uutanonon kolooro. Kiañ.

*Jiisas wama Anutuwaa bunja anji.*

22 \*Mooseswaa Kana qaanonon qaa kokaen eja, “Embanonon koko meria mutuya men ween 40 kuunanonon laligoro tegoro suru guluga koma konjoratinon mun onon mono jiwowonon jigononon uma mera ii Pombaa jaanonon anji iwaa bunja koloowaa.” Kawaaajonon kamban ii kan kuuro Joosef Maria yorononon qaa ii ten koma Jiisas wama Pombaa bunja koloowaatiwaaajonon Jerusalem uri.

23 \*Pombaa Kana qaanonon qaa kokaen oogita eja, “Mera mutuya kuuya ii mono qegi Pombaa bunja soraaya koloowuya.” Yorononon qaa ii otaari. 24 Kaanagadeen Pombaa Kana qaanonon jenkooto

---

\* 2:21: Lew 12.3; Luuk 1.31    \* 2:22: Lew 12.6-8    \* 2:23: Eks 13.2, 12

qaa ejiwaa so kewo me kewosusu koonj woi ii siimolonj oowaotiwaajonj Jerusalem sitinonj uma keni.

<sup>25</sup> Kambanj iikanonj eja monj qata Simeon Jerusalem laligoro. Iinonj uuta jumunja Anutuwaanonj qokotaanj uumeleembaa komagbiligibili ano Unja Toroyanonj iwo nano Hamoqeqe Toyanonj Israel uutanonj asugiwaatiwaajonj mamboma laligoro. <sup>26</sup> Mamboma laligoro Unja Toroyanonj qaa kokaenj isaano, “Gii Pombaa Hamoqeqe Toya Kraist asugiro wala iimago koomuwagatiwaa siimboboloya mobaga.” <sup>27</sup> Nemunjanonj Mooseswaa Kana qaa otaanj Jiisas wama jiwowonj jigononj uri. Uri Unja Toroyanonj Simeon sololooro kambanj iikanondeenj kaanagadeenj jigononj uro. <sup>28</sup> Uma mera ii iima menj doonjonj Anutu mepeeseenj kokaenj jero,

*Simeombaa korisoro rii*

<sup>29</sup> “Oo Ponj, kete welenj ejaganonj saanonj kema uuluaenonj laligonj komuwaa.

<sup>30</sup> Goo qaaga eji so Hamoqeqe Toya wasina asugiro ii neenaa jaananonj

iima simbawonjowo mojenj.

Kawaajonj saanonj kema komumanja.

<sup>31</sup> Giinonj hamoqeqe gawombaa kania mozozonjonj kantri kuuya yonjoojonj injisaama onjona ii iima moma kotowu.

<sup>32</sup> \*Giinonj Hamoqeqe Toyaa asasaga injisaana waba kantri yonjoo

uugia kuuro asariwu

---

\* **2:32:** Ais 42.6; 49.6; 52.10



ano qabunaganon geengaa kanagesoga Israel nonoo batunananon kaanjiadeen somarii-waa.”

### *Simeobanaanon gejatootoo qaa*

<sup>33</sup> Simeonon merawaajon qaa kaen jero nemunmananon moma kiko ama waliḡori.

<sup>34</sup> Waliḡori kotuegon onoma nemuḡa Maria kokaen ijoro,

“Moba, Anutunon mera koi kuun ano Israel ejemba seiseyanon ii gema qen kamaan unuro

mamaganon uugia meleema qeangowuya.

Anutu aḡo ii ano aiwese kolooro mamaganon ii toropere jen mubuya.

<sup>35</sup> Toropere jen mugi uumomia aasangoya ii kaen asuganon asugiwaa.

Geengaa uuganon kaanagadeen wosobiri kolooro iikanon soo sulumuk aḡa kaḡa uuga kuun qosombaa.” Kiaḡ.

### *Ana embawaanon gejatootoo qaa*

<sup>36</sup> Jerusalem kanon gejatootoo emba waḡa mon qata Ana laligoro. Iwaa isia qata Aser, maḡa qata Fanuel. Emba kanon saraḡanon eja meḡ laligoro gbani 7 motoon laligori. <sup>37</sup> Laligori loya komuro malo koloon laligon kouro kambaḡ iikanon gbani 84 kolooro. Iinon kambaḡ so jiwowon jigonon uma ii ween mon mende mesaoroto, gomantiḡa asasaga Anutuwaajon nene siḡiḡ laligon qama kooliḡ waeya meḡ mepeseḡ laligoro.

<sup>38</sup> Iinon kambaḡ iikanondeen kouma mera ii iima Anutu mepeseero. Anutunon Jerusalem

ejemba dowegia mewaatiwaajon mamboma lali-gogiti, kuuya iyonoojon mera iikawaa kania jen asariro mogi. Kianj.

*Jiisaswo Nazaret eleengi.*

<sup>39</sup> \*Joosef Maria yoronon Pononon arena jen koto-ro Kana qaanon eji, ii kuuya ani tegoro Galili prowinsnon eleema taongara Nazaret kanon keni. <sup>40</sup> Meranon somariin waama kotiin momakootoyanon asugin saa qero Anutuwaa kalenmoriananon turun muro laligoro.

*Jiisas gbania 12 kolooro jiwowon jigonon ugi.*

<sup>41</sup> \*Jiisaswaa nemunmananon gbani so kiankomu\* kendon kambaanon Jerusalem sitinon uma kemakegi. <sup>42</sup> Kaen laligon Jiisas gbania 12 kolooro siligia amakejutiwaa so kamba ka kuuro kaanagadeen uma kenji. <sup>43</sup> Kema laligon kendon kamba iikanon tegoro eleema mirigaranon keni. Kenito, mera gbaworo Jiisasnon Jerusalem raro nemunmananon ii mende moma kotori. <sup>44</sup> "Iinon ejemba tuunleembe yonowo kenja," jen ween motoongowaa so kana kema sakiti ano alaurugara yonoo uugianon qama mongani. <sup>45</sup> Qama monganito, mende mokoloon mombo eleema Jerusalem kema mongani.

<sup>46</sup> Mongama laligori ween karon tegoro jiwowon jigonon uma iikanon mokolori. Mokolori eja somata yonoo batugianon raro.

---

\* **2:39:** Mat 2.23      \* **2:41:** Eks 12.1-27; Dut 16.1-8      \* **2:41:** Anutonon Iijipt kanon Israel ejemba injima koboon unuuguroti, kiankomu kendon iikawaa qata mon Pasowa.

Raro kuma mugiti, ii moma qisiŋ oŋoma raro. <sup>47</sup> Rama Buŋa qaawaa kania tororo moma asariŋ dindiŋagadeeŋ meleeno korebore yoŋonoŋ ii moma waliŋgogi. <sup>48</sup> Nemuŋmaŋaŋoŋ iima aaruŋ nemuŋaŋoŋ ijoro, “Merana, gii nomaembaaŋoŋ kaeŋ ama noronjaŋ? Moba, maŋgawo noro gooŋoŋ majakaka moma qaama moŋgama laligori.”

<sup>49</sup> Kaeŋ ijoro kokaeŋ meleema orono, “Oro mono naambaŋoŋ nii moŋgama nonjao? Nii neenaa Amanaa mirinoŋ rabe sokonji, ii moŋao me qaago?” <sup>50</sup> Kaeŋ meleema oronoto, yoronŋ qaa jeroti, iikawaa kania ii mende moma asariri.

<sup>51</sup> Mende moma asaririto, kilen waama yorowo eleema Nazaret taonoŋ kema nemuŋmaŋa teŋ koma oroma laligoro. Jiisasnoŋ qaa jeroti, nemuŋaŋoŋ ii kuuya moma uu kononŋaŋoŋ ama somonŋoŋ aŋŋoŋ kono. <sup>52</sup> \*Jiisasnoŋ laligoŋ somariiro gbania uro momakootoya asariŋ seiŋo Anutunoŋ kalenŋmoriaŋa muro kotiiŋ ejemba ano Anutu yoŋoo jaagianŋoŋ sokoma oŋono. Kiaŋ.

### 3

*Jon Oomulu ejaŋoŋ Buŋa qaa jero.*

*Mat 3.1-12; Maak 1.1-8; Jon 1.19-28*

<sup>1</sup> Zekaraiawaa meria Jon iinoŋ gawoŋa kanairo. Kambaŋ kanonŋ Siisa-kiŋ qata Taiberius iinoŋ Room sitinoŋ laligoŋ gomaŋa gomaŋa mindirinŋ gbani 15 eja poŋ kolooŋ toroŋeŋ galeŋ koma oŋono laligogi. Galeŋ koma oŋomambaŋoŋ gomaŋa gomaŋa Israel liligoŋ ejuti, ii mosonŋi

---

\* **2:52:** 1 Sml 2.26; Gba 3.4

bakaya 4 kolooro yoŋoo kingia 4 ii kokaen kuun oŋoŋgi:

Pontius Pailot, Herod, Filip ano Lisantias. Pontius Pailot ii Judia prowinswaa gawanagia laligoro. Kin Herodnon Galili prowins galeŋ koma oŋono ano data Filipnon Ituria ano Trakonitis prowins woi yoŋoo poŋgiaga laligoro ano Lisantias iinon Abilene gomaŋ meŋ laligoro.

<sup>2</sup> Jigo gawon galeŋ waŋa woi laligori, qagara Anas ano Kaiafas. Kambaŋ kanaŋ Zekaraiawaa meria Jon iinon balon qararaŋkon-konaŋon laligoro Anutuwaanon Buŋa qaa kolooro moro.

<sup>3</sup> Anutuwaa Buŋa moma kema Jordan apu berena kosianon gomaŋ so liligon laligoro. Liligon laligon Buŋa qaanon uugia kuun kokaen jeŋ laligoro, “Oŋo mono uugia meleengi niinon oomulu meŋ oŋomaŋa. Kaen aŋgi Anutunon singisongogia songbama mesaowaa.”

<sup>4</sup> \*Kawaa qaaya ii gejatootoo eja Aisaianon oorota iwaa Buju Terenon kokaen eja,

“Qele gajoba moŋon balon qararaŋkonkonaŋon qama laligoro kema qata kokaen mobu,

‘Poŋnon kawa-oo! Kawaaŋon mono jojorin kania meleuwu. Mono uugia mindinon kania qeleleewu.

<sup>5</sup> Kana dondoona kuuya mono qeŋ riigi dindiŋa koloowa.

Baana wanjaleya kuuya ii mono qetegon koma qeleleegi koria koloowa.

Kana misiqisiawo ii mono meagogi dinowa.

---

\* **3:4:** Ais 40.3-5

Haamonon kana kuno simbirinsambaran eji,  
ii mono koton meleugi solananiwa.

<sup>6</sup> Anutunon oyanboyan Toya wasiro karo gomaņa gomaņa kuuya  
yononon ii iima moma kotowuya.”

<sup>7</sup> \*Jonon kawaa so uugia kuuro ejemba tuuņa tuuņa yononon oomulu men onombaatiwaajon iwaanon kagi injiima kokaen injjoro, “Oo qato mokolembaa gbiliuruta, onjo uugia mende meleengi Anutuwaaw iriņa soono irona meleema onomambaajon anja. Ii olon kombombaa gejanono qaaya ii mono moronon injjoro sombugia moma koi kaju?

<sup>8</sup> \*“Kawaajon mono onanon uugia meleembu. Kilenagianonņa eleengi hona kolooro ii mono nanamemenjianon asuganon qendeema laligowu. Uugianon mondomondo qaa kokaen mende romongowu, ‘Nononon Aabrambaa gbiliga laligonin Anutunon mende tiwilaan nonombaa.’ Kaen totogianon qenkejuto, hona ii mende amakeju. Niinon kawaajon kokaen injjomaņa: Anutunon jamo koi saanon jen koton onono letoma Aabrambaa gbiliuruta koloon Anutu mepeseenkebuto, onjo mono nomaen?

<sup>9</sup> \*“Uugia mende meleembuti een, Anutunon mono onjo gere kaņa kono kamaawombaa-jon anju. Gere kuuya hona awaa mende kuunkejuti, ii mono kono kamaagi gere gagirinin giliro kemebuya. Gere kaņa komambaa wenņa mono jeta sunņa ama gere kanianon ano jojorin

---

\* **3:7:** Mat 12.34; 23.33    \* **3:8:** Jon 8.33    \* **3:9:** Mat 7.19

eja. Anutunonj mono kilenagiaa ironja meleema onjombaa.”

<sup>10</sup> Kaen injjoro ejemba tuunja tuunja yonononj kokaen qisinj mugi, “Kawaajonj nono mono nomaen aninj sokombaa?”

<sup>11</sup> Qisinj mugi kokaenj meleeno, “Monjonj maleku woi menj laligoji, iinonj mono yoroononnga monj ii malekuya qaa ii mubaa ano daen yonononj nenegiawo laligojuti, iyonononj mono kaanagadeen nenegia qaa yonoojonj mendeema onjombu.”

<sup>12</sup> \*Takis meme eja tosianonj kaanagadeen oomulu menj onjombaatiwaaajonj kanj qisinj mugi, “Boi, nonononj mono nomaen aninj sokombaa?”

<sup>13</sup> Qisinj mugi injjoro, “Gawmanonj takiswaa jangoya jenj kotonj onjonta eji, so ii mono mende uugunj mewu.”

<sup>14</sup> Manjaqeqe eja tosianonj kaanagadeen qisinj mugi, “Nonoto? Nonononj nomaen aninj sokombaa?” Qisinj mugi kokaen injjoro, “Mombaanonj monembaajonj kuunj ubeqube ama luluuma mende ambuto, onjoangiaa tawagia menkejuti, iikawo mono uumotoonj ama bonjonj laligowu.” <sup>15</sup> Ejemba kuuya yonononj “Jononj Hamoqeqe Toya Kraist koloowabo,” kaen jenj uugianonj romongogi. Kawaa kania mobombaajonj geja qen qen laligogi.

<sup>16</sup> Kaen anji Jononj ii kuuya kokaen injjoro, “Niinonj apu toonjonj mulu menj onjonjento, eja ku-usunja kotakota monj kawaa. Iwaa ku-usunja uutanonj mono noononj uuguwaa. Iinonj eja

---

\* **3:12:** Luuk 7.29

uuta koloowaatiwaajon niinon iwaa kana esuyaa kasia ilaan isamambaajon amamaamanja. Iinon mono Unja Toroya uugianon ano gere bolananon koma konjoratin onono iikaanja kanon mulu men onombaa. <sup>17</sup> Iinon honja ano kaawoya mendeema oromambaa saraya men kouma koson korereŋgon gosiwaa. Gosin wiit kota men kululuun kowianon ambaato, kaawoya ano bulaaya ii mono usuno gere gagirinoŋ kemeŋ tetegoya qaa jewaa.”

<sup>18</sup> Qaa kaanja kaanja mamaga toroqen jen uugia kuun Oligaa Buna ejemba tuunlelemba ii jen asarin onoma laligoro. <sup>19</sup> \*Laligoroto, goman bakayaa kin poŋa Herodnon dataa embia qata Herodias ii oloŋ mero ano bologa kania kania ama laligoroti, ii Jonon injisaama asuganon jen muro. <sup>20</sup> Jen muro kilenaya moŋ toroqen ama Jombaanon gawoŋa riijugon kawali galenja jero Jon men kapuare mirinoŋ anŋi. Kian.

*Jonon Jiisas oomulu men muro.*

*Mat 3.13-17; Maak 1.9-11*

<sup>21</sup> Jonon ejemba kuuya oomulu men onoma Jiisas kaanagadeen oomulu men muro. Men muro qama kooliro iikanondeen sombinon aantano. <sup>22</sup> \*Aantano Unja Toroyanon meleema kewo koon kaanja koloon Jiisaswaa qaganon kamaaro. Kaen kamaaro Siwenonŋa qa aro moŋ kokaen kolooro, “Giinoŋ neenaa komunjua meranaga koloona kerana qeaŋgoro giimasiin moma gonjen.” Kian.

---

\* **3:19:** Mat 14.3-4; Maak 6.17-18      \* **3:22:** Jen 22.2; Ond 2.7; Ais 42.1; Mat 3.17; Maak 1.11; Luuk 9.35

*Jiisaswaa ambosakonja yonoo qa arengia*  
*Mat 1.1-17*

<sup>23</sup> Jonon Jiisas oomulu men muroti, ii gbania 30 kawaa so kolooro hamoqege gawonja kanain men laligoro. Men laligoro Joosefwaa meriaga kolooji, ejembanon kaen romongogi. Jiisas manja Joosef, asaya qata Heli. <sup>24</sup> Jiisas amboya qata Matat, jariria qata Liwai. Liwai manja Melki, asia Janai, amboya Joosef, <sup>25</sup> jariria Matatias. Matatias manja Aamos, asia Naahum, amboya Esli, jariria Nagai. <sup>26</sup> Nagai manja Mat, asia Matatias, amboya Semen, jariria Joosek. Joosek manja Jooda, <sup>27</sup> asia Joanan, amboya Reesa, jariria Zerubaabel. Zerubaabel manja Sealtiel, asia Neeri.

<sup>28</sup> Amboya Melki, jariria Adi. Adi manja Koosam, asia Elmadam, amboya Eer, <sup>29</sup> jariria Joosua. Joosua manja Eliezer, asia Joorim, amboya Matat, jariria Liwai. <sup>30</sup> Liwai manja Simeon, asia Juuda, amboya Joosef, jariria Joonam. Joonam manja Eliakim, <sup>31</sup> asia Melea, amboya Mena, jariria Matata. Matata manja Naatan, asia Deiwid, <sup>32</sup> amboya Jesi, jariria Oobed. Oobed manja Boaz, asia Salmon, amboya Naason.

<sup>33</sup> Jariria Aminadab. Aminadab manja Admin, asia Arni, amboya Hezron, jariria Perez. Perez manja Juuda, <sup>34</sup> asia Jeikob, amboya Aisak, jariria Aabraham. Aabraham manja Teera, asia Naahor, <sup>35</sup> amboya Seruk, jariria Reu. Reu manja Pelek, asia Eber, amboya Seela, <sup>36</sup> jariria Kainan. Kainan manja Arpaksad, asia Siem, amboya Nooa, jariria Laamek. <sup>37</sup> Laamek manja Metusela, asia Eenok, amboya Jared, jariria Mahalalel. Maha-



lalel maŋa Keenan <sup>38</sup> asia Enos, amboya Seet, jariria Adam. Adam ii Anutunoŋ mero kolooro. Kiaŋ.

## 4

*Satanon Jiiŋas angobato meŋ muŋ laligoro.*

*Mat 4.1-11; Maak 1.12-13*

<sup>1</sup> Jonon Jiiŋas oomulu meŋ muro Uŋa Toroy-anon uuta saa qero Jordan apunonga eleeno wama balon qararanŋkonŋkononon keno. <sup>2</sup> Kema kanon laligoro Kilenaa Toyanon angobato meŋ muŋ laligoro ween 40 tegoro. Kamban 40 kanon nene mon mende neŋ laligoro tegoro neneyaaŋon komuro.

<sup>3</sup> Neneyaa komuro Kilenaa Toyanon kokaen ijoro, “Gii Anutuwaa meriaga kolooŋani een, ii mono qendeema jamo koi jen kotona letoma bered kolooro newa.”

<sup>4</sup> \*Ijoro meleeno, “Qaago! Buŋa Terenon qaa kokaen oogita eja, ‘Nenenondeen ejemba laaligo mende nonomakeja.’ ”

<sup>5</sup> Meleeno Satanon wama baanŋa koriga mononon uma namowaa kantria kantria kuuya ii uulaŋawo qendeema muro. <sup>6</sup> Qendeema muŋ kokaen ijoro, “Niinon kantri kuuya ii galen koma onomambaa ku-usuŋa ano esuhina iwoiyaa akadamyua ii noo boronanon aanaga eja. Kawaajon ii neenaa aiŋnaanon moroga mumanjen saanon ii mu-manŋa. Kawaajon iwoi kuuya koi mono goo boronganon amanŋa. <sup>7</sup> Kawaajon gii waena meŋ

---

\* **4:4:** Dut 8.3

mepeseñ nombaati eñ, ii kuuya mono goo buñaga koloodaborowaa.”

<sup>8</sup> \*Kaen ijoro kokaen meleeno, “Qaago! Buña Terenon qaa kokaen oogita eja, ‘Gii mono Pon Anutugaa waeya men mepeseñ ii motoonngo welen qen mun laligowa.’ ”

<sup>9</sup> Meleeno Satanon Jiisas mombo wama Jerusalem sitinon kema jiwowon jigowaa waarenanon eu uma kokaen ijoro, “Gii Anutuwaa meria koloojani eñ, mono kokainonga lugun emu kemeba. <sup>10</sup> \*Buña Terenon qaa mon kokaen oogita eja, ‘Anutunon gajobauruta jen koton onono saanon galen koma sopa somonjon gombu,’ <sup>11</sup> \*ano qaa mon ii kokaen,

‘Yononon borogianon ama nonongolin gonji kemen jamonon kanaganon gun mijimiji mende ambaa.’ ” Kawaajon saanon kemen mende tiwilaan gombaa.

<sup>12</sup> \*Kaen ijoroto, Jiisasnon kokaen meleema muro, “Qaago! Anutunon jeja, ‘Gii mono Pon Anutuga angobato mende men muba.’ ”

<sup>13</sup> Kilenaa Toyanon angobato kuuya ii Jiisas ama muro tegoro mesaon keno. Kian.

*Jiisasnon kanain hamoqege gawon mero*

*Mat 4.12-17; Maak 1.14-15*

<sup>14</sup> Jiisasnon balon qararanjonkonna mesaoro Unja Toroyaa ku-usunanon iwo nano Galili prowinsnon eleeno. Eleeno qaa bujuyanon sein goman miri liligon rama kenjiti, ii kuuya sokoma keno. <sup>15</sup> Sokono gomanja gomanja liligon

---

\* **4:8:** Dut 6.13      \* **4:10:** Ond 91.11      \* **4:11:** Ond 91.12

\* **4:12:** Dut 6.16

qamakooli mirigianonj uma Buᅇa qaa kuma onono. Kuma onono mogiti, kuuya iyonononj aisoonj mepeseenj mugi. Kianj.

*Nazaret yonononj Jiisas gema qegi.*

*Mat 13.53-58; Maak 6.1-6*

<sup>16</sup> Jiisasnonj eleema somasomarii taonja Nazaret kanonj keno. Sonda kendononj karo amakejiwaa so qamakooli mirinonj uma Buᅇa Tere weenjonj onjomambaajonj waaro. <sup>17</sup> Waaro gejatootoo eja Aisaiawaa Buju Tere mugi metuma qaa batuya kokaenj oogita eji, ii mokoloooro:

<sup>18</sup>\*“Pombaa Unja Toroyanonj noo uunanonj kemenj gawonj memewaaajonj bedu menj noma ejemba kamaanqegeta yonoojonj Oligaa Buᅇa jenj asarinkejenj. Iinonj wasinj nono qaa kokaenj jenj seinkejenj:

Bologanonj gbadoonj onono laligojuti, Anutunonj mono ii isama metogonj onono laligowu.

Anutunonj jaagoo ejemba jaagia metooro mombo uunj iibuya.

Kike taribari ama mendunjonj menj kamaanj anji laligojuti, Anutunonj mono ii metogonj onono siiseweweya qaa laligowuya.

<sup>19</sup> Ponjonj hamoqeqewaa gbani awaa ano kanj kuuwaati, niinonj iikawaa qeleyaga kanj ii jenj asarinkejenj.”

<sup>20</sup> Qaa kaenj weenjonj tere pipipiiya ii pipiinj galenja munj kamaanj raro. Raro qamakooli mirinonj ragiti, iyonononj kuuya dorondonj ama jaasapo iigigiigi. <sup>21</sup> Iigigiigi kanainj kokaenj injjoro, “Buju Terewaa qaa koi weenjgowe gejagianonj

---

\* **4:18:** Ais 61.1-2

kemero mojuti, iikawaa hona mono kete koi asugija.”

<sup>22</sup> Kaen injoro kalenmoriaŋ qaaya qaaya buutanonga kamaaro kuuyanon ii moma walingon jen sororogon mun qaa iikawaa jenkelekeleya ii kokaen jegi, “Eja koi Joosefwaa meriaga me?”

<sup>23</sup> Jegi kokaen injoro, “Ono kambaŋa kambaŋa gbaqooson qaa koi jenkeju, ‘Menqeeango eja gii mono geenga men qeangon aowa.’ Ono gbaqooson qaa ii keteda koi nijowombaajon mojuti, ii mojen. Ii jen kokaen jewuyaga, ‘Gii Kaperneam taonon kema angoletu uuta mena buya moniji, iikawaa so mono geengaa gomanon koi kaŋagadeen mewa.’ ” <sup>24</sup> \*Kaen jen injoro, “Niinon qaa hona mon kokaen injomaŋa: Gejatootoo ejemba mon iyaŋaa somasomarii taonon mende moma uma mubuya.

<sup>25</sup> \* “Niinon qaa honabonja mon kokaen injomaŋa: Elaijawaa kambanon Anutunon Siwe naguya kono gbani karon ano koin 6 kawaa uutanon kon mende kiro bodi somata kolooro namo kuuya sokono. Kambaŋ kanon emba malo mamaga Israel uutanon laligogi. <sup>26</sup> \*Mamaga laligogito, Anutunon Elaija yonoononga mombaanon kemaatiwaajon mende wasiroto, waba balon Saidombaa goman qata Sarefat iikanon emba malo motoongoya iwaanon wasiro keno. <sup>27</sup> \*Gejatootoo eja Elisawaa kambanon manimbanon Israel eja mamaga turun onono laligogito, iyonoononga monon mon mende

---

\* **4:24:** Jon 4.44    \* **4:25:** 1 Kinj 17.1    \* **4:26:** 1 Kinj 17.8-16

\* **4:27:** 2 Kinj 5.1-14

solananiro. Qaagoto, waba balon Siriaga eja qata Naeman ii motoongonon mono Elisawaa qaaya moma laarin solananin qeangoro.”

<sup>28</sup> Jiisasnon kaen injiuro qamakooli mirinon ragiti, iyononon kuuya qaa ii moma iringia soono uuduudu koloon onono. <sup>29</sup> Uuduudu koloon onono waama Jiisas konjoma otaagi taon seleenen keno. Taongia ii baanaa sia kosianon megi nanoti, mono iikanon hagogi kemebaati-waajon kenji. <sup>30</sup> Kengito, batugianon qendeema onomesaon keno. Kian.

*Kaperneam taonon ome mon konjono.*

*Maak 1.21-28*

<sup>31</sup> Jiisasnon Galili prowins uutanon Kaperneam taonon kamaan keuma Sabat kendonon ejemba tuun kuma onono. <sup>32</sup> \*Kuma onono qaayanon ku-usunawo kolooro jero. Kawaaajon kanageso yononon ii iima aarun walingogi.

<sup>33</sup> Qamakooli miri iikanon eja mon omeyawo raro. Raro omeyanon terenon silama qa kokaen qaro, <sup>34</sup> “Ae! Jiisas, Nazaret eja! Gii nomaen ama nonomambaajon anjane? Mono tiwilaan nonomambaajon kajan me? Nii kaniaga moma kotojen. Gii Anutuwaanon eja Tak-kootoya koloojan.”

<sup>35</sup> Kaen qaro Jiisasnon temboma kokaen jen muro, “Gii mono qaaga bogoro eja koi mesaon togowa.” Kaen jen muro omenon eja ii menj giliro tama batugianon namonon kemero qen mizimizi mende totoon koloon kouma mesaon keno.

---

\* **4:32:** Mat 7.28-29

<sup>36</sup> Keno kuuyanon newogia tegoro walingon batugianon amin moma kokaen jegi, “Yei! Qaa koi naa qaaga? Iinon mono esunmumu qaganon ome jen koton onono ten koma kouma kenju.”

<sup>37</sup> Kaen kolooro Jiisaswaa qabunayanon sein goman kuuya kosere rama kengetti, iikanon kema sokono. Kian.

*Jiisasnon ji ejemba mamaga men qeangon onono.*

*Mat 8.14-17; Maak 1.29-34*

<sup>38</sup> Jiisasnon waama Kaperneam qamakooli miri ii mesaon Saimon Piitowaa mirinon uro. Uro Saimombaa seunanon selegere ji uuta kiro ero. Ero iwaajon ama Jiisas qama koolin mugi.

<sup>39</sup> Qama koolin mugi kema usugon kemen selegere jen koton muro mesaoro iikanondeen waama nene onon unuagi.

<sup>40</sup> Ween jaaya tegon kemero kanon ejemba daen yononon alaurugia ji kania kanon injiro egiti, ii kuuya unuama Jiisaswaanon kagi. Kagi boria kuuya yonoo qagianon anja anja ano qeangodaborogi. <sup>41</sup> Ome yononon kaanagadeen ejemba mamaga yonoo uugianonga kouma silama kokaen qagi, “Gii Anutuwa meria koloojan.”

Jiisasnon Hamoqeqe Toya Kraist kolooji, iyononon ii mogitiwaajon Jiisasnon jen onoma buugia muungun onotaaro. Kian.

*Hamoqeqe gawonja ii Galili sokono.*

*Maak 1.35-39*

<sup>42</sup> Jiisasnon gaon ero goman wengeran suluro waama iyanja tirin koton kemen goriamonon

keno. Kenoto, ejemba yononon iwaan mun kema mokoloon mende onjomesaon kemaati-waajon batogon angon koma mug. <sup>43</sup> Angon koma mugito, kokaen injoro, “Niinon Anutu bentotonaa Oligaa Buṅa ii taon tosia yonoojon kaanagadeen jen asarin onombe sokombaa. Anutunon mono iikawaajon wasin nono.”

<sup>44</sup> Kaen jen kema Galili prowins liligon qa-makooli mirigianon Buṅa qaanon uu kuun onjoma laligoro. Kaen.

## 5

*Jiisasnon gowokouruta mutuya onjono.*

*Mat 4.18-22; Maak 1.16-20*

<sup>1</sup> \*Kamban monon Jiisasnon Genesaret apu angon goraayanon nano ejembanon kan tuun tuun koma Anutuwaa Buṅa qaa mobombaajon oloqologon liligon mug. <sup>2</sup> Liligon mug nama wanjo woi kowe goraayanon rari iriuro. Sora hooro yononon wanjo ii mesaon kemen misagia qeesaan songbangi. <sup>3</sup> Wanjo mon ii Saimom-baanona. Jiisasnon iikanon uma toya kokaen qisin muro, “Giinon mono nanjona borona mon nuama apunon baagen kema.” Qisin muro nanjoro keno wanjonon rama ejemba tuunleembe kuma onono.

<sup>4</sup> Kuma onono tegoro Saimon ijoro, “Giinon mono wanjo koi nanjona apu angon biiwianon keno alauruga yonowo misagia sorawaajon giligi kema.”

<sup>5</sup> \*Ijoro Saimonon meleeno, “Somatana, nono

\* **5:1:** Mat 13.1-2; Maak 3.9-10; 4.1      \* **5:5:** Jon 21.3

gomantiinja koriga misa gilin bimbimgon hona mon mende mejona. Qaagoto, giinon jen kotojaniwaajon mono kilen kema gilini kemebaa.”

<sup>6</sup>\*Kaen meleeno jerotiwaa so angi sora ambembo misagianon kemegi misanon boratiwombaa angi.

<sup>7</sup>Kaen angi alaurugia wanjo monnon laligogiti, iyonoojon kan ilaan onombutiwaa boro kaka konji kagi. Kagi wanjo woi ii soranon saa qegi nemoton tagori.

<sup>8-9</sup>Sora honombonona mende men iima iikawaajon kuuyanon walingogi. Walingon Saimon Piitonon ii iima Jiisaswaa batanon kemen simin kuma ijoro, “Oo Pon, nii singisonjo ejaga koloojeri-waajon mono nomesaon kema.”

<sup>10</sup>Saimombaa alawoita Jeims ano Jon Zebediwaa merawoita yoronon kaanagadeen newogara tegoro walingori. Saimonon qaa ii ijoroto, Jiisasnon kokaen meleeno, “Mono keega mende moba. Gii kokawaa gematanon ejemba ii sora kaana horon onona giwo toroqegi laligowuya.”

<sup>11</sup>Kaen ijoro wanogia horon kouma sakasionon ama ilawoilagia kuuya mesaon Jiisaswaa gematanon otaan kenji. Kian.

*Jiisasnon eja manimbayawo mon men solananiro.*

*Mat 8.1-4; Maak 1.40-45*

<sup>12</sup>Jiisasnon taon monnon laligoro kanon eja mon selia manimbanon men bolidabororo raro. Rama Jiisas iima kosianon simin kuma kemen kokaen qama koolin muro, “Oo Pon, giinon

---

\* 5:6: Jon 21.6



siinganon men qeangon nomambaajon mojanj een, mono nii saanon men solananj nomba.”

<sup>13</sup> Kaen jero boria boraama selia oosirin ijoro, “Niinon ii amambaajon mojen. Gii mono solananjaniwa.” Kaen jero manimbaya ii iikanondeen solananjaniro. <sup>14</sup> \*Solananjaniro kokaen jen kotonj muro, “Moba, kokawaa buju qaaya ii monj mende jena mobu. Qaagoto, gii mono jigo gawonj galembaanonj kema selega qendeema munj Mooseswaanonj jenkootoya otaanj solananjaniwaa dangisenj nandunja ama siimolonj oowa. Ii oona iiro ejembanonj kaniaga moma kotowu.”

<sup>15</sup> Kaen ijoroto, ii kilen Jiisaswaa qabunaya jen seiro gomanj so asarin keno. Kenotiwaa so ejemba tuunja tuunja yonononj qaaya mobombaanonj ano jigia menj qeangowaatiwaaajonj iwaanonj kanj ajoroogi. <sup>16</sup> Kagito, Jiisasnonj onomesaonj balonj qararanjon-konjonj kema laligonj qama kooliro. Kianj.

*Jiisasnonj eja sele bakaya koomuya ii meagoro.*

*Mat 9.1-8; Maak 2.1-12*

<sup>17</sup> Jiisasnonj ween monjonj Buja qaa kuma onono Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) ano Kana qaawaa boi tosonianj Galili ano Judia prowinswaa gomanja gomanja ano Jerusalemga kanj ejemba tuunjeleembe batugianonj ragi. Pombaa ku-usunanonj Jiisas nemunj koma muro ejemba jigia mero qeangogi.

<sup>18</sup> Kamban kanonj eja tosonianj alagia sele batuya koomuya ii demberunonj ama anjonj kagi.

---

\* **5:14:** Lew 14.1-32

Kaŋ koton Jiiŋaswaa kosianon miri uutanon uma ambombaajon batogogi. <sup>19</sup> Batogogito, ejemba tuunlelebenon ologon nangitiwaajon kuun papangon miri uutanon ubombaa kana mon mende mokolon meŋ miri qaganon ugi. Uma waaren jamonon memeta ii oson luluunŋi oota kolooro ji eja demberuyawo kasanon somonŋon iikanon anŋi ejemba batugianon Jiiŋaswaa batanon kemero. <sup>20</sup> Kaŋ kemero Anutu moma laarin mugiti, Jiiŋasnon iyonoo tanigia ii iiro sokono ji eja kokaen ijoro, “Alana, niinon ŋingisonŋoga mesaojen.”

<sup>21</sup> Kaen ijoro Kana qaawaa boi ano Farisii yononon ii moma kanain kokaen jen romonŋogi, “Eja koi moroga? Iinon mono Anutu mepaenŋon mepaqepae anja. Anutu motoonŋonon ŋingisonŋonana mesaonkejato, eja mononon ii qaago.”

<sup>22</sup> Kaen romonŋogito, Jiiŋasnon uugia iima koton kokaen inijoro, “Tosaanŋa onŋo uugianon naambaajon qaa jejenj, iikawaajon mamaga romonŋoju? Ii mende sokonja. <sup>23</sup> ‘Niinon ŋingisonŋoga mesaojen,’ jejenj, qaa iikanon mono afaanŋagadeen jejetaga. Mononon kaen jero toŋianon qaa iikawaa honŋa mende iibu. Kawaa-jon ii qaa afaanŋa so. Niinon qaa mon kokaen jemambaajon mojen, ‘Mono waama kema.’ Qaa ii mono lombotawo jejetaga kolooja. Kaen jewe honŋa koloojaa me qaagoti, iikanon mono asug-anon asugiro iibu.

<sup>24</sup> Mobu, balonon ŋingisonŋo mesamesaowaa ku-usunŋa ii Siwe gomambaa Eja honŋanon eji,

onjo iikawaa kaniaajon tintuan laligowubo. Kawaajon qaa lombotawo ii eja koi ijowe hona iibu.” Kaen jen eja sele batuya koomuya ii ijoro, “Niinon gijojen: Gii mono waama tambomaeegea men miriganon kema. Qaa binawo ii honawo koloowaati een, qaa afaana ii mono kaanagadeen nomaembaajon omya koloona?”

<sup>25</sup> Kaen ijoro iikanondeen jaagianon waama tambomaeegea eroti, ii men Anutu mepeseen mesaon mirianon keno. <sup>26</sup> Kaen kolooro ejemba kuuyanon waliigon sombugia moma Anutu mepeseen jegi, “Yei! Kete iwoi awaa soroga iijon.” Kian.

*Jiisasnon Matyuu (Liwai) oono.*

*Mat 9.9-13; Maak 2.13-17*

<sup>27</sup> Kawaa gematanon Jiisasnon Kaperneam mesaon kema takis ofis uugumambaaion ano kanon takis meme eja qata Liwai raro iima ijoro, “Gii mono noo gemananon kawa.” <sup>28</sup> Kaen ijoro gawona kuuya mesaon waama Jiisaswaa gematanon keno.

<sup>29</sup> Kema Jiisas mirianon koma horon iwaajon jejelomban somata mozozongoro. Mozozongon takis meme tiliqiligiawo ano alauruta tosaana horon onono tuun somatanon yonowo rama nembanene negi. <sup>30</sup> \*Kaen negi Farisii (Kana qaawaa kaparankonon) ano yonoonon boi yononon ii iima ndin-nduru jen Jiisaswaa gowokouruta kokaen jen onongi, “Ae! Ono mono naambaajon takis meme tiliqiligiawo ano singisongo ejemba yonowo rama nene apu neju? Ii mende sokonja.”

---

\* **5:30:** Luuk 15.1-2

<sup>31</sup> Kaen jen onongi Jiisasnon kitia kokaen injjoro, “Ejemba jigia qaa yononon doktawaasii mende amakejuto, ji ejembanon mono doktawaanon kemakeju. <sup>32</sup> Niinon singisongo ejemba uugia meleembuti onoomambaajon kan laligojento, ejemba iyan giaajon mogi solana koloojuti, ii qaago.”

*Nene singi laaligowaa qaaya*

*Mat 9.14-17; Maak 2.18-22*

<sup>33</sup> Ejemba tosiannon Jiisaswaanon kan qisigi, “Jon Oomulu ejawaa gowokouruta nononon kambañ mamaga Anutuwaajon nene singi laligon qamakooli ajoajoroo koriga amakejon. Farisii (Kana qaawaa kaparañkonon) yonoo gowokourugianon kaan iadeen ama laligojuto, geengaa gowokouruganon mono pondan nene apu nenkeju.”

<sup>34</sup> Kaen qisigi kokaen meleeno, “Onanon! Nono naa kambañon nene singi laligonkejon? Emba meme kambañanon ejawaa gemakootañurutanon gereya angi embawaa sakitiurutanon iwoi ii togonkeju me qaago? Niinon neenaa gowokouruna yonoo eja buña koloon yonoo batugianon ainjolon ramakejen. Rabe nene singi laligowombaajon jegi yononon ainjolon aisoon rama singi laligowombaajon amamaankeju. <sup>35</sup> Amamaankejuto, Anutunon laaligona nuano komuwe yononon mono kambañ iikanon saanon nene singi laligonkebuya.

<sup>36</sup> “Ono laaligo walaga ano korisoro Buña gbilia ii mindirin orombombaajon amamaawuya. Iikawaa sareqaa gemata mon ii kokaen

inijomaŋa: Moumou walaga jurano moŋnoŋ moumou gbilia motoŋ opo jakaŋa kanoŋ mende ama uumbinaankeja. Kaŋ anagati een, opo jakaŋa gbilianonŋ mono walagawo ororonŋ mende koloonŋ ii horonŋ menjurano boliqoliwabo.

<sup>37</sup> “Kaanjadeen moŋnoŋ wain apu gbilia ii bokonŋ me taru walaga lama selianonŋ memeta iikanonŋ mende kosonŋ maaro kemeŋkeja. Kaŋ anagati een, wain apu gbilianonŋ mono somariin taru qenjumenjurama molaaro namononŋ kamaaro taruyanonŋ kileqileewubo.

<sup>38</sup> “Kawaajonŋ wain apu gbilia ii taru gbilianondeen molaaniŋ kemero sokombaa. (Kaanjadeen moŋnoŋ apu awaa ii kononŋ qamoganonŋ mende kosonkejonŋ. Kaŋ kosowonagati een, iikanonŋ mono juma siisororo kamaaro neŋ ji niniwabo. Kaŋ koloowaboti-waajonŋ apu awaa ii kononŋ awaanonŋ kosonkejonŋ. Ono kaanagadeen laaligo walaga ano Oligaa Buŋa gbilia ii mindiriŋ orombombaajonŋ amamaawuya.) <sup>39</sup> Moŋnoŋ wain apu walaga mepeseen neŋ laligonkeji, iinonŋ wain apu gbilia nemambaajonŋ siinŋa mende moma mojotitii amakeja.” Kiaŋ.

## 6

*Jiisasnoŋ Sabat kendombaa Poŋa kolooja.*

*Mat 12.1-8; Maak 2.23-28*

<sup>1</sup> \*Kawaa gematanonŋ Sabat kendonŋ moŋnoŋ Jiisasnoŋ wiit dumuŋ gawonŋ koria somata kotonŋ keno. Keno gowokouru-tanonŋ wosogia injiro

---

\* **6:1:** Dut 23.25

wiit hona motomotoon borogianon kuma osasaan negi. <sup>2</sup> Kaen negitiwajaan Farisii (Kana qaawaa kaparan-konkon) tosanon ii iima kokaen injijogi, “Ono mono naambaajon Sabat kendombaa gawon meme songoya uuguju?”

<sup>3</sup> \*Kaen injigito, Jiisasnon kokaen meleeno, “Kin Deiwidnon manjaqege ejauruta yonowo liligon wosogia injiro iwoi anjiti, ii weengogi me qaago? <sup>4</sup> \*Iinon Anutuwaa opo sel jigonon uma bered kowoga Anutuwaa jaasewananon alatanon anji raro esunanon tururo qetegogiti, ii mero negi. Bered kowoga mesamesaoya ii jigo gawon galen yononondeen nen laligogi. Iinon ano iwaa kerasuru-urutanon ii newubotiwaanon songo eroto, ii kilen negi.”

<sup>5</sup> Kaen jen kokaen injijoro, “Siwe gomambaa Eja honanon mono Sabat kendombaa Ponja kolooja.” Kian.

*Jiisasnon eja boria soorongoya men qeangoro.*

*Mat 12.9-14; Maak 3.1-6*

<sup>6</sup> Jiisasnon Sabat kendon monnon qamakooli mirinon uma Buja qaa kuma onono. Iikanon eja mon boria dindina sooliro raro. <sup>7</sup> Kana qaawaa boi ano Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yononon Jiisas iima qaa jakeyanon ama mubombaa kania mongama “Eja ii Sabat kendonon meagowaa me qaago?” kaen jen jaa galen men ragi. <sup>8</sup> Ragito, Jiisasnon roromongogia ii moma koton eja boria soosolia ii kokaen ijoro, “Mono waama jaanananon namba.” Kaen ijoro waama nano.

---

\* 6:3: 1 Sml 21.1-6      \* 6:4: Lew 24.9

<sup>9</sup> Nano Jiisasnoŋ kaen jero, “Kana qaa otaan Sabat kendonoŋ iwoi awaa me bologa anbona? Saanoŋ mombaa waŋa somoŋ-gowoŋa me mesaoniŋ tiwilaawaa. Nomaen aniŋ sokom-baa? Ii qisiŋ oŋombe jewu.” <sup>10</sup> Kaen jen ele-qeleema korebore injidaboroŋ eja ii ijoro, “Gii mono boroga qeteterewa.” Kaen ijoro boria qeteterero mombo awaa kolooro.

<sup>11</sup> Awaa kolooroto, galeŋ yoŋonoŋ iriŋgia mamaga soono “Jiisas nomaen ama mubona?” jen iyanŋia amiŋ mogi. Kian.

*Gowokouruta 12 meweenŋoŋ oŋono.*

*Mat 10.1-4; Maak 3.13-19*

<sup>12</sup> Kambaŋ kanon Jiisasnoŋ baananoŋ qama koolimambaaŋoŋ uma gomantiŋa koriga ii Anutu qama kooliŋ muŋ laligoro gomaŋ ano. <sup>13</sup> Gomaŋ ano gowokouruta oŋooma yoŋoonoŋga 12 meweenŋoŋ oŋoma wasiwasi eja aposol qa ii oŋono.

<sup>14</sup> Qagia ii kokaen qaro: Saimon, Jiisasnoŋ qata Piito muro, iwaa koga Andruu ano Jeims, Jon, Filip, Bartolomyuu, <sup>15</sup> Matyuu, Tomas, Jeims Alfiuswaa meria ano Saimon qata moŋ Tompe eja qagi.\* <sup>16</sup> Juudas Jeimswaa meria ano Juudas Iskariot. Kariot eja kanon kanagen memelolo ejaga kolooro.

*Jiisasnoŋ ji ejemba men qeangon oŋono.*

*Mat 4.23-25*

<sup>17</sup> Jiisasnoŋ aposoluruta yoŋowo baananoŋga kamaan balon korianoŋ kema nanŋi. Nanŋi

---

\* **6:15:** Nesenel paati zelot yoŋonoŋ Room gawman tuarenjen ama iyanŋiaa nanan mewombaaŋoŋ tompe men laligogi.

gowoko tuun somata ano ejemba tuunleembe yononon iwaajon ajoroon mambongi. Yononon “Bunaya jero monin jinana men qeangowaa,” jen iikawaajon Judia prowins kuuya, Jerusalem siti ano kowe goraayanonga Taia ano Saidon taon iikanonja kan ajoroogi. <sup>18</sup> Omejiilanon kokojinjin men ononoti, iyononon kaanagadeen kan qeangogi. <sup>19</sup> Ku-usunanon iwaanonga koton yononon uro kuuya men qeangon onono. Kawaajon ejemba kuuyanon Jiisas oosiriwombaajon janjarin riigi. Kian.

*Simbawonawo ano gejajuju aambaa qaaya*

*Mat 5.1-12*

<sup>20</sup> Jiisasnon gowokouruta otaama injiima kokaen injjoro,

“Anutuwaa bentoton ii wanaya onoo bunaga. Kawaajon wanaya onjo mono simbawonawo kolooju.

<sup>21</sup> Kamban kokaamba nenewaa kaanja komun qenjen qen laligojuti, Anutunon mono siingia ii unuagiwaa. Kawaajon onjo mono simbawonawo kolooju. Kamban kokaamba saajuti, ononon mono korisoro ama jomo jomowu. Kawaajon wosobiri laligojuti, onjo mono simbawonawo kolooju.

<sup>22</sup> \*<sup>22</sup> “Ejembanon onjo Siwe gomambaa Eja honaajon ama kazi ama yakarin selianon kuun uuqeqe qaa tokoronkota jen onoma kasu seibolo kaanja qagia koton kondeembuti, onjo mono simbawonawo kolooju.

---

\* **6:22:** 1 Piito 4.14



- 23 \*Ambosakonurugianon iikawaa so gejatootoo ejemba yonoojon ama onoma laligogi. Mobu! Anutunon tawagia uuta Siwe gomanon anota eja. Kawaajon kaen ama onongi kamban iikanon mono aisoon otokorian maabu.
- 24 Ono simbawonawo laligojuto, qabuŋa esuhinagiawo ono laaligo siiseweweya qaa laligojuti, ii mono tegowaa. Kawaajon niinon onoojon qama wanjinjington ‘Oo yei!’ jejen.
- 25 Kamban kokaamba nen timbirin ama laligojuti, ono mono wosogia injiro bodi laligowuya. Kawaajon niinon onoojon qama wanjinjington ‘Oo yei!’ jejen. Kamban kokaamba korisoro ama jomo jomojuti, ono mono ambureren men saabuya. Kawaajon niinon onoojon qama wanjinjington ‘Oo yei!’ jejen.
- 26 “Ambosakonurugianon gejatootoo ejemba takapolakaya jen mepeseen onoma laligogi. Ejemba kuuya iikawaa so ama onongi niinon onoojon qama wanjinjington ‘Oo yei!’ jejen.” Kian.

*Kereuruga mono jopagon onomba.*

*Mat 5.38-48; 7.12a*

- 27 “Bologa ama onombuyato, ono qaana moma laligojuti, niinon onoojon kokaen injiowe mobu: Mono kereurugia uugianon jopagon onoma laligowu. Daen yononon kazi ama ononjuti, ii mono awaagadeen ama onoma laligowu.

\* **6:23:** 2 Hist 36.16; Apo 7.52

28 “Daen yononon qasuaan jiringon ononjuti, ii mono kobibiin kotuegon onombu. Horon ureen ama ononjuti, iyonoojon mono Anutuwaa qama kooliwu.

29 “Monon urunga lee qetaaliro leegen kaanagadeen meleema muba. Monon malekuga qaga guama opoga duta kaanagadeen memambajaan moro giinon mono ii mende angon komba.

30 “Iwoiwaa welema gonji ii mono kuuya onomba. Monon goo hina iwoiga mero ii mono meleema gombaatiwajaan mende kaparan koma qisiwa. 31 \*Ejebanon onjo iwoi ama onombutiwaa momakejuti, iikawaa so mono yonoojon kaanagadeen ama onomakebu.

32 “Namowaa singisonjo ejebanon alaurugianon jopagon ononji kitia meleema jopagon onoma mepeseen aonkeju. Onjo iikawaa so balombaa tania otaankejuti een, Anutuwaanon tosa mende kolooro mono nomaen onjo mepeseen ononaga? Alaurugia ano kereurugia ii mono motoon jopagon ononji tawa onono oyanboyan koloowuya.

33 “Namowaa singisonjo ejebanon alaurugianon iwoi awaa ama ononji kitia meleema onoma ala men aon mepeseen aonkeju. Onjo iikawaa so ama balombaa tania otaankejuti een, Anutuwaanon tosa mende kolooro onjo mende mepeseen onombaa.

34 “Namowaa singisonjo ejebanon monen iwoi ii singisonjo ejemba tosaan

---

\* 6:31: Mat 7.12

yoŋooŋoŋ oŋoma kitia iikayadeeŋ meleema oŋombutiwaajoŋ kaparaŋ komakeju. Ii balombaa nanamemeŋa. Oŋo toŋianoŋ toŋagia meleema oŋombutiwaa mambonŋi Anutunoŋ mono nomaeŋ mepeseeŋ oŋonaga? Toŋianoŋ toŋagia mende meleema oŋonŋi Anutunoŋ mono kitia ii meleema tawa oŋombaa.

<sup>35</sup> “Oŋo mono Siwe Toyaa nanamemeŋa ama meŋ laligowu. Balon ejembanon bologa ama dangiseŋ mende jeŋkeju, Anutunoŋ kilen ii awaa ama oŋomakeja. Kawaajoŋ oŋo mono kereurugia uugianoŋ jopagoŋ awaagadeeŋ ama oŋoma moneŋ iwoi oŋoma iikawaa kitia moŋ meleema oŋombutiwaajoŋ mende moma mambombu. Kaen ama laligogi tawagianon seiŋ uuta kolooro Anutu uuta meraboraana koloon laligowuya.

<sup>36</sup> “Siwe Mangianoŋ korebore kiankomuŋ oŋomambaajoŋ moji, oŋo mono iikawaa so ejemba kuuya kiankomuŋ oŋoma laligowu.” Kian.

*Jenteego toya kaanŋa mende koloowu.*

*Mat 7.1-5*

<sup>37</sup> “Ejemba toŋia yoŋoo qaagia ii mende gosin jeŋ tegowu. Ii mende jeŋ teŋon oŋonŋi Anutunoŋ mono oŋoanŋia kaanagadeeŋ mende jeŋ teŋon oŋombaa. Oŋo toŋia yoŋoo ŋingisoŋgogiaa ironŋa ii mende meleema oŋombu. Ii mende meleema oŋonŋi Anutunoŋ mono oŋoanŋiaa ŋingisoŋgogiaa ironŋa ii kaanagadeeŋ mende meleema oŋombaa. Oŋo mono toŋia yoŋoo ŋingisoŋgogia mesaowu. Ii mesaogi Anutunoŋ

onjoangiaa singisonjogia kaanagadeen songbama mesaowaa.

<sup>38</sup> “Onjo ejemba tosia yonoo iwoi ama onjongi Anutunonj mono iikawaa so gosinj iwoi ii meleema onjo kaanjadeen ama onjombaa. Kawaajonj onjo mono iwoi kalenj onjmakebu. Kaenj onjongi Anutunonj mono kaanjadeen kalenj onjmakebaa. Onjanonj, Anutunonj ii kalembone mende moma ilaaj onjmakebaa. Anutunonj gosinj onjo iwoi onjngiti, iikawaa soya kuuya menj qambinonj maaro qaa ootanonj kouro utugoro ororonj kolooro mendungoro kemero toroqen qaganonj maaro soya ugunj qeqelalaj kamaaro ii mono gesogianonj mouma onjombaa.” Anutuwaa kania ii kaanja.

*Ejembanonj anjiaa kanagia iima mobu.*

<sup>39</sup> \*Jiisanonj sareqaa monj kokaenj injjoro, “Jaa-goo ejemba monjonj jaagoo alia monj saanonj borianonj menj wambaa me qaago? Kaenj kembraoraga mono motoonj ronjonj kemenj urunaga.

<sup>40</sup> \*Gowokononj boiya mende uuguja. Boigianonj momo kuuya tororo kuma onjono moma komuwuti, kuuya iyonononj mono boigia kaanja koloowuya.

<sup>41</sup> “Gii naambaajonj alagaa jaayanonj godomaruru melaada iijanto, geengaa jaaganonj gere tapia somata eji, ii nomaenj mende iima kotojan? <sup>42</sup> Geengaa jaaganonj gere tapia somata eji, ii mende iima kotonj nomaembaajonj alagaajonj kokaenj jenaga, ‘Alana moba! Jaaganonj

---

\* **6:39:** Mat 15.14      \* **6:40:** Mat 10.24-25; Jon 13.16; 15.20

eugen godomaruru kemeŋ raji, ii saanon itagowe kamaawaa.’ Oo uumeleembaa selesele eja, gii mono wala geenгаа jaaganonga gere tapia somata ii meŋ giliwa. Ii meŋ gilingo tororo iima koton alagaa jaayanon godomaruru kemeŋ raji, ii saanon itagona kamaawaa.” Kian.

*Gerewaa kania ii hona iima gosin moma kotowu.*

*Mat 7.16-20; 12.33-35*

<sup>43</sup> “Gere awaa monon hona bologa mende kuunkeja. Kaaniadeen gere bologa monon hona awaa mende kuunkeja. <sup>44</sup> \*Jao kota ii kasunselanon kolooro mewombaajon amamaankejon ano muli hona ii kowororonon kolooro qetegowombaajon amamaankejon. Iikawaa so gerewaa hona iima gosin mono kania moma kotowu.

<sup>45</sup> \* “Eja uutanon iwoi saa qero eji, ii mono buutanon asuganon jenkeja. Kawaajon eja awaawaa uu kowianon iwoi awaawaa moriana eji, iinon mono awaa ii asuganondeen jenkeja. Eja bologaa uu kowianon iwoi bologa eji, iinon mono bologa ii asuganon jenkeja.” Kian.

*Miri tando kotakota ano looloria*

*Mat 7.24-27*

<sup>46</sup> “Ono noojon ‘Pon Pon!’ qa ii mono naambaaon qamakejuto, niinon iwoi mewutiwaajon jenkejenji, ii mende ten koma menkeju.

<sup>47</sup> “Daen yononon noonon kan qaana moma ten koma mejuti, niinon iyonoo kaniagia qendeema sareqaanon jemaŋa. <sup>48</sup> Iinon motonqeqe eja kokawaa so kolooja: Eja iikanon miri memanjen

---

\* **6:44:** Mat 12.33      \* **6:45:** Mat 12.34

ron koriga oson kemen tandoya jamo kowonjin (simen) qaganon kuun men kotiiro nano. Kaen nano konjuru kambanon apu gboulu somata qen miri batuyanon kuuroto, awaagadeen men mejugoro nanotiwaajon kumambaajon qen bimbimgoro kotiin nano. <sup>49</sup> Qen bimbimgoroto, monjon qaana moma mende ten koma meji, iinon mono motonqege eja kokawaa so koloaja: Iinon miri memanjen tandoya mende oson komoma namo qaganon teku manjagadeen ama mero. Mero nano konjuru kambanon apu gboulu somata qen miri batuyanon kuuro miri ii iikanondeen kuno ororonjon kamaaro.” Kianj.

## 7

*Jiisasnon kawali galen mombaa gawon ejia men qeangoro.*

*Mat 8.5-13*

<sup>1</sup> Jiisasnon ejemba tuunleembe batugianon laligon Buna qaaya kuuya ii injon onomesaon Kaperneam taanon kouro. <sup>2</sup> Iikanon Room kawali galen mombaa gawon ejianon ji kiro komumambaa ano. Galenanon iwaajon moro uuta kolooro.

<sup>3</sup> Kawaajon Jiisaswaa bujuya moma Juuda yonoo jotamemeya tosaanja wasin onono Jiisaswaanon kema kokaen qisigi, “Mono kan welen ejia men qeangowa.” <sup>4</sup> Kema Jiisaswaanon keuma kaparan koma qama koolin jegi, “Somatanana, kawali galen iikanon mono ilaan mubaatiwaa so awaa soro koloaja. Kawaajon mono kawa.” <sup>5</sup> Moba, iinon Juuda ejemba tuun

somata nonoojon siinj ano ‘Qamakooli mirinana mewonja,’ jeninj waba iinonj monenj ano megij.”

<sup>6</sup> Kaenj jegi moma yonowo keno. Kenoto, kawali galembaa miria dodowiro iinonj alauruta wasinj onoma Jiisaswaajonj qaa kokaenj ano, “Oo Ponj, nii kaandiaga laligowe noo miri waarenanonj gualeembaatiwaajonj gamuna mojenj. Kawaajonj mono mende aonj komunj kawa. <sup>7</sup> Nii neenaa mobe kamaanqeqeta koloojiwaajonj goononj kamambaa so mende mojento, qaa jegagadeenj jena welenj ejananonj qeangowaa. <sup>8</sup> Ii kokaembaajonj: Nii neeno kaanagadeenj galenaa ku-usunj baatanonj ama nonji laligojenj. Noo baananonj manjaqeqe eja laligogi ii jenj kotonj onomakejenj. Yonoononja mombaajonj ‘Kemba!’ jenj kotowe iinonj kembaa. Mombaajonj ‘Kawa!’ jenj kotowe iinonj kawaa ano welenj ejana mombaajonj ‘Gawonj koi mewa!’ jewe iinonj ii mewaa.”

<sup>9</sup> Jiisasnonj qaa ii moma kawali galembaajonj walingonj ejemba tuunj otaanj kagiti, iyonoononj eleema kokaenj jero, “Niinonj kokaenj injjowe mobu: Israel kanageso batugianonj kaanagadeenj momalaari somata kaanja ii mombaa uutanonj mende mokoloowe.”

<sup>10</sup> Kaenj jero kawali galembaa qele ejaurutanonj eleema mirinonj keuma welenj eja mokolonj iigi qeangonj raro. Kianj.

*Jiisasnonj malo mombaa meria menj gbiliro.*

<sup>11</sup> Kawaa gematanonj Jiisasnonj taonj qata Nain kanonj keno gowokouruta ano ejemba tuunjelembenonj otaanj kenji. <sup>12</sup> Iikanonj taonj kiropo naguya dodowiro qamo monj anjonj kagi.

Malo mombaa meriaga motoongonon komuro taombaa ejemba tuun somatanon ajoroon ron kombombaaajon kagi.

<sup>13</sup> Ponon malo ii iima wosoya moma ijoro, “Mende saaba.” <sup>14</sup> Kaen jen kema bokis angon kagiti, ii jero doron angi bokis oosirin kokaen jero, “Eja gbaworo, mono waaba. Niinon gii kaen gijojen.” <sup>15</sup> Kaen jero qamo kanon gbilin waama kanain qaa jero. Qaa jero Jiisasnon ii nemun mun kambaotiwaajon jero.

<sup>16</sup> Ejemba kuuya yononon ii iima qarasombugia moma Anutu mepeseen jegi, “Gejatootoo eja somata mononon mono batunananon asugin laligoja.” Tosianon jegi, “Anutunon kanagesoya ba koma nonono laligojon.”

<sup>17</sup> Iwaa buju qaa ii sein Judia prowins kuuya so koma gomanja gomanja leele kanon kema tegoro. Kian.

*Jombaa gowokowoita Jiisaswaanon kari.*

*Mat 11.2-19*

<sup>18</sup> Jon Oomulu ejanon kapuare mirinon raro gowokourutanon iwoi kuuya ii kolooroti, iikawaa sunduya ijogi. <sup>19</sup> Ijogi moma gowokowoita woi orono kari Pombaanon kema kokaen qisin mubaotiwaajon wasin orono, “Menqeeango eja kawaatiwaajon mambonin giinon ii koloojan me eja mon kanagen kawaatiwaajon mambombonja.”

<sup>20</sup> Wasin orono Jiisaswaanon keuma ijori, “Jon Oomulu ejanon kokaen qisin gombojon wasin norono kajo, ‘Menqeeango eja kawaatiwaajon



mamboniŋ giinoŋ ii koloojaŋ me eja moŋ kangaŋ kawaatiwaajoŋ mambomboŋa.’ ”

<sup>21</sup> Jiisasnoŋ kambaŋ iikanondeeŋ ejemba mamaga ji wiji lokoŋ ano omejiilaŋgiawo (isinabisina) ii meŋ qeaŋgoŋ oŋono ano ejemba jaagia googa mamaga jaagia metooro uuŋ iigi.

<sup>22</sup> \*Jombaa gowokowoitanonŋ keuma qisiŋ muri kokaeŋ meleeno, “Iwoi iima mojaoti, iikawaa sunduya mono kema Jon kokaeŋ ijowao: Jaagia googa yoŋonoŋ uuŋ iiju. Meendaŋgoya yoŋonoŋ kana kema kaju. Manimbagiawo yoŋonoŋ solaŋaniju. Gejaduŋ yoŋonoŋ qaa moju. Koomuya yoŋonoŋ gbiliŋ waaju. Kamaaŋqeqeta yoŋoojoŋ Oligaa Buŋa jeŋ asariwe momakeju. <sup>23</sup> Kaeŋ kolooro iigi mombaa uutanonŋ mende boliro gema mende nuwaati, iinoŋ mono simbawoŋawo kolooja.”

<sup>24</sup> Kaeŋ meleeno Jombaa gowoko yorononŋ keni Jiisasnoŋ kanaiŋ Jombaa kania ejemba tuuŋlelemba yoŋoojoŋ kokaeŋ jeŋ asariro, “Oŋo balonŋ qararaŋkoŋkoŋanonŋ kanonŋ naa iwoiga iibombaaajoŋ keŋgi? Haamononŋ bowo utitiŋ metano kema kaŋkeji, oŋo eja iikaŋa iibombaaajoŋ keŋgi me?

<sup>25</sup> “Me naa iwoiga iibombaaajoŋ keŋgi? Eja malekuya akadamuyawo mouma laligoroti, ii iibombaaajoŋ me? Mobu, ejemba malekugia tereya iimasiŋsiŋawo mouma kema kaŋ siiseweweya qaa laligojuti, iyoŋonoŋ mono kiŋ yoŋoo jinŋkaronŋ mirigianoŋ laligoju. Ii balonŋ qararaŋkoŋkoŋanonŋ qaago.

---

\* **7:22:** Ais 35.5-6; 61.1

26 “Me naa iwoiga iibombaajon kenji? Gejatootoo eja mon iibombaajon me? Onanon, niinon kokaen injjowe mobu: Eja iigiti, iinon mono gejatootoo ejemba tosaana unuugun qaita mon kolooja. 27 \*Iwaa kania ii waladeen kokaen oogita eja, ‘Moba, niinon qelena gajoba mon wasiwe waladeen kema ejemba uugia mindingon goo kana meleuro giinon mono iwaa gematanon namonon emu kemeba.’ 28 Qaa kaen ejato, niinon kokaen injjowe mobu: Embanonga meraurugia kuuya megiti, iyonoo batugianon Jonon mono kuuya unuugun qabunayawo nanja. Nanjato, Anutuwaa bentoton uutanon keuma Anutuwaa qabunaya mokolonkejuti, iyonoo batugianon kamaanqeqeta konoga iinon mono Jon uuguja.

29 \* “Ejemba kanageso kuuya ano yonoo batugianon takis meme yononon kaangadeen Jombaa Buja qaaya mogi oomulu men ononotiwaaajon Jiisaswaa Buja qaaya moma jen qeleema jegi, “Ahaa! Anutuwaa kana dindiina jen asarija.” Kaen jen uugia meleengi. 30 Kaen meleengito, Jonon Farisii ano Kana qaawaa boi oomulu mende men ononotiwaaajon yononon Anutuwaa arena mende ten koma Buja gema qen silemale anji.

31 “Ejemba kete namonon laligojuti, ii mono naamombo so ama onombenaga? Yonoo siligia ii nomaen? 32 Yononon naamade kaana kolooju. Yononon maaket sombenon rama qaa jomo men tondu qama kokaen jenkeju, ‘Nono awelo uunin onon rii gbawe mende orogi. Nono jinjen

\* 7:27: Mal 3.1 \* 7:29: Mat 21.32; Luuk 3.12

qaniņ oņo mende toroqen saagi.’ <sup>33</sup> Iikawaa kania ii kokaen: Jon Oomulu ejanon kaj nene singin laligon wain apu mende nero oņo iwaa-  
jon jenkeju, ‘Ome moņnon uutanon kemerota laligoja.’

<sup>34</sup> “Siwe gomambaa Eja hoņanon kaj nene neņ korisoro angi oņonon jenkeju, ‘Mobu, iinon baonon newageen nene qozozonon neņ wain apu mamaga neņ takis eja tiliqiligiawo ano kileņa meme yoņoo alagiaga laligoja.’ <sup>35</sup> Korebore Anutuwaa momakooto koma gbilinkejuti, iyoņoo nanamemenģiaa hoņanon mono momakooto-  
gianon sokonji, ii qendeemakeja.” Kian.

*Singisono embanon Jiisaswaa kania kele moriro.*

<sup>36</sup> Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) eja yoņoononga moņnon Jiisas ii iyanġa mirianon kaj nene newaatiwaa koma hororo. Koma hororo kema mirianon uma nene duņnon raro.

<sup>37</sup> \*Taon kanon singisono emba moņ laligoro. Iinon Jiisas Farisii ejawaa mirinon uma rama nene neroti, iikawaa bujuya moma kele uņkoowayawo maaro jamo kaaro moņ saa qeroti, ii meņ uma karo. Kaaro ii lalu lanonawo qata alabasta iikanon memetaga.

<sup>38</sup> Uma kaj Jiisaswaa kanianon kemen rama kanain saaro jauņanon riima kemen kanianon moriro. Moriro wan juyanon keren, selemooto meņ kotooro toboriro kania buutanon kitoņ neņ kele uņkoowayawonon moriro. <sup>39</sup> Moriroto, Farisii ejanon Jiisas koma hororoti, iinon ii

---

\* **7:37:** Mat 26.7; Maak 14.3; Jon 12.3

iima uutanonj kokaenj romongoro, “Emba koi singisonjgoyawoga. Eja koi kanonj gejatootoo ejaga laligonagati eenj, iinonj mono emba kani-anonj oosirijiwaa kania moma kotonaga.”

<sup>40</sup> Jiisasnonj ii moma kotonj kokaenj meleema jero, “Saimon, niinonj qaa monj jemambaajonj mojenj.” Jero ijoro, “Boi, saanonj jena momanja.”

<sup>41</sup> Ijoro Jiisasnonj kokaenj ijoro, “Ejemba woinonj benknonj kema kiti ambowaa monenj galenjaa qisiri. Monjonj weenj 500:waa tawaya (Kina 5,000), monjonj weenj 50:waa tawaya (Kina 500) kawaa so kiti ambotiwaa qisiri. Qisiri iikawaa so orono. <sup>42</sup> Oroma kanagenj kitigara kumbao jero monengara qaono amamaari. Amamaari benk galejanonj kitigara qetegonj kotonj mesaonj orono. Mesaonj orono iyoroononjga morononj ii uutanonj mamaga jopagonj munkeja?”

<sup>43</sup> Kaenj qisiro Saimononj kokaenj meleeno, “Noo momononj kiti somata kotonj mesaonj muroti, iinonj.” Kaenj meleeno jero, “Gii qaa tororo gosinj jejanj.”

<sup>44</sup> Kaenj jenj embawaanonj eleema kokaenj ijoro, “Emba koi iiba. Niinonj miriganonj koube giinonj kanana songbamambaajonj apu monj mende nonjanto, emba koi kanonj mono kanana jaunanonj morinj waj juyanonj selemooto menj kotoro toborija. <sup>45</sup> Giinonj buuna mende kitonj nejanto, emba koi kanonj mono mirinonj koube iikanondeenj kaparaj koma kanana kitonj nenj laligoja. <sup>46</sup> Giinonj wajna kele mende morijanto, emba koi kanonj mono kele unkoowayawononj kanananonj nomorija. <sup>47</sup> Kawaajonj niinonj

kokaen jewe moba: Anutunonj emba kokawaa singisonjgoya mamaga ii mesaonj songbano kawaajonj uutanonj nii mamaga jopagonj nonja. Monjonj singisonjgo melaada monj ano Anutunonj singisonjgoya melaada mesaoro iinonj uutanonj boronja monj iigadeenj jopagonj nomakeja.”

<sup>48</sup> Kaen jenj emba ii kokaen ijoro, “Niinonj goo singisonjgoga songbama mesaojenj.”

<sup>49</sup> Kaen jero eja motoonj nene nenj ragiti, iyonjononj kanainj iyangiodeenj kokaen jegi, “Singisonjgo songbama mesaoji, iinonj mono moro ejaga koloomambaa moja?”

<sup>50</sup> Kaen jegito, Jiisasnonj embawaajonj jero, “Momaariganonj mono hamo qenj gonja. Saanonj luaenonj kemba.” Kianj.

## 8

### *Emba tosonianj Jiisas nanjonj kenji.*

<sup>1</sup> Kawaa gematanonj Jiisasnonj liligonj taonja taonja ano gomaņa gomaņa kanonj kema Anutuwaa bentotombaa kania jenj asarinj Oligaa Bunja qaanonj ejemba uugia kuunj laligoro. Gowokouruta 12 yonjononj iwo motoonj kenji.

<sup>2</sup> \*Kaanagadeenj emba tosonianj iwo kenji. Emba ii wala ji injiro omenonj kokojinjinj menj onjono laligogi Jiisasnonj menj qeaņonj onjono. Emba ii kokaenj: Magdalaga emba monj qata Maria qagi. Jiisasnonj iwaa uutanonja ome 7 onjotaaro kouma kenji. <sup>3</sup> Emba monj qata Joana. Iwaa loya qata Kuza iinonj kinj Herodwaa jinjaronj miri

---

\* **8:2:** Mat 27.55-56; Maak 15.40-41; Luuk 23.49

kanon gawmambaa monen galenaga laligoro. Emba mon qata Susana. Yoñonon ano emba tosaan mamaga yoñonon iyangiaa monen esuhinagianon Jiisas ano gowokouruta kananon galen koma nanon ononji. Kian.

*Qosomakororo ejawaa sareqaa*

*Mat 13.1-9; Maak 4.1-9*

<sup>4</sup> Ejembanon taon so kanon horon Jiisas-waanon kan tuunlembenon ajoroogi Jiisasnon sareqaa mon kokaen jero:

<sup>5</sup> “Eja monon nene kota qosoma kororoomambaajon keno. Kema qosono kota tosonian kana goraayanon kemen konji. Kemen konji ejembanon riin rikotaagi kanakeewanaa (warawen) koon koon kouma ii nedaborogi. <sup>6</sup> Kota tosonian jamo kowonjinon kemen konji. Kemen koma kanon namo apuyawo mende mokolon kuragagia kouma soolin gororonogi.

<sup>7</sup> “Kota tosonian komuntiri waayawonon kemen konji. Kemen konji ikanon ororon kouma unuugun qen turun bibiloko men ononji. <sup>8</sup> Kota tosonian namo awaanon kemen konji. Kemen koma juma waama hongia awaa kolon handewaa so kolon seigi.”

Qaa ii jedaboron qa somata kokaen qaro, “Monon ugejiawo laligoji een, iinon mono sareqaa koi geja ama moma kotowa.” Kian.

*Jiisasnon nomaembaajon sareqaawaa kania jero.*

*Mat 13.10-17; Maak 4.10-12*

9 Kaen jero gowokourutanon sareqaa kokawaa kaniaajon Jiisas qisin mugi. 10 \*Qisin mugi jero, “Anutuwaa bentotonon keuma laligowonatiwaa qaa aasangoya ii onon asuganon injijowe moma kotojuto, tosaanon yonoojon ii sareqaanon jewe momakeju. Kaen moma iyangiaa jaagianon iwoi iimago kania kilen mende iima kotowuya. Iyangiaa gejagianon qaa tororo momago kania kilen mende moma asariwuya.”

*Jiisasnon sareqaawaa kania jero.*

*Mat 13.18-23; Maak 4.13-20*

11 “Sareqaa iikawaa kania ii kokaen: Kota qosoma kororooji, ii Anutuwaanon Buna qaa. 12 Nene kota kana goraayanon kemen kongiti, ii kokaen: Ejemba tosanon Buna qaa mojuto, ii mogi Kilenaa Toyanon kan uugia meleema Siwewaa buna koloowubotiwaajon qaa kota ii uugianonga qetegon unuamakeja. 13 Nene kota qosono jamo kowonjinon kemen kongiti, ii ejemba sareya mon. Yononon Buna qaa moma ii uuqeeango qaganon moma angon komakejuto, uugianon kemen tiigia mende megitiwaajon kamban torodaamo-ndeen moma laarin laligogi angobatowaa kambananon mono tama unuwaa.

14 “Nene kota qosono kumuntiri waayawonon kemen kongiti, ii kokaen: Yononon Buna qaa mogi uugianon kemenkejato, balonon laaligowaa majakakaya ano monen hina memewaa ugereya koloon bimoon onomakeja. Qabunagiawo koloowombaaajon koposongogi siin

---

\* 8:10: Ais 6.9-10

kombombanja bologa tosianonj kaanagadeen uugianonj dungunj Buja qaa bibiloko menj munkeju. Kaenj kolooro hongia qaa auta (gipeya) koloowuya. <sup>15</sup> Kaento, nene kota namo awaanonj kemenj kongiti, ii ejemba koi kaanja: Yonononj Buja qaa geja ama mogi uugia awaa gbingbaonja qaa iikanonj kemero soowabotiwaajonj mokosinjonj kaparanj koma galenj kongi hongia awaa awaa mokoloonkeju.” Kianj.

*Iwoi aasangoya kuuya ii asuganonj koloowaa.  
Maak 4.21-25*

<sup>16</sup> \* “Monjonj lambe me kiwa ootirinj monjononj mende koma turuwaa me dunj baatanonj mende ambaa. Ii qaagoto, ii iikawaa dunj qaganonj ano rabaa. Rama asariro tosianonj miri uutanonj ubombaaonj mojuti, yonononj iikawaa asasaga iima saanonj ubuya.

<sup>17</sup> \* “Kaanjadeen uunananonj iwoi monj mesanjonin aasangoyanonj eji, ii mono asuganonj koloowaa. Iwoi monj koma turunin eji, ii mono luluunji asuganonj ewaa.

<sup>18</sup> \* “Kawaajonj Anutuwaa qaa mojuti, ii mono uu wombogianonj ama romonjonj koma gbilin laligowu. Monjonj momakootoyawo laligoji, Anutunonj mono ii toroqenj muro somariywaato, monjonj momakootoya qaa laligojato, ‘Kawo laligojen,’ jeji, Anutunonj mono momoya melaa ii kaanagadeen qetegonj wambaa.” Kianj.

---

\* **8:16:** Mat 5.15; Luuk 11.33

\* **8:17:** Mat 10.26; Luuk 12.2

\* **8:18:** Mat 25.29; Luuk 19.26



*Jiisaswaa nemunƙouruta.**Mat 12.46-50; Maak 3.31-35*

<sup>19</sup> Jiisasnoƙ kaen jen laligoro nemunƙourutanon ii iibombaajonƙagito, ejemba tuun somatanon ologon eligogitiwaajonƙosianonƙembombaajon amamaagi. <sup>20</sup> Amamaan nangi mononƙokaen ijoro, “Goo nemunƙoanƙa mono seleenƙen nama gii giibombaajon moju.”

<sup>21</sup> Ijoroto, Jiisasnoƙ ƙokaen meleema inijoro, “Ejemba koi Anutuwaa Buƙa qaa moma tenƙoma koma gbilinƙejuti, iyononon mono noo nemuna ano ƙouruna kolooju.” Kian.

*Jiisasnoƙ jero raidimbonƙoron qero.**Mat 8.23-27; Maak 4.35-41*

<sup>22</sup> Ween mononƙ Jiisasnoƙ gowokouruta ƙokaen inijoro, “Mono mesaon apu anƙonƙoton leegen ƙeubonƙa.” Kaen jero wanƙononƙmotoon uma apu anƙonƙaganonƙenƙi. <sup>23</sup> Kema opo sel mororonƙgogi haamononƙnangoro ƙenƙi Jiisasnoƙ gaon ero. Ero haamo raidimbon apu anƙononƙgilin siri qindiiro wanƙo uutanonƙkemero. Kemen saa qemambaajon ano tiwilaawombaajon anƙi.

<sup>24</sup> Tiwilaawombaajon ama gowokourutanonƙema mindiin ijogi, “Poƙ Somatanana, mono nono anƙononƙtiwilaawombaajon anƙon.” Kaen ijogi uuta tooro musu ano apu anƙgombaa siria ƙokaen jenƙoton orono esunƙaranonƙkamaaro goronƙqen ero.

<sup>25</sup> Kaen kolooro inijoro, “Onoo momalaarigia ii dakanon?” Kaen inijoroto, yononon awawalinƙqarasombugia moma jegi, “Yei! Eja koi naa ejaga

laligoja? Iinonj musu ano kowe siri jenj koton orono jeta tenj konjao.” Kianj.

*Omenonj bao uugianonj kemegi ejanonj qeanjgoro.*

*Mat 8.28-34; Maak 5.1-20*

<sup>26</sup> Jiisasnonj gowokouruta yonowo toroqenj opo sel mororonjgogi haamononj nanjgoro kema apu anjonj kotonj Galili prowins leegenj Gerasa go-manonj keugi. <sup>27</sup> Iikanonj keuma sakasinonj uro eja omeyawo monj taononja kanj Jiisas mokolooro. Eja ii qasirinonj laligonj qamowaa jamo kobaa osonj uroroogi egiti, iikanonj enj laligoro. Kambanj koriga opo maleku mende mouma miri mombaa uutanonj mende enj laligoro.

<sup>28-29</sup> Omenonj kambanj koriga horonj ureenj muro eja mamaganonj boria bota qenj kania gbadononj (tapenonj) somonjonj galenj koma laligogito, tapeya ii hororo riiqiuro omenonj kuro balonj qararanjonkonjononj kema lanj laligoro. Kawaajonj Jiisasnonj omeya ii kokaenjenj kotonj mumambaaajonj ano, “Ome bologa, gii mono kouma eja koi mesaonj kamba.” Kaenjemambaaajonj ano Jiisas iima silama namononj kosianonj kemenj qa gigilaanj kokaenjqaro, “Ae Jiisas, gii Anutu uutaa meria koloojanj. Gii mono nomaenja ama nomambaaajonj koi kajanj? Niinonj welema gonjenj: Gii siimbobolo geriawo mende ama nomba.”

<sup>30</sup> Kaenjqaro kokaenjqisiro, “Gii qaga moro?” Omejiilanj mamaga uutanonj kemenj laligogitiwaaajonj “Qanana Liijonjejonj,” jegi. Ii ananaa qaanonj Kere tuunjsomata. <sup>31</sup> Kaenjenj Jiisas kokaenjwelema mugi, “Gii nonotaanj ome ronj dusiita

qaa iikanonj kemebombaajonj mende jenj koton nonomba.”

<sup>32</sup> Kosogianonj maronja kanonj bao tuunj somata monj gbojoja uutanonj kuluuma laligogi. Kawaa-jonj ome yonononj kokaen jenj welema mugi, “Gii saanonj jena nono bao yonoo uugianonj kemebonja.” Welema mugi “Mono kema kemebu,” jenj kotonj onono. <sup>33</sup> Jenj kotonj onono eja uutanonjga kouma kema bao uugianonj kemegi. Kemegi bao tuunj yonononj lugunj newonewononj kema jororonjonj apu anjononj kemenj nemotonj komugi.

<sup>34</sup> Iikaenj kolooro bao galenj yonononj ii iima taonj ano gomanj boleboole kanonj kok koma unjurama kema buju qaa ii jegi. <sup>35</sup> Jegi moma ejemba jaasoongo yonononj iwoi kolooroti, ii iibombaajonj kagi. Kanj Jiisaswaanonj kouma eja uutanonjga omenonj kougiti, iinonj Jiisaswaa kani-anonj raro mokoloogi. Opo selekopaaya tororo somonjonj uuta tooro roromonjgoya kuuya asugiro iima awawaligi. <sup>36</sup> Eja omeyawo iinonj nomaen qeangoroti, ii iigitinonj injjogi.

<sup>37</sup> Injjogi moma mamaganonj awawalinj qarasombugia mogi. Kawaajonj Gerasa gomambaa ejemba tuunj kuuya yonononj Jiisasnonj onjomesaowaatiwaaajonj welema mugi. Welema mugi eleema kemambaaajonj wanjononj umambaa ano. <sup>38</sup> Umambaa ano eja uutanonjga ome kougiti, iinonj kanj Jiisaswo motoonj kema laligomambaaajonj qisiro. Kaenj qisiroto, Jiisasnonj qotogonj wasinj munj kokaen ijoro,

<sup>39</sup> “Gii mono eleema miriganonj kema Anu-tunonj anjgoletto somasomata menj gonoti, iikawaa

sunduya jena mobu.” Kaen ijoro kema Jiisasnon angoletto somasomata men muroti, iikawaa qaaya ii taon uutanon liligon goman so jen seiro. Kian.

*Jairusnon borataajon Jiisas qama kooliro.*

*Mat 9.18-26; Maak 5.21-43*

<sup>40</sup> Ejemba kuuya Jiisaswaaajon mambongi eleema karo tuuna tuuna koma aisoon horon mug. <sup>41</sup> Qamakooli miriwaa qaa galen mon qata Jairus iinon kan Jiisaswaa batanon kemen simin kuma mirianon kawaatiwaaajon qama koolin muro. <sup>42</sup> Merauruta qaato, borata guan motoonngo gbania 12:waa so laligon komumambaajon ano. Jiisas koma horon mug keno ejembanon leele ologon utama mug. Kian.

*Emba jiawonon Jiisaswaa malekuya oosiro.*

<sup>43</sup> Utama mun kenji kanon batugianon emba mon laligoro. Iinon koinja gbani 12 kawaa so iima ji kiro laligoro. Iinon selegalen yonoo tawagia monej hinaya kuuya gilin laligoro selegalen kuuyanon men qeangowombaajon ama-maagi. <sup>44</sup> Emba kanon Jiisaswaa gematanon kema malekuyaa kiti susuya oosiro iikanondeen saya juguro.

<sup>45</sup> Jiisasnon qisin jero, “Moronon noosirija?” Kaen jeroto, ejemba kuuyanon ii qakoongi Pitonon ijoro, “Somatana, ejemba tuunnon ologon utama aon kan goosiriju.”

<sup>46</sup> Ijoro Jiisasnon jero, “Qaago, monnon noosiro esuna mon keno mojen.” <sup>47</sup> Kaen jero embanon “Kiania mokooloaja,” jen jenenja ororo kan Jiisaswaa batanon simin kuma jiaa kania

ano oosirin iikanondeen qeangoroti, iikawaa kania asuganon jero ejemba tuun kuuyanon mogi. <sup>48</sup> Mogi Jiisasnon kokaen ijoro, “Borana, momalaariganon mono men qeangon gonja. Saanon uubonjonon kemba.” Kian.

*Jiisasnon Jairuswaa borata men gbiliro.*

<sup>49</sup> Qaa kaen ijon nano qamakooli miriwaa qaa galeŋaa mirinonŋa monon welen kan Jairus ijoro, “Boraganon komuja! Kawaaajon mono boiwaa qaganon lombo toroqen mende amba.”

<sup>50</sup> Ijoroto, Jiisasnon qaa ii moma qamakooli miriwaa qaa galeŋ kokaen ijoro, “Toroko mende moba. Mono uumotoon ama nii moma laarin nona boraganon qeangowaa.”

<sup>51</sup> Kaen ijon iwaa mirinon kema ejemba tosaŋa onomesaon Piito, Jon, Jeims ano borawaa nemunmanja iigadeen unuano iyanŋiodeen miri uutanon ugi. <sup>52</sup> Ugi ejemba kuuyanon jinŋen qama saama amburereŋ megito, Jiisasnon jero, “Iinon mende komujato, gaonŋa eja. Kawaaajon mono saa mesaowu.”

<sup>53</sup> Kaen jero jononŋsisi kaanŋa kolooro “Mono komuja!” qaa ii moma jomoma mugi. <sup>54</sup> Jomoma mugito, bora ii borianon men qama ijoro, “Borana, mono waaba.” <sup>55</sup> Kaen ijoro kokoosuyanon eleeno iikanondeen waama nano. Nano nene mugi newaatiwaaajon jero. <sup>56</sup> Nemunmananon ii iima walinŋorito, Jiisasnon iwoi kolooroti, iikawaa bujuya mon jegi mobubotiwaajon sonŋo ama onono. Kian.

## 9

*Jiisasnoŋ gowokouruta 12 wasiŋ oŋono.*

*Mat 10.5-15; Maak 6.7-13*

<sup>1</sup> Jiisasnoŋ gowokouruta 12 ii oŋono ajoroogi omejiilan kuuya konjoma oŋombutiwaajon ama ji wiji meŋ qeaŋgowutiwaajon ku-usuŋa esuŋmumuyawo oŋono. <sup>2</sup> Ku-usuŋ oŋoma kokaen jeŋ wasiŋ oŋono, “Oŋo mono kema Anutuwaa bentotombaa kania ejemba jeŋ asariŋ oŋoma ji ejemba meŋ qeaŋgon oŋoma laligowu.” <sup>3</sup> \*Wasiŋ oŋoma injoro, “Oŋo kana kembutiwaajon iwoi moŋ mende meŋ kembu, taa gbaru mende, geso mende, kana samon mende ano soojaakota mende. Maleku samonŋa mendeto, motoonŋo mewu.

<sup>4</sup> “Kema mirinoŋ daen daen keubuti, mono iikanondeen laligon gawon meŋ taon ii mesaon kana kembu. <sup>5</sup> Kema laligon miri moŋnoŋ keugi mende koma horon oŋoma qaagia mende mogi telabelangia mono kokaen jeŋ qendeema oŋombu, ‘Nono oŋoo balonoŋ kaniŋ sububun kana tambonananoŋ mokotaaji, ii mono qesaaniŋ oŋoangiaanoŋ eleema kemebaa.’ Kaen jegi kaniagia solanŋa moma kotogi saanoŋ taon ii mesaon toroqen kembu.”

<sup>6</sup> Kaen injoro mesaon kema gomaŋa gomaŋa liligon miri so Oligaa Buŋa jeŋ asariŋ ji ejemba meŋ qeaŋgon oŋoma laligogi. Kianŋ.

*Herodnoŋ Jiisaswaajon sisau ano.*

*Mat 14.1-12; Maak 6.14-29*

---

\* **9:3:** Luuk 10.4-11; Apo 13.51

<sup>7</sup>\* Iwoi kuuya kolooroti, iikawaa qabunyanon sein balon bakayaa (Galili prowinswaa) kin Herodwaa gejianon kemero moro. Ejemba tosonianon kokaen jegi, “Jon Oomulu ejanon mono koomunonga waama laligoja.” Kawaajon kinon qaawaa mongama sisau ano. <sup>8</sup> Anoto, tosonianon jegi, “Elaijanon mombo asugin laligoja.” Tosianon toroqen jegi, “Gejatootoo eja walaga yonoononga mononon mono gbilin waama laligoja.” <sup>9</sup> Kaen jegito, kin Herodnon kokaen jero, “Jon Oomulu eja ii niinon jewe aroya kotogito, mombaa qaaya kaen jegi mojeni, ii mono moronon?” Kaen jen Jiisas iimambaajon kaparan koma jejeromonromon ano. Kian.

*Jiisasnon eja 5,000 nene unuagi.*

*Mat 14.13-21; Maak 6.30-44; Jon 6.1-14*

<sup>10</sup> Wasiwasi eja aposol yononon Jiisaswaanon eleema iwoi ama megiti, iikawaa sunduya kuuya ijogi. Ijogi unuama ejemba qenjaaro sombengia mesaon taon qata Betsaida kawaa kosianon iyangia siri gbamenanon laligowombaajon kenji.

<sup>11</sup> Kenjito, ejemba tuun yononon ii moma Jiisas gematanon otaan kenji. Kema Jiisas-waanon kagi koma horon onoma Anutu bentotombaa kania jen asarin ji ejemba men qeangon onono.

<sup>12</sup> Kaen ama laligoro ween jaaya tegon kemambaajon ano. Kaen kolooro gowoko 12 yononon kan Jiisas kokaen ijogi, “Nono balon gbamenon koi kanon laligojoniwaaajon gii saanon ejemba tuun koi wasin onona goman miri kosere

---

\* **9:7:** Mat 16.14; Maak 8.28; Luuk 9.19

kosere rama kenjuti, iikanon kema eemiri ano nembanene mokoloowu.”

<sup>13</sup> Kaen ijogito, kokaen injjoro, “Ononon mono onoangio ii nene unuagiwu.” Kaen injjoro meleengi, “Nono bered 5 ano sora woi iikayadeen menj laligojon. Kawaajon nomaen ambonaga? Nono saanon kema ejemba tuun koi kuuya yonoojon nene sewana mewonaga me? <sup>14</sup> (Yononon eja 5,000:baa so laligoju.)” Kaen meleengi gowokouruta kokaen injjoro, “Ononon mono ejemba injjon mendeema onongi tuun so 50:waa so nene newombaajon ajoroon kamaan rabu.”

<sup>15</sup> Injjoro iikaen ama mendeema onongi ejemba kuuyanon kamaan tuuna tuuna rama kenji. <sup>16</sup> Rama kenji bered 5 ano sora woi ii menj Siwenon uuro uro kotuegoro. Kotuegon bered moton gowokouruta onono ejemba tuun so mendeema batugianon angi. <sup>17</sup> Batugianon angi korebore nen nen timbiringogi. Nene kitia reemonna mesaogiti, ii gowoko yononon menj kululuugi konde 12 kanon kemen saa qero. Kian.

*Piitonon Jiisaswaa kania jokoloro.*

*Mat 16.13-20; Maak 8.27-30*

<sup>18</sup> Kamban monon Jiisanon iyanodeen goman mongen qama kooliro gowokourutanon iwo laligogi qisin onoma kokaen injjoro, “Ejembanon noojon nomaen jenkeju? Nii moroga koloojen?”

<sup>19</sup> \*Injjoro meleema kokaen jegi, “Tosianon ‘Gii Jon Oomulu ejaga koloojan,’ jenkejuto, tosonian

---

\* **9:19:** Mat 14.1-2; Maak 6.14-15; Luuk 9.7-8



‘Gii Elaija koloojan,’ jenkeju ano tosonian toroqen kokaen jenkeju, ‘Gii gejatootoo eja walaga yonoononga monnon koomunonga waama laligojan.’”

<sup>20</sup> \*Kaen jegi kokaen qisin onono, “Ano onoongio noojon nomaen jeju? Nii moroga koloojen?” Qisin onono Piitonon meleema ijoro, “Gii Anutuwaanon Hamoqeqe Toya Kraist koloojan.” Kian.

*Jiiasnon komumambaa qaaya jero.*

*Mat 16.20-28; Maak 8.30-9.1*

<sup>21</sup> Kaen qisin onono kania asuganon jegi monnon mobutiwaajon songo kotakota ama onono. <sup>22</sup> Jiiasnon jero, “Siwe gomambaa Eja honanon mono siimbobolo mamaga mobaa. Kantriwaa jotamemeya, jigo gawon galen ano Kana qaawaa boi yononon mono gema qen qegi komuwaa. Komun ween karoon kolooro koomunonga waabaa.” Kian.

*Kraist otaawombaa sewana.*

<sup>23</sup> \*Jiiasnon ejemba kuuya ii qaa kokaen injjoro, “Monnon noo gemananon notaan kamambaaajon moji, iinon mono iyanaa uuselias siin kombombana bologa gema qero ‘Bunja gbilia men kaja,’ jen sisia megii siimbobolo ii bisi-makeba. Ii maripoonon komuwaatiwaa so mokosingon nii notaan kawa.

<sup>24</sup> \*“Monnon laaligoya iyanaaajon anjon koma iyanaa jaajaa laligoji, iinon mono laaligoya hona

---

\* **9:20:** Jon 6.68-69 \* **9:23:** Mat 10.38; Luuk 14.27 \* **9:24:** Mat 10.39; Luuk 17.33; Jon 12.25

somongooro soowaa. Soowaato, monon balombaa laaligoya noojon ama qeleema togon nombaati, iinon mono laaligo honaa kania mokolon kotiin laligowaa.

<sup>25</sup> “Monon balona balona iyonoo ilawoilaya kuuya koma hororo bunaya kendabororo uutaa laaligoya men soon silemale laligon komuro Anutunon qaaya jen tegoro gere sianon kementen unayanon tiwilaaro mende sokombaa. Esuhinaya iikanon mono uukoisoro mende ama mubaa. Qaago toton!

<sup>26</sup> “Monon noo qana ano Buna qaana men kamaan anji, ii Siwe gomambaa Eja honanon kaanagadeen iima tiwaa. Iinon kanagen Siwe gajoba toroya yonowo koi kamaagi iyonoonon, anaa ano Manaa asamararangia iima aaruwuya. Kamban iikanon eja me emba kaana mono iima tiin mubaa. <sup>27</sup> Niinon qaa hona mon kokaen injowe mobu: Koi nanjuti, onoo batugianonga tosanon Anutuwaa bentotonaa honanon koloowaati, ii iima kotowuya. Jaawo laligon koomuwaa siimboboloya mende mogi asugiro ii iibuya.” Kian.

*Jiisaswaa selianon letono.*

*Mat 17.1-8; Maak 9.2-13*

<sup>28</sup> \*Qaa ii injoro ween 8:waa so tegoro Jiisanon Piito, Jon ano Jeims unuama baananon uma Anutu qama kooliro. <sup>29</sup> Qama kooliro iikanon jaasewanaa kaitanianon letoma qaita mon kolooro. Malekuyanon tualalakota kolon kokobilibiliawo asariro. <sup>30</sup> Iikanondeen iigi eja

---

\* **9:28:** 2 Piito 1.17-18

woinon asugin Jiisaswo qaa qaa amigi. Ii Mooses ano Elaija. <sup>31</sup> Asamararan uutanon asugin Jiisaswo qaa kokaen amin mogi, “Anutunon Jiisas siimbobolo moma komuwaati-waajon wasiro kamaan uulanawo Jerusalem sitinon keno aren iikanon honawo koloodaborowaa.”

<sup>32</sup> Kaen amin mogito, Piitonon alawoita yorowo jaagianon bimooro gaon egi. Egito, gaononga uugia tooro jaagia uun Jiisaswaa asamararanga ano eja woi iwo naniti, ii injiigi. <sup>33</sup> Injiigi nama Jiisas mesaowotiwaajon ani Piitonon Jiisas ijoro, “Somatanana, nononon koi kanon keraqeeango mojon. Kawaajon nononon saanon kuun karoon mewonja: Goojon mon, Mooseswaajon mon ano Elaijawaajon mon.” Piitonon kaen ijoroto, iyanjaa qaayaa kania ii mende moma kotoro.

<sup>34</sup> Kaen jen nano kokolo monnon kamaan aonanon esuun onono koosu uutanon laligon awawalin jenengia ororo. <sup>35</sup> \*Jenengia ororo nangi koosu uutanonga qa aro mon kokaen kamaaro mogi, “Eja koi ii neenaa meranaga. Ii ejemba hamo qen onomambaajon meweenjon mube. Mono iwaa qaaya moma laligowu.”

<sup>36</sup> Qa aro iikanon kamaaro moma gowoko yononon iikanondeen uun Jiisasnondeen nano iigi. Baananon iwoi iigiti, iikawaa bujuya ii kamban iikanon mende jen qaagia bogoro laligogi monnon mon mende moro. Kian.

*Jiisasnon ome otaaro meranon qeangoro.  
Mat 17.14-21; Maak 9.14-29*

---

\* **9:35:** Ais 42.1; Mat 3.17; 12.18; Maak 1.11; Luuk 3.22

<sup>37</sup> En waagi Jiisasnoŋ gowokouruta karoon yoŋowo baanonoŋga kamaan roganon ejemba tuunleembe injiigi. <sup>38</sup> Injiigi ejemba tuunonoŋga eja moŋnoŋ qama kokaen ijoro, “Boi, noo merana guanga koloojiwaajon mono kan ii iiba. Kawaajon qama koolin gonjen. <sup>39</sup> Moba, ome moŋnoŋ ii menduŋgoro iikanondeen qa gigilaaro utugon muro wolaza hororo buutanonoŋga kokopa kamaankeja. Ome iikanon horon ureen muŋ kaman mamaga mende mesaonkeja. <sup>40</sup> Kaen kolooro goo gowokouruga ome ii otaawutiwaajon welema ononjento, yoŋonon ii amamaaju.”

<sup>41</sup> Kaen ijoro Jiisasnoŋ meleema muŋ jero, “Yei, balombaa ejemba yangisen ano irinqiringiawo, niinon mono kaman dawi onowo laligon qaton unjuwe Anutu mende moma laarigi siimbobolo momakemaŋa? Meraga mono wama koi kawao.”

<sup>42</sup> Mera ii wama karo kaman iikanon kaanagadeen omenon mera utugon orogon muro wolaza hororo. Kaen kolooroto, Jiisasnoŋ ome ii jen muro mesaoro mera men qeangon maŋa muro. <sup>43</sup> Anutuwaa ku-usuŋa somatanon kaen asugiro kuuyanon ii iima newogia tegoro walingogi. Kian.

*Jiisasnoŋ koomuyaa Buŋa jero indin woi kolooro.*

*Mat 17.22-23; Maak 9.30-32*

Jiisasnoŋ iwoi kuuya ii meroti, iikawaajon ejemba kuuyanon walingogi Jiisasnoŋ kaman iikanon gowokouruta qaa kota kokaen injoro, <sup>44</sup> “Qaa koi mono geja ama mobu: Anutunon

Siwe gomambaa Eja hona ii balon ejemba sisiwerowero giawo yonoo borogianon ama muro kemebaa.”<sup>45</sup> Qaa kota ii injoroto, ii mende moma kotogi. Anutunon ii koma tururo aasangoyanon ero ii mende moma asarigi ano kania nomaen, ii qisiwombaa jon kokodundun anji. Kian.

*Gowoko batugianon moronon uuta kolooja?*

*Mat 18.1-5; Maak 9.33-37*

<sup>46</sup> \*Gowoko nonoononga ‘Moronon uuta kolooja?’ jen qaa ii romongogi. <sup>47</sup> Ii romongogito, Jiisasnon uurromongogia moma koton naamade melaa mon menj kooronanon ano nano. <sup>48</sup> \*Nano kokaen injoro, “Kuuya onoononga monon kamaanqeqeta konoga kolooji, iinon mono uuta kolooja. Kawaajon monon naamade koi noo qananon mirianon koma horon kalan kombaati, iinon mono nii koma horon nombaa. Monon nii koma horon nombaati, iinon wasin nonoti, mono ii kaanagadeen koma horon mubaa.” Kian.

*Monon kerega qaago, iinon mono alaga kolooja.*

*Maak 9.38-40*

<sup>49</sup> Kamban kanon Jonon kanain qaa kokaen ijoro, “Somatana, eja monon goo qanon omejilan konjoma onono iinin. Iinon nonowo mende liligon laligojiwaaajon nono ii qotogon munin.”

<sup>50</sup> Kaen ijoroto, Jiisasnon kokaen ijoro, “Ii mende qotogon mubu. Monon mende qotogon onomakeji, iinon mono onoaugiaa arenon

---

\* **9:46:** Luuk 22.24      \* **9:48:** Mat 10.40; Luuk 10.16; Jon 13.20

laligoja. (Kawaajon onjo mono noo alauruna tosaanja ii angoosisiri men onjombubo.)” Kianj.

*Samaria goman monjononon Jiisas gema qegi.*

<sup>51</sup> Jiisasnon Siwenon umambaajon ano. Kawaa kambaña torijiwaajon Jiisasnon nama “Jerusalem sitinon kemaña,” jen jen kotiin kanain kananon keno. <sup>52</sup> Kema qele waladeen ano wala kenji. Kananon kema laligon Samaria prowinswaa goman monjonon keuma “Jiisas kawaatiwaajon mozoqozojon ambonatiwaajon kajon,” jegi. <sup>53</sup> Jegito, Samaria yononon Juuda ano Jerusalem jejewili ama onomakegitiwaajon Jiisasnon “Nii Judia prowinsnon Jerusalem jigo waagen kemaña,” jerotiwaajon miri anjon koma yeizozogia mende injjogi. <sup>54</sup> \*Kaen angi gowokowoita Jeims ano Jon yoronon ii iima jeri, “Oo Pon, sombinonga gere kamaan onjoro qaombuyaga, kaen qama kooliwombaajon mojan me qaago?”

<sup>55</sup> Kaen jerito, Jiisasnon eleema temboma jen orono. <sup>56</sup> Kananon toroqen goman monjonon kenji. Kianj.

*Jiisas otaawombaa mondomondo qaaya.*

*Mat 8.18-22*

<sup>57</sup> Kananon kenji eja monjonon kan Jiisas ijoro, “Gii daen daen kemaati, niinon mono iikanon gii gotaan kemaña.”

<sup>58</sup> Ii moma Jiisasnon kokaen ijoro, “Duuyaa kasu yononon jamo diingianon egi kanakeewan koon yononon haigia men laligonkejuto, Siwe

---

\* **9:54:** 2 Kin 1.9-16

gomambaa Eja honononj mono daengenj kema wana naa qembononj laarinj haamo menaga?”

<sup>59</sup> Jiisasnonj eja mombaajonj ijoro, “Gii mono kanj nii notaawa.” Ijoroto, kokaenj meleeno, “Ponj, ii saanonto, mannanonj komumambaaajonj anja. Kawaajonj mono wala jena kema galej kombe komuro ronj kombego.”

<sup>60</sup> Kaenj meleenoto, Jiisasnonj qaaya meleema ijoro, “Mesaowa! Koomuya yonononj qamogia koomuya ii saanonj ronj kombuto, giinonj mono kema Anutu bentotombaa kania jenj asarinj onjoma laligowa.”

<sup>61</sup> \*Mombo eja mononj kouma ijoro, “Ponj, niinonj gii gotaamambaa siija mojentoto, moba, gii saanonj jena wala mirinonj kema tinitosauruna yeizozogia jewego.”

<sup>62</sup> Ijoroto, Jiisasnonj meleeno, “Mononj balonj meenjangowaa kinonj ii hoos gematanonj somonjonj borianonj kinonj maayanonj menj nano keno mombo eleema gematanonj uuji, iinonj mono Anutuwaa bentotononj keuma gawonja mewaatiwaa so mende kolooja.” Kianj.

## 10

*Jiisasnonj gowoko 72 wasinj onono kenji.*

*Mat 9.37-38; 10.7-16*

<sup>1</sup> Kawaa gematanonj Ponjonj gowoko tosaana 72\* ii meweengonj onono. Anjo “Taonja taonja gomanja gomanja kemaña,” jenj kanonj woi woi metogonj wala wasinj onono. <sup>2</sup>\*“Wasinj onjomanja,”

\* **9:61:** 1 Kinj 19.20      \* **10:1:** Tosianonj weengonj 70 jeju.  
Tosianonj 72 jeju.      \* **10:2:** Mat 9.37-38

jen kokaen injjoro mogi, “Anutuwaa gawonon nene hona mamaga momogon ejato, ii men kululuwombaajon gawon meme ejemba anana afaanonon laligojon. Kawaajon mono nene hona masugeqetaa Ponja qama koolin mugi gawon meme ejemba wasin onono hona men kululuwuwu.

<sup>3</sup> \* “Ono mono kembu. Mobu, lama yononon duuyaa kasu kawalia yonoo batugianon kemegi lugun injiwuboti, niinon ono iikawaa tani kaanja wasin onombe kembu. <sup>4</sup> \* Ono monej irimun kasa me geso mon me kana esu ii mende men kembu. Kema kananon ejemba injiima jenkelekele ama yeizozogia mende jewu.

<sup>5</sup> “Kema miri monjon uma wala kokaen injjowu, ‘Anutunon mono miri koi kanon luae qero bonjon laligowu.’ <sup>6</sup> Kaen jegi monjon luae anjon komambaa so kolooji een, luaegianon mono iwaa qaganon ubaato, monjon ii mende anjon kombaati een, luaegianon mono eleema ononganjaa qagianon ubaa. <sup>7</sup> \* Miri ubuti, mono iikanondeen laligon gawon mewu. Ejembanon gawon meme ejemba laaligogia nangowutiwaa so koloju. Kawaajon yononon nene ano apu onombuti, ii mono newu. Miri tosanon lansan mende ewu. Miri suen mende kema kawu.

<sup>8</sup> “Tanon iikanon me iikanon keugi koma horon nene onombuti, ii mono newu. <sup>9</sup> Nen tosanon kanon ji injiro ewuti, ii mono men qeangon

---

\* **10:3:** Mat 10.16      \* **10:4:** Mat 10.7-14; Maak 6.8-11; Luuk 9.3-5      \* **10:7:** 1 Kor 9.14; 1 Tim 5.18



onjombu. Kaen ama kokaen jegi mobu, ‘Anu-tuwaa bentotonanon mono kosere karo iikawaa uutanon keubu.’ <sup>10</sup> \*Kaen ambuto, taon monjon keugi gema unuwuti, iikanon mono maaketnon me sombenon kema kokaen jegi mobu,

<sup>11</sup> ‘Nono onoo taanon kanin sububun iwoi kana tambonananon mokotaaji, ii mono riinj kon-joratini onoangiaanon eleema kemebaa. Kemebaato, qaa koi mono moma yagowu: Anu-tuwaa bentotonanon mono kosogianon asugija.’

<sup>12</sup> \*Niinon kokaen injjowe mobu: Anutunon kamban somatanon qemasologengiaa irona meleeno taon iikawaa qaganon ubaati, so iikanon mono Sodom yonoo siimbobolo soya uugun toroqen onjombaa.”†

*Jiisasnon taon 3 yonoojon ‘Yei wosobiri!’ jero.*

*Mat 11.20-24*

<sup>13</sup> \* “Oo Korazin toya, niinon onoojon ‘Yei!’ jen saajen ano Betsaida toya, onoojon kaanagadeen ‘Yei!’ jen saajen. Niinon yonoonon kembe qaana jewe sasoniro angoletona ku-usunawo asugiroto, uugia kilen mende meleengi. Angoletto ii waba balanon Taia ano Saidon sitinon asuginagati een, iyononon mono kamban koriga uugia meleembombaajon kaisareya qendeema resanon lumu aon too arin saabuyaga.

<sup>14</sup> “Saabuyagato, Anutunon kanagen Korazin ano Betsaida yonoo qaagia jen tegon irona

\* **10:10:** Apo 13.51      \* **10:12:** Jen 19.24-28; Mat 10.15; 11.24

† **10:12:** Sodom yononon bologa kanjanawo men laligon uugia mende meleengi Anutunon gerenon kondeema onono.      \* **10:13:**

Ais 23.1-18; Eze 26.1-28.26; Joel 3.4-8; Aam 1.9-10; Zek 9.2-4

meleeno siimbobolo mobuti, kamban somata iikanonj ii mono Taia ano Saidon yonoo siimbobolo soya uugun mobuya. <sup>15</sup>\* Ano Kaperneam toya, Anutunonj onjo saanonj metaama onono Siwe gomanonj ubuyaga me qaago? Qaago totoonj! Onjo mono koomuwaa senjonj gomanonj kemebuya.

<sup>16</sup>\* “Moñnonj qaagia mobaati, iinonj mono noo qaana mobaa. Moñnonj gema unjuwaati, iinonj mono nii gema nuwaato, moñnonj nii gema nuwaati, iinonj wasinj nonoti, mono ii gema qe-waa.” Kianj.

*Gowoko 72 yonononj eleema aisoogi.*

<sup>17</sup> Gowoko 72<sup>‡</sup> yonononj laligonj eleema kanj aisoonj kokaenj jegi, “Ponj, nono goo qaganonj omejiilanj jenj kotonj ononinj yonononj kaanagadeenqaanana baatanonj kema togonj kenji.”

<sup>18</sup> Kaenj jegi Jiisasnonj meleeno, “Niinonj Satan aagogi Siwenonjga lugunj oobili kaanja hagonj kero iibe. <sup>19</sup>\* Mobu, niinonj ku-usunj onjombe onjo saanonj mokolej, soromaanj, kuanjukanj ano kere-nanaa esunmumuya jetawo kuuya riigi kamaaro haamo ambuya. Kawaaajonj iwoi moñnonj ununj mizimizi mende mewaa.

<sup>20</sup> “Kawaaajonj omejiilanj yonononj qaagia baatanonj kenjuto, kilenj onoononj korisoro wana ii iikawaaajonj mende aisoowu. Onoo qagia Siwe gomanonj oogi Anutuwwa buknonj eji, iikawaaajonj mono honombonjga qaa aisoowu.” Kianj.

---

\* **10:15:** Ais 14.13-15      \* **10:16:** Mat 10.40; Maak 9.37; Luuk 9.48; Jon 13.20      ‡ **10:17:** Tosianonj weenjonj 70 jeju. Tosianonj 72 jeju.      \* **10:19:** Ond 91.13

*Jiisasnoŋ aisoonŋ Anutu mepeseero.**Mat 11.25-27; 13.16-17*

<sup>21</sup> Kambaŋ kanoŋ Uŋa Toroyanoŋ Jiisas inaan muro aisoonŋ qaa kokaenŋ jero, “Oo Amana, giinoŋ Buŋa qaaga momakooto ejemba momo somata megiti, iyoŋoonoŋ mesanŋonato, ejemba merab-ora kaanŋa iyanŋiaaŋoŋ mogi poumapou kolooji, ii mono ii inŋisaana moma asariju. Kawaaŋoŋ niinoŋ Siwe gomambaa Poŋa gii mepeseenŋ gonjen. Oo Amana, gii geenŋo kaenŋ koloowaatiwaaŋoŋ mona sokono awaa kolooro.

<sup>22</sup> \**“Amananoŋ mono iwoi kuuya jenŋ kotooro noo buŋaga kolooro. Amananoŋ meriaa kania aŋodeenŋ moma yagoro moŋnoŋ ii mende moja. Kaanŋagadeenŋ moŋnoŋ Amayaa kania mende moma yagoro Merianondeenŋ ii moja ano ejemba meweenŋoŋ oŋoma yoŋooŋoŋ ii inŋisaambaati, iyoŋonoŋ mono Ama moma mubuya.”*

<sup>23</sup> Jiisasnoŋ kaenŋ jenŋ gowokouruta yoŋoonoŋ eleema iyanŋiodeenŋ oloŋ kokaenŋ injoro, “Daenŋ yoŋonoŋ oŋo iwoi iijuti, ii iima mono jaagiaaŋoŋ ama simbawoŋawo koloju. <sup>24</sup> Iikawaa kania ii kokaenŋ: Niinoŋ qaa kokaenŋ injowe mobu, Gejatootoo ejemba ano kinŋ eja poŋ mamaganonŋ oŋo iwoi koi iijuti, ii iibombaajonŋ awelegonŋ laligogito, ii mende iigi. Oŋo qaa koi moŋuti, iyoŋonoŋ ii mobombaajonŋ awelegonŋ laligogito, ii mende mogi.” Kianŋ.

*Jojoponŋ qaa waŋa woi ii nomaenŋ?**Mat 22.34-40; Maak 12.28-31*

<sup>25</sup> \*Kana qaawaa boi moŋnoŋ waama Jiisas

---

\* **10:22:** Jon 3.35; 10.15      \* **10:25:** Mat 22.35-40; Maak 12.28-34

timbi ama kokaen qisin mun ijoro, “Boi, ninon mono nomaen ama laaligo kombombaņa tetegoya qaa buņa qen aowenaga?” <sup>26</sup> Ijoro Jiisasnon kokaen meleema qisiro, “Moseswaa Kana qaanon qaa nomaen oogita eja? Iikawaa kania ii nomaen?” <sup>27</sup> \*Qisiro meleema jero, “‘Gii uugabaga, unaga, ku-usunğa ano romonğoga jumunğa iikanon mono Pon Anutuga jopagon laligowa,’ ano ‘Geenğa jopagon aonkejanı, iikaanıadeen mono ejemba kuuya jopagon onoma laligowa.’”

<sup>28</sup> \*Jero Jiisasnon meleenon, “Dindına meleenjan. İi ten koma laaligo kombombaņaa buņa koloowaga.” <sup>29</sup> Kaen meleenoto, Kana qaawaa boinon ‘İi ten koma solanğa koloojen,’ kaen romonğon kaniaya qendeemambaajon moma Jiisas ijoro, “Ejemba batugianon laligon koubeti, iyonoononğa mono morowaajon jejan? Nii mono moroga mende jopagon mubenaga?”

*Samaria ejanon gbilibuurun eja kiankomun muro.*

<sup>30</sup> Kaen jero Jiisasnon meleema jero, “Eja monnon Jerusalem siti mesaon Jeriko gomanon kemeņ kananon kikekakililin yonoo borogianon kemero megi. Meņ hina iwoiya wama opoya qetegon gbilibuurun qen gilin kengi komumambaajon ama ero. <sup>31</sup> En mambono jigo gawon galen monnon kana ikayadeen kema iima iima sisiriin kana leegenğa kema uugun keno. <sup>32</sup> Keno mambono jigo gawon eja (Liwait) monnon iikanon kouma iima kaanıadeen iima

\* **10:27:** Lew 19.18; Dut 6.5      \* **10:28:** Lew 18.5

sisiriin uugun keno. <sup>33</sup> \*Kenoto, Samaria prowinswaa eja§ moŋnoŋ kana iikayadeen kema eroti, iikanon keuma iima wosoya moma iima kobooro.

<sup>34</sup> “Iima koboon kosianon kemen wijia kele ano wain apuyanon morin esuuro. Wijia esuun men kobibiin dongiya qaganon ama wama qenjaaro ee mirinon kema ama kalan koma muro. <sup>35</sup> Kalan koma mun en waama umugawodeen ween woiwaa tawaya (Kina 20) unjuma qenjaaro miriwaa toya mun ijoro, ‘Eja koi mono kalan koma mun laligona monen gonjenj, ii mende sokoma uuguwaati een, ii mono eleema kan kanon toroqen gomanja.’ <sup>36</sup> Eja karoon kaniagia kaen qendeengi. Eja kikekakasililin yoŋoo borogianon kemeroti, iwaa alia moronon kolooro? Yoŋoonoŋga morowaajon mona, ii uukalen muro?”

<sup>37</sup> Qisin muro meleeno, “Kiankomun muroti, iinon.” Kian meleeno Jiisasnon ijoro moro, “Gii mono kema kaanjadeen ama laligowa.” Kian.

*Jiisasnon Marta Maria yorowo kusu raro.*

<sup>38</sup> \*Jiisasnon gowokouruta yoŋowo kananon kengi Poŋgianon goman moŋnoŋ keuro. Keuro emba moŋ qata Marta iinon koma horon muro mirianon uro. <sup>39</sup> Martawaa koga qata Maria laligoro. Iinon Poŋ iima kosianon kamaan rama Buŋa qaa jeroti, ii geja ama awutambaŋa koma moro. <sup>40</sup> Moroto, Martanon lomban gawonon hororo kema kan amaqamamaa ama Jiisaswaanon ijoro, “Poŋ, konanon nomesaoro neenodeen

---

\* **10:33:** 2 Hist 28.15 § **10:33:** Juuda yoŋonon Samaria ejemba jejewili ama oŋoma laligogi. \* **10:38:** Jon 11.1

welenj gawonj mewe mona sokonja me qaago? Kawaajonj mono Maria jena kanj ilaanj nomba.”

<sup>41</sup> Ijoro Pononj meleema ijoro, “Marta Marta, gii iwoi kania kania kawaajonj majakaka ano motoqoto moma koroboro laligonj geriawo ama nanjanj. <sup>42</sup> Kaenj nanjanto, majakaka motoonjgo monj menj menj kotiiniñ sokombaa. Nono iwoi seiseiya kawaajonj mende amamaajonj. Marianonj gosinj uuwaa teeya meagonj aomambaajonj meweengonj simbawonjawo kolooja. Laaligowaa bakaya awaa ii mononj monj mende wambaa.” Kianj.

## 11

### *Jiisasnonj qamakooliwaa kania kuma onono.*

#### *Mat 6.9-13; 7.7-11*

<sup>1</sup> Jiisasnonj gomanj mononj qama koolinl laligoro tegoro gowokouruta yonoononga mononj kokaenj ijoro, “Ponj, Jon Oomulu ejanonj gowokouruta qamakooliwaa kania kuma ononoti, gii mono kaanjadeenj nono kuma nonomba.”

<sup>2</sup> Ijoro Jiisasnonj kokaenj injoro, “Ono mono qama kooliwonjenj kokaenj jewu:

Ama, geengaa qaganonj mono toroya ewa.

Mono galeñ koma nonona bentotongaa honja koloowa. (Goo uusiingaa Siwenonj tenj komakejuti, ii mono namononj kaanagadeenj koloowa.)

<sup>3</sup> Gii mono weenj so nembanene sonananonj nonomba.

<sup>4</sup> Tosianonj singisonjgo ama nononjgiti, nono kuuya iyonjoo singisonjgogia ii mesaojonj

een, gii mono iikawaa so nonoonon  
singisono songbama nonomba.

Angobatonon kamaan nunuwabotiwaajon  
mono anjon koma nonoma Kilenaa Toyaa  
borianonga metogon nonomba.”\*

<sup>5</sup> Jiisasnon torogon kokaen injjoro, “Onoononga  
monjon gomantiingaa ruujanon aliaa mirinon  
kema mindiin kokaen ijowaa, ‘Alana, bered  
karoon nona kitia era meleema gomaņa.

<sup>6</sup> Alana monjon kananon laligon noonon  
kouro nenena qaagotiwaajon wagimambaajon  
monganjen.’ <sup>7</sup> Kaen ijoro alianon miri uutanonga  
kokaen meleema ijowaa, ‘Gii gaon gbili qen  
nononjan. Nii nagu koma qaqaņ suluwe  
meraboraurunanon niwo tambomaenenana  
tamboma gaon ejon. Kawaajon waama ii  
gomambaajon amamaajen.’ <sup>8</sup> Kaen jewaato,  
niinon injjowe mobu: Miri toyanon alia  
koloojiwaajon ama mende waama mubaato,  
ii kilen kaparan koma jen nanjiwaajon ii saanon  
waama qisijiwaa so kuuya mubaa.

<sup>9</sup> “Niinon iikawaa bakaya ii kokaen injjowe  
mobu: Mono Anutu qama kooliwu. Qama kooligi  
iwoi onombaa. Anutuwaanon mono iwoiwaa  
borojan men mongambu. Ii mongangi qendeno  
mokoloowuya. Nama nagunon qewu. Qegi  
nagu tama onombaa. <sup>10</sup> Monjon Anutu qama  
koolinkeji, iinon mono iikawaa kitia buņa qen  
aowaa. Iwoiwaa mongamakeji, iinon mono iwoi  
mokoloowaa. Nagunon qenkejiwaajon mono

---

\* **11:4:** Tosianon qaa ii kokaen meleema jenkeju: kilenanonga  
metogon nonomba.

nagu horonj mubaa.

<sup>11</sup> “Manjuruna onjononga morononj kokaenj kolooja: Merianonj sorawaajonj qisiro kitianonj qato mubaa <sup>12</sup> me kuru kotaajonj qisiro kuanj kuanj mubaa? <sup>13</sup> Kawaajonj onj ejemba bologa kolooju ano kilenj kalenj awaa awaa ii meraboraurugia onjombombaaajonj mojuti eenj, Siwe Manjnananonj mono kalenja nomaenj anjonj konaga? Iwaa uutaa nanamemeja ii nunuugunj qaita monj kolooja. Kawaajonj Unja Toroyaaajonj qama koolinj qisinj mubuti eenj, iinonj mono siinanonj Unja ii wasiro uugianonj kemebaa.” Kianj.

*Jiisasnonj ome yonoo esungia uugunj qero kamaaja.*

*Mat 12.22-32; Maak 3.20-27*

<sup>14</sup> Omenonj eja monj qaamuunj menj muro moto laligoro Jiisasnonj omeja ii otaaro kouma keno neselanj lolooro mombo qaa jero. Qaa jero ejemba tuunj yonononj ii iima walinggogi. <sup>15</sup> \*Walinggogito, yonoononga tosanonj kokaenj jegi, “Iinonj mono omejiilanj yonoo pongia limolanj iwaa ku-usunonj ome onjotaankeja.”

<sup>16</sup> \*Kaenj jegi tosanonj Jiisas qaawaa timbinonj horowombaaajonj iijonjonj kokaenj qisigi, “Gii mono jenj kotona sombinonga angoletto monj asugiro iibonja.” <sup>17</sup> Qisigito, iinonj uu roromonggogia modaboronj kokaenj injoro, “Kantri daenj yonoo galenjurugianonj batugianonj angowowo ama jumbuti, iyonononj mono tiwilaanj aogi kantrigianonj bolinj saoyagadeenj ewaa. Kaanagadeenj miri

---

\* **11:15:** Mat 9.34; 10.25      \* **11:16:** Mat 12.38; 16.1; Maak 8.11



mombaa kanageso yoŋonoŋ jumbuti, mirigianon mono qeqlalan ewaa.

18 “Mobu! Satambaa kanageso yoŋonoŋ kaanagadeen batugianon angowowo ama jumbuyagati een, iyoŋonoŋ mono galenkonkon gawongia mewombaaŋon amamaagi ometotongianon mono nomaen nanaga? Ono nooŋon kokaen jeju: Iinon Iimolambaa esuŋon omejiilan onotaankeja. 19 Kaen jejuto, mobu, niinon Iimolambaa esuŋon omejiilan konjoma onombenagati een, onoo alaurugianon mono morowaa esuŋon ii konjoma onombuyaga? Kawaajon yoŋonoŋ mono qaagia hona me qaago, ii gosin jen tegowu.† 20 Ii jen tegowuto, Anutuwaa ku-usuŋanon noo boro susuna sololooro ome onotaankejeni een, Anutuwaa bentotonanon mono onoonon kan kuuja.

21 “Eja kotiga Iimolan iinon‡ tiwo wasayawo goman miria agokayan kono esuhinayanon mono saanon ewaa. 22 Kaen ewaato, eja kotakota totoon Un Toroya iinon lugun kan qen haamo ama mun tiwo wasaya qirinaaroti, ii kuuya tagon esuhinaya qengama men kema alauruta mendeema onombaa.

23 \*“Moŋnon niwo mende laligoji, iinon mono qetegon nomakeja. Moŋnon ejemba noo qananon

---

† **11:19:** Iyangiaa sele galenjurugianon Anutuwaa qata qama kilen ome ii Iimolambaa ku-usuŋon konjoma onongi niinon ii Anutuwaa ku-usuŋon konjoma onomakejen. Ororon mende nanjonwaajon moronon hona ano moronon qaa qolonmolongoya otaankeji, ii ejembanon gosin jen tegowu. ‡ **11:21:** Eja kotiga ii Satan. \* **11:23:** Maak 9.40

ajoroowutiwaajon mende horon onomakeji, iinon mono mendeema onomakeja.” Kianj.

*Omejiilanon eja uutanon eleembombaajon kaparan konju.*

*Mat 12.43-45*

<sup>24</sup> “Omenon eja uutanonga kouma balon qararan konkononon kema lan liligon laligon haamo memambaajon miri mongama mon mende mokolon mojoya tiiro kokaen jewaa, ‘Mirina mesaon kajeji, iikanon mono mombo eleemaŋa.’ <sup>25</sup> Kaen jen eleema miria usuma menjerengoro eroti, ii kaanjadeen ero mokoloowaa. <sup>26</sup> Kaen mokolon kema omejiilan tosaŋa 7 unuambaa. Omejiilan 7 ii iyaŋa uugun bologa totoon kolooju. Iinon ii unuano kan miri ii uma iikawaa uutanon laligowuya. Kaen kolooro eja iikawaa kania wala kilen kilen kolooro, kanagen bolidaborowaa.” Kianj.

*Daen yononon simbawonawo kolooju?*

<sup>27</sup> Jiisasnon qaa kaen jen laligoro ejemba tuun batugianonga emba monon gama Jiisas kokaen ijoro moro, “Kokona, embanon koro ama men goma aju guagiroti, niinon iwaa mobe simbawonawo kolooja.” <sup>28</sup> Kaen ijoroto, Jiisasnon kokaen meleeno, “Ii jejanto, niinon kokaen jemaŋa: Ejemba Anutuwwa qaawaajon geja ama moma ten koma koma gbilinkejuti, iyononon mono simbawonawo kolooju.” Kianj.

*Boi tosianon angoletowaajon kaparan koma welenji.*

*Maak 8.11-12; Mat 12.38-42*

29 \*Ejemba tuunon ajoroogi somariiro Jiisanon toroqen qaa kokaen jero, “Ejemba kete namonon laligojuti, ii kanageso tuun bologa. Yononon Anutuwaa aiweseyaajon kaparan komakejuto, aiwese mon gejatootoo eja Joonawaanon koloodabororo. Anutunon aiwese morota mon mende ama onombaa. 30 \*Qaa iikawaa kania ii kokaen: Anutunon wala eenanon Joonawaasiro Niiniwe yonoo batugianon kema Anutuwaa aiweseya ano. Iikawaa so Siwe gomambaa Eja honanon kaanagadeen ejemba tuun kokawaa batugianon asugin uugia meleembutiwaajon kuun onoma aiwesegiaga koloowaa.

31 \*“Kaniagiaa kaisareya mon ii kokaen: Anutunon wala eenanon momakooto uuta somata ii kin Solomon muro Saut waagenqa kantri mombaa kwiin embanon Solomombaa momakootoya momambaaajon siina moro. Siina moma namo goraayanonqa waama kana koriga tintin kan laligon Solomombaa momoya moro. Ii moroto, mobu, kamba kokaamba niinon batugianon asugin nama Anutuwaanon momakooto uuta men kajeji, ii Solomombaa momakootoya uuguja. Uugujato, on kilen telambelan ama noma tompin nanji mende sokonja.

“Kawaajon Anutunon kanagen ejemba korebore horon onono qaagia jen tegowaatiwaajon jaayanon keubuti, kamba iikanon Saut kantriwaa kwiin emba iikanon mono kaanagadeen keubaa. Iinon ejemba tuun somata koi nan-

---

\* **11:29:** Mat 16.4; Maak 8.12    \* **11:30:** Joon 3.4    \* **11:31:** 1 Kinj 10.1-10; 2 Hist 9.1-12

juti, oŋowo ororon koomunonga waama oŋoo koorongianonj motoonj nambaa. Motoonj nama qaa kokaenj oŋoo selegianonj kuuwaa, ‘Oŋo Jiisas telambelanj ama mugi Anutunonj ironj meleema oŋono siimbobolo uuta mobuya.’ Iinonj kaenj injijoro silia gosinj oŋoanŋiaajonj gamugia mobuya.

<sup>32</sup> \*“Joonanonj Niiniwe ejemba batugianonj kema Anutuwaa qaanonj uugia kuuro moma iikanondeen uugia meleenjito, mobu, niinonj batugianonj asuginj nama Joonawaa nanamemenj uugunj amakejenj. Kaenj amakejento, oŋo kilenj telambelanj ama nomakeju.

Kawaajonj Niiniwe ejembanonj jenteegowaa kamban somatanonj ejemba tuun somata koi nanjuti, oŋowo ororon koomunonga waama oŋoo koorongianonj motoonj nambu. Motoonj nama Niiniwe yonononj qaa kokaenj oŋoo selegianonj kuuwu, ‘Oŋo Siwe gomambaa Eja honj telambelanj ama mugi Anutunonj ironj meleema oŋono siimbobolo uuta mobuya.’ Niiniwe yonononj kaenj jegi nanamemen-gianonj oŋoanŋiaa kania-gia inisaanŋi gamugia mobuya.” Kianj.

*Kiwa ii asasaga nonombaatiwaaajonj eja.*

*Mat 5.15; 6.22-23; Maak 4.21-23*

<sup>33</sup> \*“Monjonj lambe me kiwa ootirinj kowi wanŋonononj me monjononj mende ambaato, ii mono kawaa duj raranonj ambaa. Kaenj ano tosanonj miri uutanonj ubombaajonj motuti, yonononj iikawaa asasaga iima saanonj ubu.

---

\* **11:32:** Joona 3.5      \* **11:33:** Mat 5.15; Maak 4.21; Luuk 8.16

<sup>34</sup> Goo jaaga ii uu selegaa kiwaya koloaja. Kawaa-  
jon ji moŋnon jaaga mende meŋ boliji een,  
iikanon mono toon asaridabororo Anutuwaa  
asaganon saanon uuganon meŋ asariro laali-  
goga kuuya asaganon laligowaa. Asaganon  
laligowaato, siin kombombaŋa bologanon me  
iwoi moŋnon jaaga meŋ bolin asasaga kojangiji  
een, iikanon selewaa laaligoga kaanagadeen meŋ  
tiiro pangaman utanon tintuan laligowaa.

<sup>35</sup> “Kaen kolooro moba, pangamanon uugaa  
asaga kojangiro tiwabotiwaajon mono  
tooga moma galeŋ meŋ aowa. <sup>36</sup> Kaen ana  
Anutuwaa asaganon uuga kuuya sokono  
wanonja mon mende tiiji een, goo seleganon  
mono kaanagadeen asombilibiliawo koloon  
jaasewanon asarija. Kiwa somatanon  
seleganon kuun kokobilibiliawo meŋ asarin  
gonji, laaligoga mono iikawaa so Anutuwaa  
asaganon andaboron laligowaa.” Kian.

*Uumeleembaa selesele taniwaajon ‘Yei!’ jero  
indij 6 kolooro.*

*Mat 23.1-36; Maak 12.38-40; Luuk 20.45-47*

<sup>37</sup> Jiisanon qaa ii jedabororo Farisii (Kana  
qaawaa kaparaŋ-konkon) eja moŋnon kokaen jeŋ  
koma horon muro, “Gii saanon noo mirinon  
uma rama nene newonja.” Kaen jero kema  
uma nene nemambaajon raro. <sup>38</sup> Wala boria  
mende songbama kamaan raroto, Farisii ejanon  
sili ii iima walingoro. <sup>39</sup> Walingoro Poŋnon  
kokaen ijoro, “Oo Farisii onjo mono onanon  
hamo qeŋ aowombaajon qambi ano amane-  
newaa selia songbama yagonkejuto, ononjiaa

uugianon mono tilooja. Ii mono dogo, otoko ano nepaqepalo iikanon saa qero laligoju.

<sup>40</sup> “Oo onjo, uugia qaa. Monjon selia kuuya mokoloroti, iinon mono uuta kaanagadeen mokoloro me qaago? Onjo mono naambaajon uugiaa gawombaaajon ataqatan anju? Ii mende sokonja. <sup>41</sup> Kawaajon iwoi qambi, amanenenon raji, ii mono kalengia ejemba wanaya onjombu. Kaen angi Anutunon hamo qen onono onoonon iwoi kuuya mono soraaya ewaa.” Kian.

<sup>42</sup> \* “Oo Farisii ejemba, lombo qagianon ubaatiwaajon mono qama wanjinjigon ‘Yei!’ jejen. Onjo nembanene kuuya mendeema bakaya 10:nonga motoonjo Anutuwaa bunja qenjeju. Dane, supe ano logoya kania kania ii kaanagadeen mendeema tenonga motoonjo ii Anutuwaa bunja qenjeju. Nandun ii tororo amakejuto, Kana qaawaa kota waja koi mono uugun mesaonjeju: Gii Anutu uu kononganon jopagon munkeba ano ejemba batugianon nanamemen dindina otaan laligowa. Qaa waja ii mono kaparan koma otaan laligowu ano qaa melamelaa ii kaanagadeen mende uugun mesaowu.

<sup>43</sup> “Oo Farisii, lombo qagianon ubaatiwaajon mono qama wanjinjigon ‘Yei!’ jejen. Onjo qamakooli mirinon dun rara mutuyanon jegenjegen rabombaa siina momakeju. Maaketnon me kananon ejemba iniigi jolongia jewutiwaajon momakeju. <sup>44</sup> Oo onjo, lombo qagianon ubaatiwaajon qama wanjinjigon ‘Yei!’ jejen. Onjo qasiri qagia qaa iikawaa so kolooju. Ejembanon

---

\* **11:42:** Lew 27.30

qamo moronawo dakanonj eji, ii mende moma qagianonj lansanj riinj iwoi donqizizinjawo oosirinj tiloonkeju.” Kianj.

<sup>45</sup> Jiisasnonj qaa kaenj jero Kana qaawaa boi yonoononga mononj moma meleema kokaenj ijoro, “Boi, gii qaa kaenj jenj nono kaanagadeenj gamu qenj nononjanj.”

<sup>46</sup> Kaenj jeroto, Jiisasnonj qaa kokaenj jero, “Oo Kana qaawaa boi, onoo qagianonj kaanagadeenj lombu ubaatiwaajonj qama wanjinjinjonj ‘Yei!’ jejenj. Ono qaawaa qaa jenj kotonj iikawaa qaqanj lombotawo ii ejemba qagianonj amago ama anji ii angowombaajonj bimoonj onono aonoronkejuto, onoangio ii boro susugianonj boronja monj ilaanj onombombaajonj wosomomogia monj mende enkeja.

<sup>47</sup> “Oo onj, lombu qagianonj ubaatiwaajonj mono qama wanjinjinjonj ‘Yei!’ jejenj. Ono gejatootoo ejemba yonoo qasirinonj simenj kuunj menj menjerenjonkejuto, onoangiaa ambosakonjuru-gianonj mono ii unugi komugi.

<sup>48</sup> Onoangiaa ambosakonjurugianonj gejatootoo ejemba unugi komugi onononj iyonoo qasirigianonj kuunj menj simenj menkeju. Kaenj menj iikanonj ambosakonjurugia yonoo nanamemembaajonj wambelaanj qaagia nanjonj jenj dangunu kaanja nanju.

<sup>49</sup> “Kawaajonj Anutu, momakooto Toya iinonj kokaenj jeja, ‘Niinonj gejatootoo ejemba ano aposol wasinj onombe onoononj kawuya. Kagi iyonoononnga tosaanja ii unugi komuwuya ano tosaanja sisiwerowero ama onombuya.’

<sup>50</sup> “Anutunonj Siwe namo mokolonj oronoti, kambanj iikanonjadeenj kanainj gejatootoo ejemba unjugi sagia molaagi kamaaroti, iikawaa sa ironja kuuya ii ejemba kete laligojuti, mono onjoo qagianonj uro siimbobolo mobuya. <sup>51</sup> \*Aabelwaa sayanonj kamaaro iikanonjadeenj kanainj unjun kouma laligonj Zekaraia siimolonj alata ano jiwowonj jigo kowoga yoroo batugaranonj qegi saya kamaaro iikanonj tegoro. Niinonj qaa kokaenj injijowe mobu: Sagiaa ironjanonj mono ejemba kete laligojuti, onjoo qagianonj uro siimbobolo mobuya.

<sup>52</sup> “Oo Kana qaawaa boi onj, lombo qagianonj ubaatiwaajonj mono qama wanjinjinjonj ‘Yei!’ jenenj. Onj Anutuwaawaa momo mewombaa nagu kii meria ii ejemba unjuama anjonj koma onjomakeju. Onjoangio iikawaa uutanonj mende keugi ano tosianonj iikawaa uutanonj keubombaajonj anjuti, onjononj ii somonjonj anjonj koma onjoma laligogi.”

<sup>53</sup> Jiisasnonj qaa kaenj jenj mesaonj keno Kana qaawaa boi ano Farisii yonjononj kanainj qaa geriaawo jenj munj qaa kania kania jewaatiwaajonj mamaga qisinj mugi. <sup>54</sup> Qisinj mugi buutanonjga qaa monj qiwitigoro iikanonj kokosiiro qaawaa timbinonj horowombaajonj embonjgi. Kianj.

## 12

*Uumelembaa selesele laaligowaa galenj meme qaa*

*Mat 10.26-27*

---

\* **11:51:** Jen 4.8; 2 Hist 24.20-21



<sup>1</sup> \*Jiisasnoŋ qaaya jero kambaŋ biiwianon kanon ejemba tausenŋ tausenŋ iwaanon ajoroon oloqologon utaqtutama aon nanŋi. Kaen ama nanŋi kanainŋ gowokouruta kokaen inijoro, “Iwoi jegenŋ koi: Ono mono Farisii (Kana qaawaa kaparanŋkonŋ) yoŋoo uumeleembaa selesele nanamemenŋgiaajon galenŋia mewu. Ii wosokondunŋ kaanŋa kolooja. Ii mende mesaowuti een, iikanonŋ mono yiist kaanŋa somariinŋ meŋ bolin onombaa.

<sup>2</sup> \*“Ejembanonŋ iwoi ununŋ megi eji, ii kuuya mono kotunŋi asuganonŋ koloojaa. Kaanŋiadeenŋ qaa mesanŋgogi eji, ii kuuya mono inisaanŋi moma kotowuya. <sup>3</sup> Kawaajonŋ ono mono qaagiaajon galenŋ meŋ aon laligowu. Ono qaa panŋgamanonŋ olonŋ jewuti, ii mono asasaganonŋ jegi mobu. Ono miri uutanonŋ wanŋonŋa monŋenŋ sanenonŋ gejanonŋ jewuti, ii mono sombenonŋ asuganonŋ jen asariwu.” Kianŋ.

*Morowaajonŋ toroko moninŋ sokombaa.*

*Mat 10.28-31*

<sup>4</sup> “Alauruna niinonŋ ono kokaen inijowe mobu: Tosianonŋ selegia qenŋ komunŋ iikawaa gematanonŋ iwoi monŋ toroqenŋ ambombaaajonŋ amamaawuti, iyonŋoojonŋ mono toroko mende moma laligowu. <sup>5</sup> Ii qaagoto, morowaajonŋ toroko mogi sokombaati, niinonŋ ii qendeema onomanŋa. Monŋ morononŋ ku-usunŋ meŋ unuro komugi riitama onono gere sianonŋ kemebuti, iwaajonŋ mono toroko moma laligowu. Onoojonŋ qaa ii mombo jejenŋ: Iwaajonŋ mono toroko moma laligowu.

---

\* **12:1:** Mat 16.6; Maak 8.15      \* **12:2:** Maak 4.22; Luuk 8.17

<sup>6</sup> “Tosianon (arion, wilisi) 5 ii toiya woinon sewana mewutiwaajon amakejuto, Anutunon iyonoononga motoongowaajon mende duduuro.  
<sup>7</sup> Anutunon kalan koma onoma wan jugia kuya kaanagadeen weengodaboron jangogia moja. Ejemba onoo sewangia ii wilisi mamaga unuugun uuta kolooja. Kawaajon toroko mono mende moma laligowu.” Kian.

*Kraist jokoloowu me qakoombu?*

*Mat 10.32-33; 12.32; 10.19-20*

<sup>8</sup> “Niinon qaa mon injowe mobu: Monjon nii ejemba jaagianon jokolon nombaati, Siwe gomambaa Eja honanon mono kaanjadeen ii Anutuwa gajobauruta yonoo jaagianon jokoloowaa.  
<sup>9</sup> Kaento, monjon nii ejemba jaagianon qakooma nombaati, niinon mono kaanjadeen ii Anutuwa gajobauruta yonoo jaagianon qakoomana.

<sup>10</sup> \*“Monjon Siwe gomambaa Eja hona qetama qaa jewaati, Anutunon singisongoya ii saanon mesaowaato, monjon Un Toroya mepaegowaati, iwaa singisongoya ii Anutunon mende mesaowaa.

<sup>11</sup> \*“Ejemanon on horon qaa jakegianon onoongi qamakooli mirigianon me kiap gawana ano kantria kantria yonoo eja pon yonoo jaanon nambutu, kaman iikanon qaagiaa kitia naa qaaga nomaen meleema jewonati, iikawaa majakakaya mono mende mobu. <sup>12</sup> Ii kokaembaajon: Ono qaa jewuti, ii Un Toroyanon aua iikanondeen kuma onono jewuya.” Kian.

---

\* **12:10:** Mat 12.32; Maak 3.29      \* **12:11:** Mat 10.19-20; Maak 13.11; Luuk 21.14-15

*Eja otokoyaa sareqaa*

<sup>13</sup> Ejemba tuun batugianonga eja monnon Jiisaswaa jero, “Boi, mannananon komuro gii mono danaa jena mannaraanon borosamoya mendeema nomba.”

<sup>14</sup> Kaen jeroto, Jiisasnon kokaen meleema muro, “Oo eja, moronon oroo jenteego togara koloomambaajon kuun nonota balongara mendeembenaga?” <sup>15</sup> Kaen jen qaa kokaen toroqero, “Eskihina tiwomalekugianon afaanagadeen me kelemalelen enagati een, kilen laaligogiaa kania ii iikanon mende eja. Laaligogia mende gosin monej esuhinanon mondowuti een, mono tiwilaawu. Kawaajon menjo mewombaa otoko (greed) kuuyawaajon mono galengia men laligowu.”

<sup>16</sup> Kaen jen sareqaa mon kokaen injoro, “Eja qaqaqabunayawo mon laligoro. Iinon balonanon nene gawonja mero toomorian somata kolooro.

<sup>17</sup> Ii kolooro uutanon kokaen romonjon jero, ‘Noo kowi mirina ii melaada. Kawaajon dumun gesoya gesoya, amu tuunja tuunja, yagon boranja boranja ii mono dakanon men kululuuwenaga? Mono nomaen amanamaen?’ <sup>18</sup> Kaen jen jero, ‘Mono kokaen amana: Nii kowi mirina kondeema kitianon kowi miri somasomata memana. Ii men nene toomoriana ano esuhinana kuuya mono iikanon men kululuuwe rabaa. <sup>19</sup> Kanon raro neenaajon kokaen jemana: Oo gii simbanonawo! Toomorianga mono afaanja qaa en gonja. Kawaajon mono nene nen aison gbania gbania siiseweweya qaa haamo men onon laligowa.’ <sup>20</sup> Kaen jeroto, Anutunon kokaen

ijoro moro, ‘Oo gii, uuga qaa! Niinon kambanga ama jen tegon un̄a kokoosoga gomantiin̄a kokanon guambe komuwaga. Komuna ilawoila kuuya bun̄a qen̄ aon̄ laligonati, ii mono morowaa bun̄aya koloowaamaen̄?’

<sup>21</sup> “Monon̄ iyan̄aajon̄ tiwomaleku maa suan̄ iwoi men̄ kululuun̄kejato, Anutuwaa koroŋanon̄ uuwaa toomorian̄a mende en̄ muji, iwaajon̄ mono lombo somata kaen̄ koloowaa.” Kian̄.

*Anutu moma laarin̄ majakaka mende mobu.*

*Mat 6.25-34*

<sup>22</sup> Jiisanon̄ gowokouruta kokaen̄ injoro, “Kaen̄ koloowaato, niinon̄ on̄o kokaen̄ injowe mobu: On̄o balonon̄ laligowutiwaa majakakaya ii kokaen̄ jen̄ mende mobu: Nono mono naa iwoiga men̄ newonaga ano naa iwoinon̄ selenana esuuwonaga? <sup>23</sup> Selegiawo laligojuti, iikanon̄ iwoi hon̄a kolooro opo selekopaanon̄ mono iikawaa qerewen̄a kolooja. Jaagiawo laligojuti, iikanon̄ iwoi hon̄a kolooro nenenon̄ mono iikawaa qerewen̄a kolooja.

<sup>24</sup> “Mono aoao koon̄ injibu: Yoŋonon̄ nene kota mende qosoma kororoŋkeju. Dumun̄ hon̄a mende koton̄ kowi mirigianon̄ mende men̄ kululuun̄keju. Sii solongia ii qetegon̄ (stua) nene mirinon̄ mende amakeju ano Anutunon̄ ii kilen̄ un̄uagin̄keja. Ejemba on̄oo sewan̄gia ii koon̄ sewan̄gia un̄uugun̄ uma eja. Mono ii romon̄gogi kemba.

<sup>25</sup> “On̄oonon̄ga monon̄ majakaka moma iikaan̄a kanon̄ namonon̄ laligowaatiwaa

kambaŋa ii weenj motoŋgowaa so menj toroqewaa me qaago? Ii qaago totoon!\*

<sup>26</sup> “Iwoi melaada kaŋa ambombaajonj amamaawuti eenj, iwoi tosaŋa kuuyaajonj mono nomaembaajonj majakaka mobuyaga?

<sup>27</sup> \*Ono mono japu jariŋ juraya akadamugiawo ii injibu: Yoŋononj opo surugiaajonj beweso mende lonqbamakeju. Gawonj iwoi tosaŋa mende menkeju ano ii kilenj kokaenj injijowe mobu: Kinj Solomononj goul silwaya qeragonj malekuya asombilibiliawo mouma laligoroto, iwaa malekuya ii taalimba leinj firinduawaa so iimasiinjiinawo mende kolooro.

<sup>28</sup> “Japu jariŋ juraya toonj ii kete namononj kosonananonj raro woraŋ kongi kamaaro gilinj menj kululuunj kuugi jewaa. Ii kilenj Anutunonj juraya kaŋa monj ii kaanjiadeenj awaagadeenj menjerenqonkeja. Kawaajonj iinonj mono onj kaanagadeenj saanonj esuunj onjombaa. Onj japu jariŋ jurayaa so mende kolooju. Anutunonj kalaŋ koma onjomambaajonj moji, siinŋa iikanonj mono iwoi kuuya unjuugunj uja. Oo ejemba, momalaa-riqianonj mono naambaajonj melaada kolooja?

<sup>29</sup> “Kaenj kolooro onj kaanagadeenj laaligogiaajonj majakaka mende mobu. Ii moma bimoonj kokaenj jewubo, ‘Nono mono naa nene apuga newonaga?’ Kaenj jenj uugia iikanonj mende ama uukamakamaa koloonj uugere mokoloowubo.

<sup>30</sup> Kantri so uumeleembaa gadokopa yoŋononj

---

\* **12:25:** Tosianonj kokaenj meleema jeju: Onjoononŋa monjonj majakaka moma iikaanŋa kanonj selia wan fiitwaa so toroqenj menj korimambaajonj amamaawaa. \* **12:27:** 1 Kinj 10.4-7; 2 Hist 9.3-6

iwoi kaanja kuuya bunja qeŋ aowombaajon kaparan koma ugere amakeju. Ii amakejuto, onjo nene opo iwoiwaajon memeqemean men amamaajuti, Manjanon mono ii modaboroja. <sup>31</sup> Iikawaa ugereya mende ambuto, mono Anutuwaa bentotonon keubombaajon kaparan koma makebu. Uugia iikanon angi ero iinon mono galeŋ koma onoma iwoi kaanja ii kaanjaadeŋ toroqen onombaa.” Kian.

*Bujanana Siwenon me namonon men kululuunin sokonja?*

*Mat 6.19-21*

<sup>32</sup> “Oo noonon tuun melaada, Manjanon bentoton onomambaajon mojiwaajon mono toroko mende moma laligowu. <sup>33</sup> Balombaa monen hinaya ii kaparan koma qeragowubo. Kawaaajon iwoi en ononji, ii mono sewanaajon ama monen horon bakaya ejemba wanaya kalengiaajon onombu. Kaen angi qabunagia maa suan kaanja ii Siwe gomanon en sein mende qaombaa. Monen gesogia qaita mon ii Siwe gomanon mende boliwu. Guren dumunjan ano yongoro meme yononon mono eu uma iwoi men boliwombaajon amamaawuya.

<sup>34</sup> “Iwoiwaajon akadamuya men mona uji, iikanon miri mongen ero giinon mono uuga kaanagadeŋ iikanon qokotaan laligowaga.” Kian.

*Uugbili laligon gawon megii sokombaa.*

<sup>35</sup> \* “Ono mono Anutuwaa gawonja mewombaajon jojorin opo surugia somonon yagon

---

\* **12:35:** Mat 25.1-13

akadamugiawo nama uugiaa kiwayanonj ootirigi jero laligowu. <sup>36</sup> \*Ii kokawaa so: Miri toya monj ii ejemba maranj (agominj aoao) lombanonj kanj aisoowombaaonj horonj mugi keno. Kanonj keno meraurutanonj mirinonj rama eleembaati-waajonj jaagianonj seleeŋgenj uunj kisi-kasu jenj kaparanj koma mambonju. Mamboma laligogi iinonj kambanj kanonj me kanonj kouma nagunonj qenaga, yonononj mono iikanondeenj nagu horogi koubaa. Onjo mono mera iyonoo so koloonj jojorinj laligowu.

<sup>37</sup> “Poŋnonj eleema karo gawonj memeuruta tosonianj uugbili laligogi kaenj mokoloonj onombaati, iyonononj mono simbawonjowo kolooju. Niinonj qaa honja monj kokaenj injjowe mobu: Iinonj kouma ajoroonj onoma nene duŋnonj ano raji nene unuagi mambaaonj jojoronj aonj welenj qenj onombaa. <sup>38</sup> Iinonj ruuŋanonj me gomanj aworaŋgoro kanonj eleeno tosonianj uugbili laligogi mokoloonj onombaati, iyonononj mono simbawonjowo kolooju.

<sup>39</sup> \*“Gbili laligowombaaonj qaa koi mono saanonj romonjowu: gomantiinja ano kikekakililinj ejanonj naa kambanonj me auanonj kawaati, miri toyanonj ii monagati eenj, iinonj mono gbili laligonj miria saanonj galenj mero qosoma umambaaonj amamaawaa. <sup>40</sup> Onjo ‘Siwe gomambaa Eja honjanonj kambanj kokaamba mende koubaa,’ jenj romonjowuti, iinonj mono kambanj iikanondeenj koubaa. Kawaajonj onjo kaanagadeenj jojorinj laligowu.” Kianj.

---

\* **12:36:** Maak 13.34-36      \* **12:39:** Mat 24.43-44

*Gawon ejanon silemale laligon tiwilaaro.*

*Mat 24.45-51*

<sup>41</sup> Jiisasnon qaa kaen jero Piitonon qisiro, “Pon, gii sareqaa koi ii nonoojon me ejemba tosaana kuuya yonoojon kaangadeen jejan?”

<sup>42</sup> Kaen qisiro Pononon jero, “Gawon meme ejemba batugianon moronon tirin koton tosaana unuuguja? Tosianon zololongon gawon mesaogi mononon momakooto awaawaa qaganon kaparan koma pondan menkeji, iinon mono simbawonawo kolooja. Miri toyanon nanamemenja gosin iima mongen kema miriaa ilawoilaya ii iwaa borianon ano galenja koloowaa. Galenja koloon welenqequeuruta iJOROTIWAA so kalan koma kamban dindinanon unuaginkebaa.

<sup>43</sup> Kaen kalan koma onoma laligoro toyanon eleema kan kaan iima ‘Mono simbawonawo koloojan!’ jewaa.

<sup>44</sup> “Niinon qaa hona mon kokaen injjowe mobu: Toyanon simbawonawo ijon esuhinaya kuuyaa galenja kuun mubaa. <sup>45</sup> Kuun mubaato, gawon meme bibilokoya iinon uutanon romonjon kokaen jewaati een, ‘Ponnaa kaka kambanonon koriga eja.’ Kaen jen kanain gawon meme ejembauruta unun ureen jejelomban ama aisoon apu kotiga nen uuta sooro enkalolon silemale ama laligowaa. <sup>46</sup> Kaen laligon kamban mononon Ponja koubaatiwaajon mende mambombaati, mono iikanondeen koubaa. Kambanajon imowamo ulumbulun laligoro mono aua iikanondeen kouma qen japalelen men mun jen kotooro qaaqootogo ejemba kaanja gere sianon kemen siimbobolo mobaa.



<sup>47</sup> “Gawonj meme monjonj Ponjaa uusiinja moma yagoroto, qaa arenja ijorotiwaa so joronqoronj mende menj aonj gawonja menj laligoroti, Ponjanonj iikawaa ironja jero somonjonj oolinonj indinj mamaga qeyayagonj qewuya. <sup>48</sup> Kaenj qewuyato, gawonj meme eja monjonj Ponjaa uusiinja mende moma yagonj iwoi ama mero ironja saanonj jegi oolinonj qewutiwaa so kolooji, Ponjonj iikawaa ironja jero afaanja qewuya. Anutunonj mombaajonj iwoi mamaga muroti, iinonj mono ii menj seiro honja mamaga koloowaatiwaajonj mam-bombaa. Anutunonj mombaajonj iwoiwaa waroga seiseiya muroti, iinonj mono ii menj seiro honja seiseiya kolooro meleema mubaatiwaajonj qisiwaa.” Kianj.

*Jiisasnonj gere bolanj menj kamaaro deeno.*

*Mat 10.34-36*

<sup>49</sup> “Niinonj namononj gere ama uulangowe jenj kema kawaatiwaajonj kamaawe uusiinja mono iikawaa bolananonj jedaborowaatiwaajonj eja. <sup>50</sup> \*Ejato, ii ‘Gere ama uulangomanja,’ jewe simbobolo mamaga jonj kowororo kaanja ii noo qananonj uma turunj nomambaajonj ambaa. Anutunonj iikaanja kanonj mulu qaita monj menj nom-baa. Oo nii konjilinj somata moma laligowe mulu menj nono iikanonj tegowaa. <sup>51</sup> Kokaenj romonjgowubo: Jiisasnonj luae qemambaajonj ama namononj kamaaro. Niinonj kokaenj injjowe mobu: Niinonj luae qemambaajonj qaagoto, noonjonj ama juma deengi bonj jawo koloowaa.

---

\* **12:50:** Maak 10.38

<sup>52</sup> “Ii kokaembaajon jejen: Noo Buṇa qaananon ejemba uugia kuuro meleengitiwaajon kambaṇ kokaamba kanain kokaen koloowaa: Miri mombaa uutanon ejemba 5 yononon batugianon anṅowowo ama jumbuya. Leegen karon yononon woi yorowo anṅowowo anṅi leegen woi yoronon karon yonowo deendeen ama laligowuya. <sup>53</sup> \*Maṇmera yoronon juma kerekere ani nemumbora yoronon riitama aori enaroyanon enaroya qetama aon deembaota.” Kian.

*Kambaṇ laligojoni, ii moma gosiwu.*

*Mat 16.2-3*

<sup>54</sup> Jiisanon toroqen ejemba tuun ii kokaen injoro, “Ween kemekemetanon goman bulugon koosu umun kono onṅo ii iima iikanondeen ‘Kon kawaa,’ jenkeju. Kaen jegi kon kawaa. <sup>55</sup> Saut waagenṅa haamo giliro iima moma kokaen jenkeju, ‘Goman geriawo koloowaa.’ Kaen jegi iikawaa so koloowaa. <sup>56</sup> Oo uumeleembaa ejemba seleseleya, onṅo sombin namowaa tanigara iima kon weembaa kanagara saanon gosinkejuto, kambaṇ koi laligojoni, iikawaa kania mende gosin moma kotogi mende sokonja.” Kian.

*Anṅowowogia mindingogi solananiwaa.*

*Mat 5.25-26*

<sup>57</sup> “Onṅo ‘Iwoi dindiṅa ii nomaen ambona,’ jen kawaa kania ii nomaembaajon ama onṅoanṅio mende gosin jen tegonkeju? Ii mende sokonja. <sup>58</sup> Kereganon seleganon qaa ama qaa jakeyanon horon gomambaajon ano jenteego galembaanon

---

\* **12:53:** Mai 7.6

kema kana nemuṅṅonon iikanon mono kaparan koma uumotoonṅo ama qaagara jen solananiwao. Kaen mende ambaoti een, kereganon saanon oro-raan gono (jas, majistreit) jenteego toyaa jaanon keuna moma jero opotorowaa borianon kemena kapuare mirinon goombabo. <sup>59</sup> Niinon kokaen jewe moba, Gii kanon tawaga kuuya ambaatiwaa so osin rabaga. Toiyaga konoga kaanagadeen andaboronṅo mono wantaaga men kamaawaga.” Kian.

## 13

### *Uugia melembu me komuṅ tiwilaawu.*

<sup>1</sup> Kamban iikanondeen tosianon kouma Jiisas sundu kokaen ijogi moro, “Galili ejemba tosianon Jerusalem jigonon siimolon oogi gawana Pailotonon jero kawali galenurutanon kanon uma unun komugi sagia kamaan lama bulmakao sagiawo melokanjij ero.”

<sup>2</sup> Kaen jegi meleema kokaen injjoro, “Ono iikawaajon kokaen romonṅowubo: Galili ejemba yononon Galili ejemba tosaanṅa kuuya unuugun singisonṅo ama laligogitiwaaajon siimbobolo ii mogi. <sup>3</sup> Kaen qaagoto, niinon kokaen injjowe mobu: Ono uugia mende meleembuti een, ono kuuyanon mono kaanagadeen tiwilaadaborowu. <sup>4</sup> Me goman qata Siloam kanon miri koriga monon kamaan koma ejemba 18 turun onono komugiti, ono iyonoojon kokaen romonṅowubo: Yononon Jerusalem kanageso tosaanṅa kuuya unuugun singisonṅo ama qaagiawo laligogi. <sup>5</sup> Qaagoto, niinon kokaen injjowe

mobu: Onjo uugia mende meleembuti een, onjo kuuyanonj mono kaanagadeenj tiwilaad-aborowuya.” Kianj.

*Muli gere gorosonjaa sareqaa*

<sup>6</sup> Jiisasnonj sareqaa monj kokaenj jero, “Eja monjonj muli gere komoro gawonjonj kouma nano kawaa honja mongamambaajonj kenoto, monj mende mokoloo. <sup>7</sup> Mende mokoloonj gawonj galenaaajonj jero, ‘Moba, niinonj muli gere kokawaa honja gbani karoombaa so kanj mongambeto, monj mende mokoloowe. Kawaa-jonj ii mono naambaajonj toroqenj namowaa kel-ega eenj horowabo. Kawaaajonj ii mono koma gilina kemba.’ <sup>8</sup> Toyanonj kaenj jeroto, galenonj meleema ijoro moro, ‘Oo eja ponja, ii saanonj mesaona gbani koi mombo namba. Niinonj kambañ biiwianonj kokaamba kanonj kinonjonj namo osonj qidigonj isombasonj ama liligowe kel-egawo koloowaa. <sup>9</sup> Niinonj kaenj ambe gbani gematanonj iikawaa honja saanonj koloonaga. Ii mende koloowaati eenj, ii saanonj komba.’ ” Kianj.

*Jiisasnonj Sabat kendononj emba monj menj qeangoro.*

<sup>10</sup> Jiisasnonj Sabat kendononj qamakooli miri monjonj uma Buñja qaa kuma onono. <sup>11</sup> Kanonj emba monj raro. Omenonj gbani 18 kawaa so menj loorinj muro gemata miligoro qeteteremambaajonj amamaanj rama laligoro. <sup>12</sup> Jiisasnonj emba ii iima oono karo kokaenj ijoro, “Emba, isin-abisina jiganonj mono gomesaoro awaa koloo-jañ.” <sup>13</sup> Kaenj jenj boria wañanonj ano iikanondeenj qeteterenj Anutu mepeseenj muro.

14 \*Mepeseñ muroto, Jiisasnoñ Sabat kendonon emba ii men qeangoroti, qamakooli miriwaa galeñanon ii iima kawaajon moro boliro qaa kanain ejemba tuun yonoojon jero, “Gawon memewaa kambañ 6 eji, iikanon mono kan men qeangon onombaatiwaajon jewu. Ii Sabat kendonon qaago.”

15 Kaen jeroto, Poñnon meleema kokaen jero, “Oo uumeleembaa selesele ejemba, onjo kuya bulmakao ejiaga me dongigiaga ii Sabat kendonon mirinonga isama unuanji apunon kema neñkeju me qaago? Onoononga moñnon ii mende angon koma onomakeja. 16 Mobu! Emba koi kanon Aabrahambaa gbiliga kolooro Satanon somonjon muro gbani 18:baa so laligoro niinon kasia ii Sabat kendonon isambe sokoma ononja me qaago?” 17 Kaen jero tuarenjenuruta kuuya yononon gamugia mogi ano ejemba tuun kuuya yononon angoletto damuyawo meroti, ii kuuya iima moma aisoogi. Kian.

### *Nejon kotaa sareqaa*

*Mat 13.31-32, 34; Maak 4.30-32*

18 Jiisasnoñ sareqaa mon kokaen jero, “Anutuwaa bentotonaa kania ii nomaen? Ii naamombo so ambenaga? 19 Ii nejon kotaa so kokaen kolooja: Eja moñnon ii men gawonanon kema komoro waama somariin gere kolooro. Gere kolooro kanakeewan koonja koonja yononon haigia gere iikawaa borianon anji.” Kian.

---

\* **13:14:** Eks 20.9-10; Dut 5.13-14

*Yiistwaa sareqaa**Mat 13.33*

<sup>20</sup> Jiisasnoŋ mombo sareqaa moŋ kokaen jero, “Anutuwaa bentotoŋa ii naa iwoiwo so ambenaga? <sup>21</sup> Ii yiist me flaua meŋ somasomariiwaa so kokaen kolooja: Emba moŋnoŋ ‘Bered oomaŋa,’ jeŋ yiist meŋ flaua konde karoŋ kanŋ mindiriŋ melenqeleen ama ano rama korebore somariiro.” Kian.

*Mono nagu goŋgoŋanoŋ janjariŋ riin keubu.**Mat 7.13-14, 21-23*

<sup>22</sup> Jiisasnoŋ kema taŋa taŋa ano gomaŋa gomaŋa kanŋ Buŋa qaa kuma oŋoma kema laligoŋ Jerusalem sitinoŋ baagen keno. <sup>23</sup> Keno moŋnoŋ kokaen qisiŋ muro, “Poŋ, uugia meleenŋi Anutunoŋ hamo qeŋ oŋono letombuti, ii ejemba afaaŋgoya me nomaen?” Qisiŋ muro kokaen injoro,

<sup>24</sup> “Oŋo mono nagu goŋgoŋanoŋ keubombaaŋoŋ janjariŋ riin aŋorowu. Niinoŋ kokaen injowe mobu: Ejemba mamaganŋoŋ Anutuwaa bentotoŋ uutanoŋ keubombaaŋoŋ batogowuto, ii amaamaawuya. <sup>25</sup> Kanagen miri toyanŋoŋ waama nagu konogo oŋo kambaŋ iikanŋoŋ kanaiŋ seleenŋen nama nagunoŋ qeŋ kokaen jewuya, ‘Poŋ, mono nagu horoŋ nonomba.’ Kaen jegi meleema kokaen injowaa, ‘Nii mende moma oŋonjen. Oŋo daaŋkaya, ii mende mojen.’ <sup>26</sup> Kaen injoro oŋo iikanondeen kanaiŋ kokaen jewuya, ‘Nononoŋ mono giwo ainjoloŋ rama nene neniŋ. Giinoŋ mono liligoŋ nonoo sombenŋoŋ Buŋa kuma

nonona.’ <sup>27</sup> \*Kaen jewuyato, iinon qaa kokaen injowaa, ‘Ono mono dakaya, nii mende moma onjonjen. Kawaajon kokaen injowe mobu: Bologna meme kuuya, ono mono nomesaon togowu.’

<sup>28</sup> \*\*“Togogi iikanon Aabraham, Aisak, Jeikob ano gejatootoo ejemba kuuya yononon Anutuwaa bentoton uutanon nangi injiibuto, onoangia hagon onongi seleengen nambuya. Kaniagia kaen mokolon sama gigilaan gobugia kigi qaro laligowuya. <sup>29</sup> Ejembaya ejembaya ii ween koukoutanonga ano kemekemetanonga ano leelee Noot Saut iikanon kan Anutuwaa bentotonon keuma dun raragia men nemanene nen korisoro ama laligowuya. <sup>30</sup> \*Kaen laligowuto, mobu! Konoga yonoononga tosonian mutuya koloowuya ano mutuya yonoononga tosonian konoga koloowuya.” Kian.

*Kin Herodnon kasu soona kawaa so kolooja.*

*Mat 23.37-39*

<sup>31</sup> Kamban iikanondeen Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) tosonian Jiisaswaanon kan kokaen jegi, “Kin Herodnon guro komuwaatiwaajon moja. Kawaajon mono goman koi mesaon kemba.”

<sup>32</sup> Jegi kokaen meleema onono, “Ono mono duuyaa kasu soona ii kokaen jegi moba, ‘Moba! Niinon kete ano woran ome onotaamaña ano ji ejemba men qeangon onoma laligomaña. Kemanati, indigen mono iikanon keuma gawona metogomaña.’ <sup>33</sup> “Gejatootoo ejemba seiseiya ii

---

\* **13:27:** Ond 6.8      \* **13:28:** Mat 22.13; 25.30      \* **13:28:** Mat 8.11-12      \* **13:30:** Mat 19.30; 20.16; Maak 10.31

Jerusalem sitinon unugi komugi. Goman tosonian mende toroqen unugi komunkeju, iikawaa tanitani eja iijen. Kawaajon niinon kete ano woran indigen kana kema laligomaña. Jerusalem keube nugi komumanjati een, mono iyonoonon kaiyaka-giaga ii toroqen ambu.” Kian.

*Jiisasnon Jerusalem sitiwaajon saaro.*

*Mat 23.37-39*

<sup>34</sup> Jiisasnon jero, “Oo Jerusalem Jerusalem, onjo gejatootoo ejemba unugi komugi Anutunon ejemba wasin onono onoonon kankejuti, ii jamonon unugi komunkeju. Kuru nemunanon merauruta enqana baatanon ama kojojon onomakeji, niinon iikawaa so kambaña kambaña goo kanagesouruga suunjon kololoon onomambaajon moma laligoweto, onjo ii togon laligon kougi. <sup>35</sup> \*Mobu! ‘Anutunon mono jigo mirigia gema qero saoyagadeen ewaa.’ Kaen ewaato, niinon kokaen injiowe mobu, Onjo nii mombo mende niibuyato, kanagen kambañ mon kan kuuro iikanon niima kokaen jewuya, ‘Pombaa qatanon kan nononji, Anutunon mono ii kotuegon muba.’ Kian.”

## 14

*Jiisasnon ji eja mon men qeangoro.*

<sup>1</sup> Jiisasnon Sabat kendon monjon Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yonoo jotamemeya mombaa mirianon uma nene nero. Neñ raro tosonian galeñ men itiigi. <sup>2</sup> Iikanon iwaa jaasewananon ji eja mon kana boria apunon

\* 13:35: Ond 118.26; Jer 22.5



ologon somariiro raro. <sup>3</sup> Jiisasnon ii iima kanain Kana qaawaa boi ano Farisii ii qisin onjoma kokaen jero, “Sabat kendonon eja men qeangon mun iikaana kanon Kana qaa uuguwonja me qaago?”

<sup>4</sup> Kaen jeroto, yononon goron qen ragi. Ragi borianon eja ii oosirin men qeangon wasiro keno.

<sup>5</sup> \*Keno kokaen injoro, “Onoononga mombaanon mera me bulmakao ejia ii Sabat kendonon apu rononon kemebaati een, ii mono uulanawo horogi koubaa. Moronon ii mende hororo kounaga?”

<sup>6</sup> Kaen qisin onono kawaa kitia meleembombaa bimoon qaagia bogoro ragi. Kian.

*Jiisasnon sele men-uu ii qetano.*

<sup>7</sup> Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) ejanon ejemba nenewaajon koma horon ononoti, iyononon dun jaayanon eu metogon ragiti, Jiisasnon ii iima kawaajon sareqaa mon kokaen injoro, <sup>8</sup> \* “Mononon gii maran (agomin aao) lombambaanon koma horon gono iikanon kema dun jegenja mende men raba. Kaen ambagati een, tosaana koma horon ononoti, iyonoononga mononon gii guugun qabunayawo koloowabo.

<sup>9</sup> “Iinon kouro lomban toyanon goonon kan kokaen jenaga, ‘Gii dun koi mesaona uuta iinon raba.’ Kaen jewaati een, gii mono waama baatanon emu kamaan dun men rama gamuga senjombo mobabo. <sup>10</sup> Kaen qaagoto, mononon koma horon gombaati, gii saanon dun siminanon emu kema raba. Kaen rana lomban toyanon

---

\* **14:5:** Mat 12.11      \* **14:8:** Gba 25.6-7

kouma giima jewaa, ‘Alana, gii saanon kaj dun jeganon eu kema raba’. Kaen jero giinon ejemba giwo rama nene nejuti, mono kuuya iyonoo jaagianon qabunagawo koloowaa. <sup>11</sup> \*Ii kokaembaajon: Iyanjiaa uugia men ubuti, Anutunon ii kuuya men kamaan onombaa. Mononon iyanu uuta men kamaawaati, Anutunon mono ii men uma mubaa.”

<sup>12</sup> Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkon) ejanon ejemba koma horon onono lombanon raji Jiisasnon lomban toya eleema iima kokaen ijoro, “Gii weembaa me gomantiinjaa lomban mon onon iikanon geenjaa alauruga me daremunuruga ii mende koma horon onomba. Tinitosauruga me miri ejemba qabunagiawo ii mende koma horon onomba. Kaanja lombambaajon koma horon ononati, ii kaanjadeen koma horon goma tosaga ii metogon gonji tegowaa. Kaen ambaati een, Anutunon mono iikawaa tawaya mende gombaa.

<sup>13</sup> “Kaen qaagoto, lomban mozozongon oowagati, gii mono ejemba kamaanqeqeta ii koma horon onomba. Ejemba wanaya, lokon ano jaagoo koloojuti, mono ii onoon sokombaa. <sup>14</sup> Ii koma horon onona yononon tosa metogon gombambaajon amamaagi gii iikawaajon sim-bawonawo koloon laligowaa. Tosagia ii een ero laligona solana yononon koomunonga waagi kamban iikanon Anutunon ano ii goojon metogon gombaa.” Kian.

---

\* **14:11:** Mat 23.12; Luuk 18.14

*Lomban ano mondomondo qaa jen togogi.*

*Mat 22.1-10*

<sup>15</sup> Jiisasnoŋ kaen jero nene neŋ ragi yoŋoonoŋga moŋnoŋ ii moma kokaen ijoro, “Moŋnoŋ Anutuwaa bentotoŋ uutaŋoŋ keuma nene neŋ rabaati, niinoŋ iwaajoŋ simbawoŋawo jejen.”

<sup>16</sup> Kaen ijoro kokaen meleeno, “Eja moŋnoŋ gomantiinaa lomban somata mozoŋoŋgoŋ ooŋ ejemba mamaga horoŋ oŋoŋgi kawutiwaajoŋ jero. <sup>17</sup> Lomban kambaŋa kaŋ kuuro welenqeŋeya moŋ wasiro koma horoŋ oŋomambaajoŋ ijoroti, iinoŋ yoŋoonoŋ kema jero mogi, ‘Iwoi kuuya mozoŋoŋgodaboroniŋ eja. Kawaajoŋ mono saanoŋ kawu.’ <sup>18</sup> Kaen inijoroto, ii moma yoŋonoŋ korebore kanaiŋ iwoi tosiانوŋ mondoŋ togogi. Eja mutuyoŋoŋ jero, ‘Nii molalen moŋ sewanŋa mewetiwaajoŋ iikanonoŋ kema iimambaajoŋ mojen. Iikanonoŋ somoŋgoŋ nonja. Kawaajoŋ saanoŋ kema ijona mende moma bolin nomba.’ <sup>19</sup> Eja moŋnoŋ jero, ‘Nii bulmakao eja 10 sewanŋia meweti, ii qaŋanoŋ somoŋgoŋe kinonoŋ horogi kema gawoŋ batogoŋ menjanŋomaŋa. Iikanonoŋ somoŋgoŋ nonjiwaajoŋ saanoŋ ijona mende moma bolin nomba.’ <sup>20</sup> Moŋnoŋ toroŋen kokaen jero, ‘Nii emba woranda koi sewanŋa mewetiwaajoŋ kamambaajoŋ amamaajen.’

<sup>21</sup> “Kaen jegi welenqeŋenoŋ eleema eja poŋa buju ii ijoro. Ijoro moma uuta gere jero welenqeŋeya kokaen jen kotoŋ muro, ‘Gii mono alanzaŋ qenjaaro sombenonoŋ ano kananoŋ kema ejemba kamaanqeŋeta, wanaya, kana borogia riiriita, jaagoŋ ano lokoŋ ejemba ii mono unuana

lomban miri uutanonj koi kawu.’<sup>22</sup> Jen kotonj murotiwaa so andaboronj kanj kokaen ijoro, ‘Ponna, jen kotonj nonjanjwaa so anjento, dun tintina mombo kaanjadeen raja.’

<sup>23</sup> “Kaen ijoro eja pononj jero, ‘Gii mono roonqeqe ano kuungianonj kema ejemba rama kenjuti, ii kaparanj koma kuun onona lomban miri uutanonj kouma saa qewu. <sup>24</sup> Niinonj kokaen injjowe mobu: Ejemba wala koma horonj onjomambaajonj jeweti, iyonoononga mononj noo lombanonj mende kouma nembanene nej naanja mobaa.’ ” Kianj.

*Jiisaswaa gowoko laaligowaa kania*

*Mat 10.37-38*

<sup>25</sup> Jiisasnonj keno ejemba tuunjelembe yonononj otaanj kenji eleema kokaen injjoro, <sup>26</sup> \* “Mononj niwo kanj laligomanjenj nii gogoraagenj ama noma nemunmana, embameria, daremunja, naambeeta ano iyanaa laaligoya kaanagadeen jegenj ama jopagonkeji, iinonj mono noo gowokona koloomambaajonj amamaawaa. <sup>27</sup> \* Sisigia megij mononj nii notaanj siimbobolo moma maripoononj komumambaajonj mende jojoriwaati, iinonj mono noo gowokona koloomambaajonj amamaawaa.

<sup>28</sup> “Onoononga mononj miri koriga memambaajonj moji eenj, iinonj mono wala kamaanj rama moneja miri medaborowaatiwaa so kolooja me qaagoti, iikawaa kania gosinj iima kotowaa.

---

\* **14:26:** Mat 10.37 \* **14:27:** Mat 10.38; 16.24; Maak 8.34; Luuk 9.23

<sup>29</sup> Kaen mende ama miri tandoya komoma medaboromambaajon kotikotiiya mende en muro mesaoro een nano ejemba kuuya ii iima kanain jen mepagepae ama mububo. <sup>30</sup> Kaen ama mun kokaen jewubo, 'Eja ii kanain miria meroto, ii medaboromambaajon mende kotiuro.' Iikawaa so gii Jiisas otaawaa me qaagoti, ii tororo gosin moma kotowa." Kian.

<sup>31</sup> Jiisasnon qaa ii toroqen kokaen jero, "Kaanagadeen kin eja pon monon kin mombo aron qen 'Manja qewonja,' jen nomaen ambaa? Iinon uulanawogadeen kere mende ama mubaato, wala jawinuruta horon onono ajoroon rama qambanmamban qaa kokaen amin mobuya, 'Ananaanon ejaurunana 10,000 laligojon ano leegen kereurunana ii 20,000 laligoju. Eja pongianon ii unuama kagi injiima saanon kotiin unuwonja me qaago?' <sup>32</sup> 'Mende kotiiwonja,' jewuti een, iinon kere kinon koriganon karo iikanondeen jotamemeuruta wasin onono iwaanon kema luae qewombaajon gejanono amin mobuya. <sup>33</sup> Kaanagadeen onoononga monon iwoi kuuya en muji, ii jegenja ambaati, iinon mono noo gowokona koloomambaajon amamaawaa. Kawaajon mono niiga jegenja noonji sokombaa." Kian.

*Sii naanja qaa ii iwoi omaya totoon.*

*Mat 5.13; Maak 9.50*

<sup>34</sup> "Sii ii awaa koloojato, siinja mesaowaati een, ii mono nomaen meagonin mombo siinjawo

koloonaga? <sup>35</sup> Kikisi omayá ii balon kele-gawo koloowaatiwaajon men kululuun isom-bason amakejonto, sii naanja qaa ii iwoi mom-baajon mende sokombaa. Qaago! Ii mono een namonon gilini kemenej een toontoon ewaa. (Gii kaanjadeen noo gowokona koloon batuyanon koton nomesaowagati een, mono iwoi omayá koloowaga.) Mononon gejiawo laligoji een, iinon mono qaa ii moma kotowa.” Kian.

## 15

### *Lamanon soorotiwaa sareqaa*

#### *Mat 18.12-14*

<sup>1</sup> \*Takis tiliqili ama megiti ano singisongo ejemba tosaanja ii jaasongoyanon Jiisaswaa Bunja qaaya mobombaaajon kagi. <sup>2</sup> Kaen kagito, Farisii ano Kana qaawaa boi yononon Jiisaswaa-jon uugia boliro njindin-nunduru qaa kokaen jegi, “Eja kanon singisongo ejemba unjuama yonowo rama nene neja.” <sup>3</sup> Kaen jegitiwaajon Jiisasnon sareqaa mon kokaen injoro,

<sup>4</sup> “Onoononga mombaa lamauruta 100 laligogi yonoononga mononon soon jinjaun keno toy-anon nomaen ambaa? Iinon mono 99 ii balon qararankonkonon onomesaon kema mo-toonngo jinjaun kenoti, iikawaajon mongama kema laligon mokoloo tegowaa. <sup>5</sup> Mokoloon uukoisoro ama sawinanon ama bosima kawaa. <sup>6</sup> Mirinon kan alauruta ano tosaanja kosere laligo-juti, ii onoono ajoroogi kokaen injowaa, ‘Lamana sooroti, ii mokoloojenatiwaajon mono kagi niwo

---

\* **15:1:** Luuk 5.29-30

korisoro ambona' <sup>7</sup> Niinon kokaen injijowe mobu: Iikawaa so singisongo eja motoongonon uuta meleembaati, iwaajon Siwe gomanon korisoro somata koloowaa. Ejemba 99 iyangiaa jaagianon solanja dindina koloon uugia meleembombaa-jon mende moma laligojuti, iyonoojon korisoro kaanja mende koloowaa." Kianj.

*Monej kota soorotiwaa sareqaa*

<sup>8</sup> "Kaanagadeen emba monjon silwa monej kota 10 menj laligoro yonoononga motoongonon kemenj sooro nomaen ambaa? Iinon mono kiwa ootirinj kaparanj koma miri usuma mongambaa. Monjama laligonj mokolooro tegowaa. <sup>9</sup> Ii mokoloon emba alauruta ano emba tosaanja kosere laligojuti, ii onoono ajoroogi kokaen injijowaa, 'Noonon silwa monej kota motoongonon sooroti, ii mokoloojenatiwaajon mono kagi niwo korisoro ambona.' <sup>10</sup> Iikawaa so niinon kokaen injijowe mobu: Singisongo ejemba monjon uuta meleeno Anutuwaa gajobauruta yononon iwaajon korisoro uuta ambuya." Kianj.

*Qewolonj ejanonj uunjonjanj ama uuta meleeno.*

<sup>11</sup> Jiisasnon toroqen kokaen jero, "Eja mombaa merawoita woi laligori. <sup>12</sup> Koganon manajon kokaen ijoro, 'Amana, gii mono monej es-uhinaga mendeema bakaya nomba.' Kaen ijoro mangaranon ilawoilaya kuuya sogaranon mendeema orono. <sup>13</sup> Ii orono meria melaanon goman boria woi karoon laligonj hina iwoiya kuuya ii kololoon menj kantri monjen keno. Iikanonj kema iyanjaa jaajaa kana somata emba yonowo

bao kasu kaanja pangaman laaligo laligon monen hinaya gilidabororo.

14 “Iwoi kuuya gilidabororo bodi somata koloon balon kuuya ii sokono. Iinon kamban kanon kanain tapekokoro koloon memeqemean ama amamaaro. 15 Amamaan kantri iikawaa toya mombaanon kema gawombaajon qisin muro wasiro iwaa bao sopanon kemen bao galengiaga laligoro. 16 Iikanon laligoro bao yononon sako kota negi iima ‘Saanon ii newe tomena sokonaga,’ jeroto, ii kaanagadeen monon mende muro.

17 “Kaen laligon uuta tooro kokaen jero, ‘Maanaa gawon ejemba naa afaana yononon gawon megisewana onono nene nen timbiringon laligojuto, niinon kokanon konkorara bodi laligon komumambaajon anjen. 18 Nii mono waama mannaanon eleema kema kokaen ijomana, ‘Ama, nii singisongo ama iikanon gii ano Siwe Toya qaagara qotogon qagara men boliwe. 19 Kawaajon giinon mombo noojon ‘Merana,’ jewagatiwaa so mende koloojen. Gii saanon jena welenqeqega mon koloomana.’

20 “Kaen jen waama mannaanon keno. Kema miri dodowiro mananon korikori endu nama iiro karo bata pororogoro iima koboon esunagadeen qiqigon kema kema aroyanon giliro kemero buta kiton nen ‘Merana, oowe oowe!’ jero. 21 Kaen anoto, merianon ijoro, ‘Maana, nii singisongo ama iikanon gii ano Siwe Toya qaagara qotogon qagara men boliwe. Kawaajon giinon mombo noojon ‘Merana,’ jewagatiwaa so mende koloojen.’



22 “Kaen ijoro mañanon iikanondeen welenqequeuruta kokaen injjoro, ‘Onjo mono uulañawo maleku akadamuyawo moñ meñ kañ mouma mubu. Ilawage aroyanon koma menjerenjon muñ kana esu kanianon mouma mubu. 23 Kaanagadeen sopanon kema bulmakao doña kelegawo moñ meñ kañ qeñ oogi neñ korisoro ambona. 24 Merana koi komuñ tagoroti, iinon mono mombo gbiliñ kaja. Iinon mono soorogo Anutunon mombo mokoloo asugija.’ Kaen injjoro kanaiñ korisoro anji.

25 “Korisoro anjito, datanon gawonon laligon eleema miri dodowiñ kanon rii gbawe qama oron aisoogiti, iikawaa otona moro. 26 Ii moma welen mera moñ qaro karo ‘Ii nomaembaajon anju?’ jeñ qisiñ muro. 27 Qisiñ muro kokaen ijoro, ‘Koganon luluuñkota eleema karo mañanon ii mombo anjalij ba koma muñ iikawaajon injjoro bulmakao doña kelegawo qeñ onñ aisoaju.’

28 “Kaen ijoro iriña soono mirinon umambaajon togoro. Togoroto, mañanon ii moma seleenjen kamaan uuluae qaa bonjonanon jeñ meñ looriñ muro. 29 Meñ looriñ muroto, iinon meleema kokaen ijoro, ‘Maña, niinon gbani mamaga welenqa qeñ laligon jenkootoga kamban moñnon mende uuguñ laligoweto, kilen giinon kamban moñnon meme (noniñ) melaa moñ alauruna yoñowo korisoro ambombaajon mende nona. 30 Mende nonato, meraga koi kanon kana somata emba yoñowo laligon monen hinaga tiwilañ kouro giinon mono iwaajon ama injjona bulmakao doña kelegawo qeñ ooju.’

31 “Ijoro mañanon kokaen meleema jero, ‘Merana, gii kambañ so neenawo laligonkejan. Kawaajon neenaa buñana kuuya ii mono goo buñaga kaangadeen kolooja. 32 Kaangadeen koloojato, koga koi kanon komun tagoroto, mombo gbilin eleema kaja. Iinon soodabororoto, Anutunon ii mombo mokolooja. Kawaajon keteda koi nene korisoro anin sokonja.’” Kian.

## 16

### *Esuhina galeñ tiliqiliawowaa sareqaa*

1 Jiisasnon gowokouruta qaa mon kokaen injjoro mogi, “Eja qabuñayawo mombaa esuhina galeña mon laligoro. Tosianon kañ eja qabuñayawo ii qaa kiisan ijogi, ‘Inon goonon monen hinaga kondeema tondu gilin laligoja.’

2 Ii moma galeñ ii jero karo jeñ muro, ‘Nii goojon buña bologa jegi mojen. Gii noo miri ano esuhinana mombo galeñ kombagatiwaa so mende koloojan. Kawaajon ii nomaen galeñ koma laligona, iikawaa lopoya jeñ asarin nomba.’

3 Kaen jero uutanon kokaen romongoro, ‘Miri toyanon galeñkonkon gawona nuano nomaen amanamaen? Esuñna mende sokonjiwajaan balon osomambaajon amamaajen ano jejewelenwelen eja laligomambaajon gamuna mojen.

4 Iinon galeñkonkon gawona nuambaati, niinon kambañ iikanon nomaen ambe tosianon mirigianon koma horon kalañ koma nombuyaga? Ahaa! Kana mon romongojen.’

5 “Kaen jeñ ejemba toyanon tosa ama ononoti, ii kuuya aña aña horon onono kagi. Mutuyanon

karo ii kokaen ijoro, ‘Tonaanon tosa goonon dawi eja?’ <sup>6</sup> Kaen qisiro jero, ‘Oil dram 100 mewe.’ Kaen jero kokaen meleeno, ‘Gii tosa papiaga men koi rama uulanawo utegon 50 oona ewa.’ <sup>7</sup> Kaen jen eja mon qisin muro, ‘Ano gii? Goonon tosa dawi eja?’ Qisiro kokaen jero, ‘Wiit flaua ii 21,000 kilogram mewe.’ Kaen jero ijoro, ‘Gii tosa papiaga men iikanon 16,800 kilogram kaen oona ewa.’

<sup>8</sup> “Kaen kolooro miri toyanon moma jenqeeango qaa kokaen jero, ‘Galenanon tiliqili qaganon iwoi anoti, ii momakooto awaa qendeenja.’” Pon Jiisanon sundu kaen jen toroqen jero, “Pangamambaa nanamemen otaankejuti, iyonoo momakootogia ii ejemba tosaan ketelaligojuti, ii tiliqili ama onombutiwaa so ejato, Anutuwaa asasaganon laligojuti, yonoo momakootogia ii iikawaa baatanon koloaja.

<sup>9</sup> “Kawaajon kokaen jewe mogi: Tosianon balombaa monen hinanon ejemba tiligon onomakejuto, ononon mono iikanon men alaurugia mokoloon onombu. Ii mokoloon onongi balombaa iwoinon qaombaati, Anutunon mono kamban iikanon koma horon onono laaligo kombomban gomanon keuma tetegoya qaa laligowu.

<sup>10</sup> “Mononon iwoi melaada men kaparan koma tororo galen konji, iinon mono iwoi somata kaanagadeen tororo galen kombaa. Mononon iwoi melaada galen koma gijigaju anji, iinon mono iwoi somata ii kaanagadeen galen kombatiwaa-jon jenin gijigaju ambaa. <sup>11</sup> Balombaa monen hinaya borogianon anji ii pondan mende galen

konji honja mende kolooroti eenj, monjonj mono iwoi bunjaya uuta honja ii borogianonj mende ambaa. <sup>12</sup> Onjo tosaanja yonoononj iwoi ii pondanj mende galenj konji honja mende kolooroti eenj, onjoangiaa uugiaa bunja honja ii morononj mon ononaga?

<sup>13</sup> \*“Welenqege monjonj ponj woi welenj qenj oromambaajonj amamaankeja. Monjonj kaenj amambaajonj moji, iinonj mono monj kazi ama munj monj uutanonj jopagowaa. Mombaanonj qokotaanj monj jejewili ama mubaa. Kawaajonj onjononj Anutu ano monenj hina ii mindirinj welenj qenj orombombaajonj amamaawu.” Kianj.

*Monembaa uugere ambubotiwaa qambanmambanj qaa*

*Mat 11.12-13; 5.31-32; Maak 10.11-12*

<sup>14</sup> Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) yonononj monembaa naanj mamaga enj onono laligogitiwaajonj Jiisasnonj qaa kuuya ii jeroti, ii moma jaa kuma mepaegonj mugi. <sup>15</sup> Mepaegonj mugi kokaenj injijoro, “Farisii onononj mono ejemba jaagianonj solanja kaanja qendeema onjombombaajonj geriawo amakejuto, Anutunonj uugiaa kania moma kotodaboroja. Ejemba jaagianonj iwoi mombaajonj mogi uuta kolooji, ii Anutunonj iiro arokuukuuyawo koloonkeja.

<sup>16</sup> \*“Bentotombaa kania ii Mooseswaanonj Kana qaanonj ano gejatootoo ejemba yonoo Buju Terenonj oogi weenjonj laligonj waaninj Jononj asuginj honja asuganonj injisaano. Kambanj

---

\* **16:13:** Mat 6.24      \* **16:16:** Mat 11.12-13

iikanonŋa kanainŋ qaa ii jen seinŋ Anutuwaa bentotononŋ keubutiwaajonŋ ejemba uugia kuunkejonŋ. Ejemba kuuyanonŋ mono janjarinŋ riinŋ kaparanŋ koma bentotonŋ iikawaa uutanonŋ keubombaajonŋ amakeju. <sup>17</sup> \*Siwe balononŋ goronŋ qewaotiwaa so anjaoto, Kana qaawaa tere jimbolanŋa motoonŋo ii kambaŋ monŋenŋ mende totonŋ aliwaa. Kianŋ.

<sup>18</sup> \*“Eja monŋonŋ embia mesaonŋ emba monŋ mewaati, iinonŋ mono olonkaku ambaa. Eja monŋonŋ emba loyanonŋ mesaoroti, ii mewaati, iinonŋ mono kaanŋagadeenŋ olonkaku ambaa.” Kianŋ.

### *Eja qaqabunŋayawo ano Lazarus*

<sup>19</sup> “Eja qabunŋayawo monŋ laligoro. Iinonŋ opo maleku nezonŋbala osoga akadamuyawo mouma laligonŋ kambaŋ so nenŋkorisoro ama siiseweweya qaa laligoro. <sup>20</sup> Kaenŋ laligoroto, iwaa miri naguya kosianonŋ eja wanaya monŋ qata Lazarus enŋ laligoro. Wiji nombononŋ selia so koma raro. <sup>21</sup> Wosoya ano gbadononŋ enŋ eja ponŋ qerewenŋaa nene dunŋonŋga nene kera reemonŋa kamaaro ii nemambaajonŋ moro. Moma ero kasu yonŋononŋ kouma wiji nombonŋa bojonŋ laligogi.

<sup>22</sup> “Kaenŋ laligonŋ wanaya iinonŋ komuro. Komuro Siwe gajoba yonŋononŋ wama uma oyanboyanŋ gomanonŋ anŋi Aabrahambaa kooronŋanonŋ raro. Eja qabunŋayawo iinonŋ kaanŋjadeenŋ komuro ronŋ konŋi. <sup>23</sup> Ronŋ konŋi koomuwaa senjonŋ gomanonŋ kemero jenŋ sorogoro siimbobolo somata moma uuro uro Lazarus

---

\* **16:17:** Mat 5.18      \* **16:18:** Mat 5.32; 1 Kor 7.10-11

Aabrahambaa koorononon koriganon endu raro iriiro. <sup>24</sup> Iriima silama qama jero, ‘Oo amana Abraham, mono wosoga moma nomba. Nii gere bolanon nooro kokanon konajilin uuta moma nanjen. Kawaajon mono Lazarus wasina kema koso susuyanon apunon qeesaan kan neselananon moriro olomoowa.’

<sup>25</sup> “Kaen jeroto, Abrahamnon meleenon, ‘Merana, mono koi romongona keno. Giinon namonon laaligo korisoroyawo mono laligona tegoroto, Lazarusnon namonon laaligoya genjenmanjen ama laligoro. Kaen laligoroto, kamba kokaamba ulunkolen ama munin rajato, giinon siimbobolo moma konajilin qaganon nanjan. <sup>26</sup> Kaen laligojon ano toroqen kokaen jejen: Anutunon nono ano onon batunananon mendeema jawo ama kotiuro eja. Kawaajon tosanon jawo qisigon nonoononga onoonon koubombaajon mobuyaga, ii mono amamaawuya. Kaanagadeen leegen endu laligojuti, ononon kaanagadeen nonoonon koubombaajon osiwuya.’ <sup>27</sup> Kaen jero kokaen ijoro, ‘Amana, kaen kolooro kokaen welema gonjen: Giinon mono Lazarus wasina mannaa mirinon kema. <sup>28</sup> Miri iikanon daremunuruna 5 laligojuti, iyononon kaanagadeen senjon goman koi kanon kamaan siimbobolo somata mobubo. Kawaajon mono jena kema gejatootoo qaa injoro mobu.’

<sup>29</sup> “Kaen welenoto, Abrahamnon jero, ‘Qaago! Mooseswaa Kana qaa ano gejatootoo ejemba yonoonon Buju Tere ii yonoo bunaga eja. Qaa ii mono geja ama mobu!’ <sup>30</sup> Kaen jero kokaen

jero, ‘Oo ama Aabraham, kaen qaagoto, koomuya nonoononga moŋnon yonoonon kenagati een, yononon mono uugia meleembuyaga.’<sup>31</sup> Jero Aabrahamnon kokaen ijoro, ‘Yononon Mooses ano gejatootoo ejemba yonoo qaawaajon geja mende anjuti een, kaanjadeen koomuya nonoononga moŋnon waama qaa jenagati een, iyononon mono kilen Anutu mende moma laarin mubuyaga.’” Kian.

## 17

*Singisongowaa kongoro mono qotogowu.*

*Mat 18.6-7, 21-22; Maak 9.42*

<sup>1</sup> Jiisasnon gwokouruta qaa kokaen injoro, “Bologaa siipatitanon mono afaankota koloonkeja. Moŋnon siipatiti anjon komambaajon amamaankejato, moŋ moronon tosaan kongoro ama onono singisongo ambuti, iwaajon mono terenjon ‘Yei!’ qama wanjinjingojen. Siimbobolo uutanon mono iwaa qaganon ubaa. <sup>2</sup> Iinon ejemba melaa iyonoononga moŋ kongoro ama muro singisongo ambaati, eja iikanon mono lombo uuta mokoloowaa. Anutunon lombo iikawaa irona nomaen muro soyanon koloonaga? Kemun kowonjin aroyanon somonjon kowe biiwianon giligi kemenagati, iikanon mono afaankota koloonaga.

<sup>3</sup> \*“Kawaajon mono onongan galengia men aon laligowu. Alaga moŋnon singisongo anji, ii mono jen mindinjon muba. Jen mindinjon

---

\* 17:3: Mat 18.15

muna moma bolin aon wosoya mobaati een, gii mono singisonḡoya mesaon muba. <sup>4</sup> Ween mombaa uutanon singisonḡo 7 ama bolin goma ambeḡa 7 goonon eleema kokaen jewaa, ‘Alana, nii singisonḡo anjenywaajon moma bolin aojen.’ Kaen jewaati een, gii mono singisonḡoya ii mesaon muba.” Kaen.

*Momalaariwaa hona ii ku-usunawo.*

*Mat 17.20; 21.21; Maak 11.23*

<sup>5</sup> Aposol yononon Pombaajon jegi, “Momalaari-nana mono toroqen men kotiiwa.” <sup>6</sup> Kaen jegi Pononon meleeno, “Momalaarigaa hona ii nejon kotaa so enagati een, ononon saanon numuzu gere\* koi kawaaajon kokaen jen kotowuyaga, ‘Gii mono tiigawo joloma waama lugun kowenon kemen geḡga komoma aon namba.’ Kaen jen moma laarigi gere iikanon mono qaagia ten kombaa.” Kiaḡ.

*Welenqege awaa ii nomaen?*

<sup>7</sup> “Onoononga mombaa gawon ejanon bulmakao men gawonon kema kinon hororo balon mosombaa me lama galenḡiaga laligowaa. Laligon mirinon kouro iikanon toyanon kokaen jero mobaa me qaago, ‘Gii mono mirinon kouma rama nenega newa.’ <sup>8</sup> Kaen qaago! Iinon mono kokaen jewaa: ‘Gii mono apu arin meagon aon gomantiinḡa nenena onḡ ama nona nemaḡa. Kawaa gematanon geḡḡaa nenega onḡ newa.’ <sup>9</sup> Kaen jen koton muro gawon ejianon jerotiwaa

---

\* **17:6:** Jiisasnon mulberi gere mon qendeeno. Gere ii numuzu kaanḡaga, kota kowororo kota kaanḡa neneḡaga.



so gawoŋa medabororo sokono galeŋanoŋ kawaajoŋ mepeseŋ mubaa me qaago? Qaago! <sup>10</sup> Oŋoo kanagia ii kaanjiadeŋ eja. Galeŋianoŋ iwoi kuuya jeŋ kotoŋ oŋonoti, oŋo ii andaboroŋ kanoŋ mono kokaen jewu, ‘Nono gawoŋ ejemba tooŋa laligojoŋ. Galenananonŋ iwoiwaajoŋ jeroti, mono iigadeŋ meŋ kajoŋiwaajoŋ mepemepese moŋgambombaaajoŋ amamaajoŋ.’ ” Kian.

*Jiisasnoŋ eja 10 selegia meŋ solananiro.*

<sup>11</sup> Jiisasnoŋ Jerusalem sitinoŋ kemambaajoŋ Galili ano Samaria prowins woi yoroo batugara-noŋ kana eroti, iikanoŋ keno. <sup>12</sup> Kananonŋ kema gomaŋ moŋnoŋ keuro eja 10 selegia manimbayawo yoŋonoŋ mokoloŋ iima korikori endu nanŋi. <sup>13</sup> Nama kotakota qama silama jegi, “Somatanana Jiisas, mono kiankomuŋ nonomba!”

<sup>14</sup> \*Qama jegi injiima kokaen inji joro mogi, “Oŋo mono jigo gawoŋ galeŋ yoŋoonoŋ kema selegia qendeema oŋombu.” Kaen inji joro teŋ koma kanaanonŋ keŋgi selegianoŋ iikanoŋ solananiŋ awaa kolooro. <sup>15</sup> Awaa kolooroto, 10 yoŋoonoŋga moŋnoŋ selia solananiro iima eleema kaŋ Anutu kotakotagadeŋ qama mepeseero. <sup>16</sup> Mepeseŋ Jiisaswaa kianoŋ kemeŋ usugoŋ simiŋ kuma ‘Dangisen!’ jero. Eja ii Samaria ejaga. Juuda yoŋonoŋ Samaria prowinswaa ejemba yoŋoojoŋ mogi kamaanqeqeta kolooro laligogi.

<sup>17</sup> Dangisen jero Jiisasnoŋ meleema ijoro, “Ii saanoŋ anjanto, eja kuuya 10 oŋoo selegianoŋ mono solananiabororo me? Eja 9 yoŋonoŋ mono daeŋ laligoju? <sup>18</sup> Eja wabaya giinoŋ

---

\* **17:14:** Lew 14.1-32

geengodeen eleema kan Anutu mepeseejanto, eja 9 yononon mono kema lolomonin kenju.” <sup>19</sup> Kaen jen kokaen ijoro moro, “Momalaariganon mono men qeangon gonja. Kawaajon saanon waama kema.” Kian.

*Anutuwaa bentotoŋa ii nomaen koloowaa?  
Mat 24.23-28, 37-41*

<sup>20</sup> Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yononon Jiisas kokaen qisin mun jegi, “Anutuwaa bentotoŋ ii mono naa kambanon asugiwaa?” Jegi moma meleema kokaen jero, “Anutuwaa bentotoŋanon mono jaanananon iibombaa so mende asugiwaa. <sup>21</sup> Mobu! Anutuwaa bentotoŋa ii batugianon uugianon asugin eja. Kawaajon ii kokanon me endukanon eji, kaen jewombaajon amamaankejon.”

<sup>22</sup> Jiisasnon gowokouruta kokaen injjoro mogi, “Kanagen kamban mon kan kuuwaati, iikanon Siwe gomambaa Eja honaa gawon meme weenŋa yonoononŋa mon iibombaa siinŋa mobuto, ii mombo iibombaajon amamaawuya. <sup>23</sup> Kamban iikanon kokaen jegi mobu, ‘Mobu! Hamoqege Toyanon mono endu laligoja. Mobu! Mono koi asugija.’ Kaan kaan jegi ii iibombaajon iikanon uulanawo mende lugun kembu. <sup>24</sup> Ii kokaembaajon: Siwe gomambaa Eja honanon mombo kawaati, kamban ii oobiliwaa so kokaen koloowaa: Ii siwe leengenŋa uulanawo bilisik ama asarin leegen sokoma kenji, iinon mono iikawaa so asugiwaa. <sup>25</sup> Kanagen kaen koloowaato, wala ejemba kamban kokaamba namonon laligojuti,

iyononon eja ii yakarin gema qen mugi siim-bobolo somata mobaa.

26 \*<sup>26</sup>“Wala eenanon Nooawaa kambañanon ejembanon laaligogia qemasologen qaganon laligon tiwilaagiti, iikawaa so mono Siwe gomambaa Eja honanon mombo kawaatiwaa kambañanon kaanagadeen asugiwaa.

27 \*<sup>27</sup>Nooawaa kambañanon nene lomban ama apu kotiga neñ embaqemba sewana angi kema karo agimin aogi. Nanamemen kaen ama men qemasologen laligogi Nooanon wanjo uutanon uroti, weñ iikanon tegoro. Tegoro apu gboulu somatanon kan ejemba qaa ron koma onono apu nemoton komugi.

28 \*<sup>28</sup>“Lootwaa kambañanon kaanagadeen qemasologen laligogi kaanjadeen kolooro. Ejembanon nene lomban ama apu gisi neñ gawon koma komoma jigo mirigia men qetegon nene sii miri ama iwoi sewana mewutiwaajon angi iwoi tosia sewana men laligonkegi. <sup>29</sup> Kaen ama men laligogito, Lootnon Sodom goman mesaon keno weñ iikanondeen gere ano jamo qara geriawo ii mono kon kaan sombinoga kamaan ejemba jinona qaa onoro komugi. <sup>30</sup> Kanagen Siwe gomambaa Eja honanon mombo asugiwaati, kambañ iikanon ejembanon kaanjadeen qemasologen ama laligon tiwilaawuya.

31 “Weñ iikanon sombenon laligowaati, iinon mono hina iwoiya memambaajon miri uutanon mende uba me gawonon kema laligowaati, iinon mono kaanjadeen mirianon mende

---

\* **17:26:** Jen 6.5-8      \* **17:27:** Jen 7.6-24      \* **17:28:** Jen 18.20-19.25

eleema kawa. <sup>32</sup> Loot embianonj meleema gematanonj uunj komunj jamo karanjanj kolooroti, mono ii romonjgowu. <sup>33</sup> \*Monjonj laaligoya siiseweweya qaa iyanjaajonj anjonj koma iyanjaa jaajaa laligomambaajonj moji, iwaa laaligoyanonj mono soowaato, monjonj laaligoya noojonj ama qeleema mesaowaati, iinonj mono laaligo honjaa kania mokoloonj oyanboyanj laligowaa.

<sup>34</sup> “Niinonj kokaenj injjowe mobu: gomantiinja iikanonj eja woi dunjonj motoonj ewaoti, iyeroononga monj wama monj mesaowuya.

<sup>35</sup> Kaanagadeenj emba woi ii motoonj tawenj orasinj rabaoti, iyeroononga monj wama monj mesaowuya.” <sup>36</sup> (Eja woi nene gawononj laligowaoti, iyeroononga monj wama monj mesaowuya.)

<sup>37</sup> Jiisasnonj kaenj jero gowokourutanonj meleema ijogi, “Oo Ponj, ii dakanonj koloowaa?” Kaenj ijogi kokaenj injjoro mogi, “Oro gisaganonj mongenj baagenj ero mambonjkararanonj mono iikanonj horonj ajoroonkejuti, mono iikawaa so koloowaa.” Kianj.

## 18

*Malononj kaparanj koma weleno eja somatanonj ilaaro.*

<sup>1</sup> “Ono mono kamban so Anutu qama koolinj qelokoli mende ama laligowu.” Jiisasnonj kaenj jenj iikawaa sareqaaya kokaenj injjoro mogi,

<sup>2</sup> “Taanj monjonj qaa jenteego eja monj laligoro. Iinonj ejemba yonononj qaa jenj mubutiwaajonj

\* **17:33:** Mat 10.39; 16.25; Maak 8.25; Luuk 9.24; Jon 12.25

gamuya mende moma iyan<sup>aa</sup> jaajaa laligon Anutu<sup>waa</sup> jeta uugumambotiwaajon toroko mende moro. <sup>3</sup> Taon kanon malo emba mon laligoro. Iinon suulan qaa jenteego eja iikanon kema kokaen jen laligoro, 'Monon niwo angowowo anjiwaajon giinon mono ilaan nonaga.'

<sup>4</sup> "Kaen jero kamban koriga ii moma gema qen laligoroto, kanagen uutanon kokaen jero, 'Niinon ejemba yonoo qaagiaajon gamuna mende moma neenaa jaajaa laligon Anutu<sup>waa</sup> jeta uugumambotiwaajon toroko mende momakejen. <sup>5</sup> Kaen laligojento, malo koi kanon mono qaasoso pondan jen noma kankejiwaajon mojona tiiro saanon ilaan mube qaaya tegowaa. Mende ilaan mubenagati een, iinon mono kanasoso karo mojotiitiya momambo.' "

<sup>6</sup> Ponon sundu ii medaboron jero, "Jenteego eja doogoyanon qaa jeroti, mono iikawaajon geja ama kania romongowu. <sup>7</sup> Anutunon ejemba iyan<sup>aa</sup>ajon meweenon ononoti, iyononon gomantiin<sup>a</sup> اساسا ilaan onombaatiwaajon qama kooligi Anutunon mono yonoo qaagia gosin jen tegoro awaa koloowu. Ilaan onomambaajon jen silemale mende ama kamban mende konjoratiro ubaa. Ii qaago totoon! <sup>8</sup> Niinon kokaen injjowe mogi: Anutunon mono kamban mende koriro qaagia gosin jen tegoro awaa koloowuya. Mono alanza ilaan onomakejato, ii kilen Siwe gomambaa Eja honanon eleema kan ejemba gosin onombaati, kamban iikanon momalaari hona mokolowaa me qaago?" Kian.

*Farisii ano takis meme yoroo qamakooligara*

<sup>9</sup> Ejemba tosanon iyanġiaaġon mogi uro solana dindiġa koloġon jeŋ tosaana mogi kamaanqeqeta kolooro. Jiisanon ii injiima sareqaa moŋ kokaen injjoro mogi, <sup>10</sup> “Eja woiyanon jiwowon jigonon uma qama kooliri. Moŋnon Farisii ano moŋnon takis meme ejaga.

<sup>11</sup> “Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkoŋkoŋ) iinon nama aŋodeen kokaen qama kooliro, ‘Oo Anutu, ejemba tosanon uugia dogoro kaluġon serowilin amakejuti, nii ii kaanġa mende laligojen me takis meme endu nanji, nii iwaa so kaanagadeen mende laligojen. Kawaajon dangisen jeŋ gonjen.

<sup>12</sup> Niinon sonda so somaŋa woi nenewaa singi laligoŋkejen. Niinon moneŋ hinana kuuya mendeema 10:nonġa motoonġo Anutuwaa bunaya qeŋkejen.’

<sup>13</sup> “Kaen qama kooliroto, takis meme iinon waŋoŋa moŋnon nama Siwenon eu uumambaaġon gamuya moma borianon jaaya esuuj kokaen qama kooliro, ‘Oo Anutu, singisonġo eja nii mono kiankomuŋ nomba.’ <sup>14</sup> \*Niinon kokaen injjowe mobu: Iinon mono Anutuwaa jaanon solananiŋ mirianon eleenoto, Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkoŋkoŋ) iinon kaen qaago. Daen yoŋonon iyanġiaa uugia meŋ ubuti, Anutunon mono ii kuuya meŋ kamaan oŋombaato, moŋnon iyanġaa uuta meŋ kamaawaati, Anutunon mono ii meŋ uma mubaa.” Kian.

*Jiisanon merabora kotueġon oŋono.  
Mat 19.13-15; Maak 10.13-16*

---

\* **18:14:** Mat 23.12; Luuk 14.11

15 Ejemba tosiانوḡ merabora busubuusu kaanagadeen unuama Jiisasnoḡ borianonḡ oosirinḡ onḡombaatiwaajonḡ iwaanonḡ kagi. Kagito, gowoko yonononḡ ii iima jenḡ qotogonḡ onḡonḡi. 16 Kaenḡ anḡito, Jiisasnoḡ merabora ii koma horonḡ onḡono kagi kokaenḡ jero, “Merabora melaa ii saanonḡ onḡomesaogi noononḡ kawu. Anutunonḡ ejemba kaanḡ ii bentotonḡa bunḡa qenḡ onḡombaa. Kawaajonḡ ii mende somonḡonḡ onḡombu. 17 Niinonḡ qaa honḡa monḡ kokaenḡ injiowe mobu: Monḡonḡ Anutuwaa bentotonḡa ii merabora kaanḡ bunḡa mende qenḡ aowaati, iinonḡ mono iikawaa uutanonḡ keumambaajonḡ amamaawaa.” Kianḡ.

*Jiisasnoḡ eja qabunḡayawo mombaa qambanḡmambanḡ qaa jero.*

*Mat 19.16-30; Maak 10.17-31*

18 Galenḡkonḡkonḡ eja monḡonḡ Jiisaswaanonḡ kanḡ kokaenḡ qisinḡ muro, “Boi awaa, niinonḡ mono nomaenḡ ama laaligo kombombanḡa bunḡa qenḡ aowenaga?”

19 Qisinḡ muro kokaenḡ ijoro, “Gii noojonḡ ‘Boi awaa’, ii naambaajonḡ jejanḡ? Anutu motoonḡgononḡ awaa kolooja. Eja monḡonḡ ii kaanḡa awaa mende kolooja. 20 \*Gii jojoponḡ qaa koi modaborojanḡ: ‘Serowilinḡ mono mende amba. Monḡ mono mende qena komuwa. Iwoi mono yonḡoro mende mewa. Monḡ jenonḡkuukuu mono mende ama muba. Nemunḡmanḡa mono goda qenḡ oromakeba.’ ”

21 Kaenḡ jeroto, galenḡkonḡkonḡ ejanonḡ kokaenḡ ijoro, “Ii kuuya mono gbaworonanonḡa tenḡ koma laligonḡ waabe.” 22 Ijoro Jiisasnoḡ moma kokaenḡ

---

\* **18:20:** Eks 20.12-16; Dut 5.16-20

ijoro, “Gii tani motoonjonon amamaajan: Gii mono kema esuhinaga kuuya sewanja mewu-tiwaajon ana monen karo mendeema ejemba wanaya onomba. Kaen ana esuhinaga somata (maa suan, milyon kina kaanja) ii Siwe gomanon en gombaa. Kaen ama nii notaan kawa.” <sup>23</sup> Kaen ijoroto, eja iikanon kindimbiri laligorotiwaajon ama qaa ii moma wosobiri mokolon jaaya bosoleero een mesaon keno.

<sup>24</sup> Wosobiri mokoloo Jiisasnon ii iima kokaen jero, “Yei! Ejemba monen hinagiawo yononon Anutuwa bentotonon keubombaaajon bimoon kupukapa ambuya. <sup>25</sup> Ii kokaen jen asarimana: Oro somata kamel ii sosoro ootanon saanon mende keubaa. Iikawaa so ejemba qabunagiawo yononon Anutuwa bentoton uutanon keubombaaajon bimoon osiwuya.”

<sup>26</sup> Qaa ii jeroti, iyononon kokaen jegi, “Oopopoon! Ejemba moronon mono Siwewaa buna kolonaga?” <sup>27</sup> Kaen jegi kokaen meleeno, “Ejembanon ii angobato men amamaan osinkejuto, Anutunon mono iwoi kuuya saanon amakeja. Iinon iwoi mon ama memambaajon mende amamaan osinkeja.”

### *Jiisaswaa gawon memewaa tawaya*

<sup>28</sup> Piitonon qaa ii moma meleema kokaen jero, “Moba, nononon mono miri balonana mesaon gii gotaan kanin.” <sup>29</sup> Kaen jero Jiisasnon kokaen injoro, “Niinon qaa hona mon kokaen injowe mobu: Monon Anutuwa bentotonaaajon ama iwoi mon mesaoroti, —ii miri balonja, embameria, daremunja me nemunmanja —ii onjomesaoro



<sup>30</sup> Anutunonj mono kitia toroqenj uugunj tawaya meleema muro ii namowaa laaligononj mewaa ano laaligo kanagenanonj laaligo kombombanja tetegoya qaa bunja qen aonj laligowaa.”

*Jiisasnonj komuwaatiwaa qaaya jero karonj kolooro.*

*Mat 20.17-19; Maak 10.32-34*

<sup>31</sup> Jiisasnonj gowokouruta 12 ii horonj onono kagi kokaenj injjoro, “Mobu, nono Jerusalem ubonja. Gejatootoo ejembanonj Siwe gomambaa Eja honaajonj qaa kuuya oogiti, ii mono honawo koloodaborowaa. <sup>32</sup> Mononj ii memelolo menj muro waba gawman yonoo borogianonj kemebaa. Yonononj jejewili ama mepaegonj qaa tokoronkota jenj munj sulaapanj qewuya. <sup>33</sup> Sulaapanj qenj ooli waayawononj ootinj talunjonj qegi komuwaa. Komunj weenj karonj kolooro koomunonja waabaa.”

<sup>34</sup> Kaenj injjoroto, gowoko yonononj qaa ii mende totoonj moma asarigi. Qaa injjoroti, ii aasangoyanonj ero ii mende moma kotogi. Kianj.

*Jiisasnonj eja jaagoo mombaa jaaya metooro.*

*Mat 20.29-34; Maak 10.46-52*

<sup>35</sup> Jiisasnonj kema Jeriko gomanj dodowiro eja jaagoo mononj nene monenj mubutiwaajonj welema kana goraayanonj raro. <sup>36</sup> Raro ejemba tuunlelemba kananonj uugunj kenji otongia moma “Naa iwoi kolooja?” jenj qisinj onono.

<sup>37</sup> Qisinj onono kokaenj jegi, “Jiisas, Nazaret ejanonj mono kananonj kanj guugumambaajonj anja.”

<sup>38</sup> Jegi kokaen qaro, “Jiisas, Deiwidwaa gbili! Gii mono kiankomun nomba!”

<sup>39</sup> Kaen qaro ejemba wala kengiti, iyononon bo rabaatiwaajon qotogon mugito, iinon kaparan koma qa gigilaaro, “Deiwidwaa gbili! Gii mono kiankomun nomba!”

<sup>40</sup> Qa gigilaaro Jiisasnon doron ama kokaen jen koto, “Ii mono borianon men noonon kawu.” Jen koto men kosere kougi kokaen qisin muro,

<sup>41</sup> “Alana, gii mono naa iwoi gomanatiwaajon mojan?” Qisin muro ijoro, “Pon! Nii jaana mombo uumambaajon mojen.”

<sup>42</sup> Ijoro Jiisasnon moma kokaen ijoro, “Mono jaaga uuwa. Momalaariganon mono men qeangon gonja.”

<sup>43</sup> Kaen ijoro iikanondeen jaaya tooro tororo uun Anutu mepeseen Jiisas otaan gematanon keno. Ejemba kuuya yononon iwoi ii iima Anutu mepeseegi. Kian.

## 19

### *Zakiusnon uuta meleeno.*

<sup>1</sup> Jiisas Jeriko taonon kouma koton kemambaajon ano. <sup>2</sup> Iikanon eja mon qata Zakius laligoro. Iinon eja qabunayawo koloon takis meme yonoo jotamemegiaga laligoro. <sup>3</sup> Iinon Jiisaswaa kaitania iimambaa siina moroto, eja torodaamombaajon ejemba tuun batugianon nama akakarinj amamaaro. <sup>4</sup> “Jiisasnon koi kan nunuuguwaa,” jegi moma iimambaajon bobogarin kema ejemba

uŋuugun Sikamore gere\* qaganon uma raro. <sup>5</sup> Raro Jiisasnon kanon keuma jaayanon uuro uro iima kokaen ijoro, “Zakius, gii mono uulanawo kamaawa. Nii kete goo mirinon kawe motoon rabota.”

<sup>6</sup> Kaen jero uulanawo kamaan aison koma horon muro mirianon keni. <sup>7</sup> Keni ejemba kuyanon ii iima njindin-njunduru ama kokaen jegi, “Mono naambaajon singisongo eja kaanja mirinon uma raja?”

<sup>8</sup> Kaen jegito, Zakiusnon ejemba batugianon asuganon waama nama Pon kokaen ijoro, “Pon moba, ninon tiwomalekuna biiwianon mendeema leeya ejemba wanaya yonoojon onomanja ano daen yonoonon ilawoila mon so uugun tiliqili ama wambeti, ii mono ambenja 4:waa so toroqen meleema onomanja.”

<sup>9</sup> Kaen ijoro Jiisasnon iwaa kaniaajon kokaen jero, “Anutunon kete miri kokawaa toya hamo qen muro letonja. Inon kaanagadeen Abrahamaa gbiliuruta yonoo batugianon laligoja. <sup>10</sup> \*Siwe gomambaa Eja honanon mono ejemba soogiti, ii mongama hamo qen onomambaajon ama kamaaro.” Kian.

*Money esu 10 mendeema ononotiwaasareqaa.*

*Mat 25.14-30*

<sup>11</sup> \*Jiisasnon kan Jerusalem siti dodowin qaaya jero ejemba ii mogiti, iyononon kokaen romongogi, “Anutuwaabentotonjaa honanon mono uulanawo asugiwaas.” Kaen romongogitiwaajon

---

\* **19:4:** Sikamore ii kowa kaanja, kota neneyaga. \* **19:10:**

Mat 18.11 \* **19:11:** Mat 25.14-30

Jiisasnoŋ sareqaa moŋ kokaen jero, <sup>12</sup> “Eja qabuŋayawo moŋnoŋ kokaen jero, ‘Nii mirina mesaŋ kantri moŋnoŋ koriganŋ kembe iikanŋ nii eja poŋ kuuŋ noŋgi laligoŋ eleema kamaŋa.’

<sup>13</sup> Kaen gomaŋ koriganŋ kemambaajoŋ jeŋ gawoŋ ejauruta 10 oŋoŋo kagi moneŋ esu 10 mendeema oŋoma kokaen injoro, ‘Niinoŋ kema laligoŋ kanagen eleema kamaŋa. Oŋonoŋ kamban biiwianoŋ moneŋ kokanoŋ koŋkororo gawoŋ meŋ ii meŋ seiwu.’ <sup>14</sup> Kaen jeŋ kenoto, kanage-sourutanoŋ kazi ama muŋ kokaen jegi, ‘Nono eja koi kanŋ ananaanŋ eja poŋ kolooŋ galeŋ koma nonombaatiwaaŋoŋ togoŋoŋ.’ Kaen jeŋ welen eja tosaŋa wasiŋ oŋoŋgi gematanoŋ kema buju ii ijogi.

<sup>15</sup> “Kaen ijogito, kilen kantri kenoti, iyoŋonoŋ ii eja poŋ kuuŋ mugi iyaŋaa prowinsnoŋ mombo eleema karo. Kaŋ gawoŋ ejauruta moneŋ esu oŋonoti, ii jero iwaa jaanoŋ kougi. Motomotooŋ yoŋonoŋ koŋkororo gawoŋ meŋ moneŋ meŋ seigi dawo kolooroti, ii qendeenŋgi iimambaajoŋ qisiŋ oŋono. <sup>16</sup> Gawoŋ eja mutuyanoŋ jaanoŋ kouma jero, ‘Poŋ, niinoŋ moneŋ esuga meŋ seiwe toroqen mombo esu 10 mokoloowe.’

<sup>17</sup> “Kaen jero kokaen ijoro, ‘Ii awaa. Gii gawoŋ meme eja awaga. Gii iwoi melaada meŋ ii kapaŋ koma galeŋ koma laligona seiŋo. Kawaajoŋ niinoŋ taŋ gomaŋ 10 mindiriŋ goo boroganoŋ ambe iyoŋoo galenŋgiaga laligowa.’ <sup>18</sup> Kaen ijoro gawoŋ eja alianŋ jaayanŋ kouma kokaen ijoro, ‘Poŋ, niinoŋ goonoŋ moneŋ esuga meŋ seiwe toroqen mombo esu 5 mokoloowe.’ <sup>19</sup> Kaen ijoro

ii kaanagadeen kokaen ijoro, 'Ii awaa. Niinon taon goman 5 mindirin goo boronganon ambe iyonoo galengiaga laligowa.'

<sup>20</sup> "Mombo monnon kouma ijoro, 'Pon iiba. Goo monej esuga koi. Ii oponon esuun lolongowe ero. <sup>21</sup> Giinon eja geriawo koloojanawaajon ama goojon keena moma laligowe. Gii geenjo hina iwoi kowinon mende anati, ii kilej memambaajon momakejan. Gii geenjo nene kota mende komona kolooroti, iikawaa hona ii kilej koton memambaajon momakejan.'

<sup>22</sup> "Kaen ijoro meleema kokaen jen muro, 'Gii gawon eja bologa. Geenjo qaa jejani, niinon iikawaa so gosin goma irona meleema goman. Nii eja geriawo koloojen. Neeno iwoi kowinon mende ama ii memambaajon momakejen. Neeno nene kota mende komoma iikawaa hona ii kilej koton memambaajon momakejen. Ii saanon moma laligona. <sup>23</sup> Gii kania kaen momago mono naambaajon monej esuna ii benknon mende ana somariiro. Ii konkororo gawonon anagati een, iikanon mono seiro niinon kan susuyawo mewenaga.'

<sup>24</sup> "Kaen jen mun eja kosianon nangiti, ii kokaen injoro, 'Ono mono iwaa boriononga monej esuya ii wama esu 10 mokolooroti, ii mubu.' <sup>25</sup> Injoro moma kokaen ijogi, 'Pon, iwaanon monej esu 10 ii edaboroja.' <sup>26</sup> \*Kaen ijogi meleema jero, 'Niinon kokaen injowe mobu: Ejemba iwoi en onono gawona menkejuti, kuuya iyonoojon Anutunon ii toroqen onono seiwaato,

---

\* **19:26:** Mat 13.12; Maak 4.25; Luuk 8.18

mombaanon iwoi melaada monj ero gawonja mende menkeji, Anutunonj mono ii kaanagadeen wano eenj toontoonj laligowaa.’ <sup>27</sup> Kaen jejento, kereurunanonj niinonj eja ponj koloonj galenj koma onjomanjatiwaajonj togogiti, ii mono unuama kagi injiima jenj kotowe unjugi komuwuya.’ ” Kianj.

*Jiisaswaajonj mare kongi Jerusalem uro.*

*Mat 21.1-11; Maak 11.1-11; Jon 12.12-19*

<sup>28</sup> Jiisasnonj qaa ii jedaboronj mesaonj Jerusalem sitinonj umambaaajonj wala keno. <sup>29</sup> Kema Betfage ano Betani gomanj woi kosogaranonj kanj baanja qata Oil gere baanja qamakejuti, iikanonj uma gowokowoita woi wasinj orono. Wasinj oromambaaajonj ama <sup>30</sup> kokaenj irijoro, “Gomanj jaesewangaranonj raji, mono iikanonj kembao. Kema iikanonj keuma donji melaa kasanonj somonjgogi nanji, ii mokoloowao. Donji ii dologaga, eja monjonj qaganonj mende rarayaga. Ii mono isama menj koi kawao. <sup>31</sup> Aisni monjonj ‘Ii naambaajonj isanjao?’ jenj qisinj orono kokaenj ijowao, ‘Ponjnaranonj iikawaajonj amamaaja.’ ”

<sup>32</sup> Kaenj wasinj orono kema iJOROTIwaa so mokolori. <sup>33</sup> Mokoloonj donji melaa isambowaaajonj ani toya yonjononj irijogi, “Hei! Donji melaa ii naambaajonj isanjao?”

<sup>34</sup> Irijogi kokaenj meleenii, “Ponjnaranonj iikawaajonj amamaaja.” <sup>35</sup> Kaenj meleema menj Jiisaswaanonj kanj malekugia qetegonj donji qaganonj tamboma jegi Jiisasnonj uma raro. <sup>36</sup> Kaenj rama keno ejemba tuunjeleembe yonjononj goda qenj opo malekugia qetegonj kana somatanonj tambonji.

<sup>37</sup> Tambongi kema Jerusalem dodowin Oil gere baan̄aa roganon̄ kemero gowoko tuun̄ kuuyanon̄ kanain̄ aisoon̄ angoletu kuuya ku-usun̄ qaganon̄ mero iigiti, iikawaajon̄a qa somata qama Anutu mepeseen̄ mun̄ <sup>38</sup>\*kokaen̄ jen̄ qagi, “Anutu mepeseen̄. Kin̄ Pombaa qatanon̄ kawaati, Anutunon̄ mono ii kotuegowa. Luaega ano qabun̄aga mepeseenin̄ Siwe eukanon̄ uja. Oowe oowe!”

<sup>39</sup> Kaen̄ qagi Farisii (Kana qaawaa kaparan̄kon̄kon̄) tosianon̄ ejemba tuun̄ batugianon̄ nama kokaen̄ jen̄ mugi, “Boi, mono gowokouruga jen̄ on̄omba.” <sup>40</sup> Kaen̄ jen̄ mugi kokaen̄ meleeno, “Niinon̄ kokaen̄ injjowe mobu: Yon̄onon̄ goron̄ nambuyagati een̄, jamo yon̄onon̄ mono silama qabuyaga.” Kian̄.

*Jiisanon̄ Jerusalem sitiwaajon̄ saaro.*

<sup>41</sup> Jiisanon̄ Jerusalem dodowin̄ siti ii iima saaro. <sup>42</sup> Saama kokaen̄ jero, “On̄oonon̄ luae mono nomaen̄ koloonaga! On̄o iikawaa kania ween̄ kokanon̄ moma kotogi sokonagato, kamban̄ kokaamba ii jaagia mende toojiwaajon̄ ama aasangoyanon̄ eja. <sup>43</sup> Iikawaa kania ii kokaen̄: Kamban̄ mon̄ kan̄ kuuwaati, iikanon̄ kere yon̄onon̄ kouma kiropo kotakotanon̄ siti koi kuun̄ liligon̄ leelee eu emu gban̄ ama emboma kakasililin̄ ama on̄ombuya. <sup>44</sup> Anutunon̄ wambusoon̄ koma on̄oono on̄o kamban̄ waja ii mende moma koton̄ telambelan̄ ama Anutu gema qen̄ tondu laligon̄ koujuti, iikawaajon̄ kere yon̄onon̄ kondemondeen̄ on̄on̄gi miriwaa jamo mon̄ ii jamo mombaa qaganon̄ mende nambaato, siti

\* **19:38:** Ond 118.26

koi kanonj mono qeqelalanj ewaa. Yoŋononj jigo mirigia kondeema meraboraurugia siti uutanonj laligojuti, ii unuŋ ureewuya.” Kianj.

*Jiisasnonj jiwowonj jigo jenj kobooro.*

*Mat 21.12-17; Maak 11.15-19; Jon 2.13-22*

<sup>45</sup> Jiisasnonj qaa ii jedaboronj jiwowonj jigowaa totonj uutanonj kema hina sewanja mewutiwaanjonj anjiti, ii kanainj konjoma onono kamaagi.

<sup>46</sup> \*Konjoma onoma kokaenj injijoro, “Aisaianonj qaa monj kokaenj oorota eja, ‘Noo jigonanonj mono qamakooli mirigiaga koloowa.’ Qaa ii ejato, onjo ii utegogi kikekakasililinj yoŋoo kobaa kaanja kolooja.”

<sup>47</sup> \*Jiisasnonj kambanj so jiwowonj jigononj uma Bunja qaa kuma onoma laligoro. Kaenj laligoroto, jigo gawonj galenj ano Kana qaawaa boi yoŋononj ajoroonj kantri jigo kaunsol yoŋowo aminj moma kokaenj jegi, “Ii mono nomaenj jeninj qegi komunaga?” <sup>48</sup> Kaenj jegito, ejemba tuunj somata kuuya yoŋononj iwo qokotaanj Bunjaya geja ama momakegi. Kawaaonj “Mono nomaenj ambonato?” jenj kana monj mende mokoloogi. Kianj.

## 20

*Jotamemeya yoŋononj Jiisaswaa ku-usunjaajonj qisigi.*

*Mat 21.23-27; Maak 11.27-33*

<sup>1</sup> Jiisasnonj jiwowonj jigononj uma ejemba tuunj kuma onoma Oligaa Bunja jenj asarinj onoma laligoro. Kambanj monjonj kaenj ano jigo gawonj

---

\* **19:46:** Ais 56.7; Jer 7.11      \* **19:47:** Luuk 21.37



galeŋ ano Kana qaawaa boi yoŋonoŋ kantriwaa jotamemeya tosaanŋa yoŋowo Jiisaswaa jaanonŋ kougi. <sup>2</sup> Kouma kokaenŋ qisiŋ mugŋ, “Gii koi kanonŋ iwoi anjanŋ, ii mono morononŋ jenŋ kotonŋ gono amakejanŋ? Iikawaa ku-usuŋa ii mono morononŋ gono? Ii mono jena mobonŋ.”

<sup>3</sup> Qisiŋ mugŋ kokaenŋ meleema onono, “Niinonŋ kaanagadeenŋ qisiŋ onombe ii meleema nijowu. <sup>4</sup> Jononŋ ejemba oomulu menŋ onoma laligoroti, iinonŋ iikawaa ku-usuŋa ii daenkaya mero? Siwe Toyanonŋ muro me balonŋ toyanonŋ mugŋ?”

<sup>5</sup> Kaenŋ meleema onono batugianonŋ aminŋ moma kokaenŋ jegŋ, “‘Ku-usuŋanonŋ Siwenonŋga asugiro,’ kaenŋ jewonati eenŋ, iinonŋ mono kokaenŋ jewaa, ‘Kaenŋ kolooro ononoŋ ii mono naam-baajonŋ mende moma laariŋ mugŋ? Ii mende sokonja.’ <sup>6</sup> Kanageso kuuya yoŋonoŋ Jombaajonŋ ‘Gejatootoo ejaga kolooja,’ jenŋ ii kotakota moma laariŋ laligoju. Kawaajonŋ ‘Balonŋ ejembanonŋa asugiro,’ jewonati eenŋ, yoŋonoŋ mono iringia soono jamononŋ nunuwuya.” <sup>7</sup> Qaa kaenŋ gosinŋ kokaenŋ meleengi, “Ku-usuŋanonŋ daenkaya asugiroti, nono ii mende mojonŋ.”

<sup>8</sup> Kaenŋ meleengi Jiisasnonŋ kokaenŋ injjoro, “Kaenŋ kolooro niinonŋ kaanagadeenŋ iwoi koi amakejeniwaa ku-usuŋa morononŋ nonoti, ii mende injjomanaŋ.” Kianŋ.

*Wain kasa gawonŋ galeŋ bologa, yoŋoo sareqaa  
Mat 21.33-46; Maak 12.1-12*

<sup>9</sup>\* Jiisasnonŋ kanainŋ ejemba sareqaanonŋ kokaenŋ injjoro, “Eja mononŋ wain kasa gawonŋ koma

---

\* 20:9: Ais 5.1

komoro. Koma komoma gawon galen tosaana mokoloon onoma jero gawona men honaa bakaya iyangia men bakaya toya mubutiwaajon borogianon ano. Borogianon ama onomesaon kantri monnon kema kaban koriga laligoro.

<sup>10</sup> “Laligon laligoro hona momogorotiwaa kambana (gbani 5) toriro kanon welenqeqeya mon wasin muro galen yonoonon kema wain gawon honaa bakaya mubutiwaajon jero. Jeroto, gawon galen yononon ii koobinon qen otaagi boria bobora eleeno. <sup>11</sup> Kawaa gematanon welen eja mon wasin muro kenoto, ii kaanagadeen koobinon qen gamu qen mun otaagi boria bobora eleeno. <sup>12</sup> Eleeno gawon toyanon welen eja mon mombo wasiro keno amben karoon kolooroto, ii kaanagadeen sagorogoro qen gawon sopa seleenjen hagogi kemero.

<sup>13</sup> “Kaen anji wain gawon toyanon qaa mongama jero, ‘Mono nomaen amanato? Neenaa komunjua merana mono wasiwe keno ii iima goda qewuya me nomaen?’ <sup>14</sup> Kaen jen meria wasiro kenoto, wain gawon galen yononon ii iima batugianon kokaen amin moma jegi, ‘Iinon mono borosamoyaa toya koloowaa. Ayo, ii mono qenin komuro wain kasa gawon koi kanon mono ananaa bunaga koloowaa.’ <sup>15</sup> Kaen jen hagogi gawon seleenjen kemero qegi komuro. Wain gawon toyanon ii moma mono nomaen ama onombaa?

<sup>16</sup> Iinon mono anjo kan gawon galen ii kondeema onombaa ano gawon galen dologa mokoloon onoma wain kasa gawona yonoo

borogianon ambaa.” Jiisasnon sareqaa kaen injjoro moma jegi, “Ii mende sokonja. Yamagen (kozigen)!” <sup>17</sup> \*Jegito, Jiisasnon ii tororo injiima koton kokaen jero, “Buᅇa Terenon qaa mon ii kokaen eja,

‘Miri meme yoᅇonon jamo tando mon gema qen een mesaogi raroti, iikanon mono tando kombombaᅇa kolooro mokoloogi.

Iikanon riiro mirinon mono gororongon kamaan kombaa.’ Qaa iikawaa kania ii no-maen?

<sup>18</sup> Kawaajon kokaen jemaᅇa: Monon tando waᅇa iikanon ritatagon kamaan qewaati, ii mono selia kotomotowaato, aen tando iikanon joloma tama mombaa qaganon kamaan kombaati, ii mono kuuya qenjanmenjanᅇowaa.”

<sup>19</sup> Jiisasnon kaen jero Kana qaawaa boi ano jigo gawon galen yoᅇonon qaa iikawaa kania moma asarin kokaen jegi, “Sareqaa ii mono ananaojon jeja.” Kawaajon ii kamban iikanondeen men somonᅇowombaaᅇon mogito, ejemba tuunᅇleembe yoᅇoojon toroko moma amamaagi. Kian.

*Takis aambaa Jiisas anᅇobato men mugi.*

*Mat 22.15-22; Maak 12.13-17*

<sup>20</sup> Juuda jotamemeya yoᅇonon Jiisaswaa jaa-galen megii. Kaen men qaaya mon qiwitigoro qaawaa timbinon hororo gbadoon mubuti-waaᅇon ama eja tosaᅇa wasin onᅇonᅇi iwaanon kagi. Oporoto ano gawana yoᅇoo borogianon ama mubombaaᅇon moma Buᅇa qaa awaa jeje taniᅇaᅇon ama qisin qaayaᅇon geja anᅇi.

---

\* **20:17:** Ond 118.22

<sup>21</sup> Arenj kaenj ama qisinj munj kokaenj jegi, “Boi, nono goo kanaga mojonj. Giinonj qaa dindiņa jenj kuma nonomakejanj. Giinonj ejemba tosaanņa mende inisosoroonj tosaanņa mende sureenj onomakejanto, so motoonjononj gosinj nonomakejanj. Kaenj ama Anutuwaanonj kana ii qaa honņa otaanj kuma nonomakejanj. <sup>22</sup> Kawaajonj nono Siisa-kimbaajonj takis ama kaenj Mooseswaa Kana qaa sonjiwonņa me qaago?”

<sup>23</sup> Kaenj jegito, Jiisasnonj angomokolonj arengia moma kotonj kokaenj injjoro, <sup>24</sup> “Saanonj silwa monenj monj qendeema nonji iimanņa. Morowaa unjyaga ano qataga ii kanonj oogita eja?” “Oo, ii Siisa-kimbaanonj,” kaenj meleema jegi.

<sup>25</sup> Jegi kokaenj injjoro, “Kaenj kolooro iwoi Siisa-kimbaa unjyawo ii mono iwaa bunņa munjkebu. Iwoi Anutuwaa unjyawo ii mono Anutuwaa bunņa qewu.” <sup>26</sup> Jiisasnonj kaenj jerotiwaaajonj ejemba tuunj somata yonjoo jaagianonj qaawaa timbinonj ama mubombaajonj amamaanj qaayaajonj waliņgonj qaagia bogoro nanji. Kianj.

*Koomunonņa waawaataa Jiisas angobato menj mugi.*

*Mat 22.23-33; Maak 12.18-27*

<sup>27</sup> \*Sadusii boi paati yonjononj “Komugiti, iyonjononj mende waabuya,” jenj laligogi. Yonjononņa tosianonj Jiisaswaa jaanonj kouma kokaenj qisinj munj <sup>28</sup> \*jegi, “Boi, Moosesnonj kokaenj jenj kotonj nononota eja, ‘Eja monj emba mero merabora mende koloogi komuro koganonj

---

\* **20:27:** Apo 23.8      \* **20:28:** Dut 25.5

saanon maloya menj laligon gbili mekoloon muro dataa qa menj laligowa.’

<sup>29</sup> “Moba! Kamban monjon daremun 7 laligogi. Dagia mutuyanon emba menj laligon gbilia qaa eenj laligon komuro. <sup>30</sup> Komuro koganon maloya ii mero. <sup>31</sup> Kawaa gematanon koga monjon emba iikayadeen mero. Kaandeen kaan daremun 7 kuuya yononon emba motoongo iikayadeen menj gbilia qaa laligon komudaborogi. <sup>32</sup> Komudaborogi konoga malogia ii kaanagadeen komuro. <sup>33</sup> Giinon ‘Komugiti, iyononon gbilin waabuya,’ jejanto, nono ii mende moma laarijon. Moba, eja 7 kuuya ii ororon waabuyagati een, emba motoondeen ii embagiaga megilaligoroti-waajon ama mono morowaa embiaga koloon-aga?”

<sup>34</sup> Kaen jegi Jiisasnon kokaen meleeno, “Kamban kokaamba namo koi kanon ejemba loemba koloon laligonkeju. <sup>35</sup> Laligonkejuto, ejemba uugia meleenji Anutunon iima moro sokono koomunonga waama goman balon qaita mon eukanon keuma laligowuti, iyononon iikanon mende agimin aowuya.

<sup>36</sup> “Kawaa kania ii kokaen: Uumeleen ejemba gbilin koomunonga waabuti, iyononon Anutuwaa meraboraana kolooju. Yononon Siwe gajoba kaana koloon mombo mende komuwuto, tetegoya qaa laligon ubuya. <sup>37</sup> \*Mobu! Komugiti, iyononon gbilin waabutiwaa qaaya ii Moosesnon kaanagadeen nanjon jero. Soman bambanon gere bolan koloon mende jenj kotoroti, iinon ii

---

\* **20:37:** Eks 3.6

iima sunduya ooro iikanon qaa kokaen eja, ‘Ni-inon Anutu Aabrahambaa Pon, Aisakwaa Pon ano Jeikobwaa Ponga laligon kouma laligojen.’<sup>38</sup> Isi wanjale karon yononon Anutuwo laligon kotiin ubuya. Kuuya kotiin laligojuti, iyononon mono laaligogia Anutuwaajon laligoju. Kawaa-jon Anutunon koomuya yonoo Pongia qaagoto, laaligo kombomana laligojuti, mono iyonoo Pongiaa kolooja.”

<sup>39</sup> Jiisasnon kaen meleeno Kana qaawaa boi tosiannon meleema kokaen ijogi, “Boi, ii qaa dindina jejan.”<sup>40</sup> Kaen jen qaa mon mombo qisin mubombaajon kokobimbin ama mesaogi. Kian.

*Kraist ii kin Deiwidwaa Pona ano gbiliga.*

*Mat 22.41-46; Maak 12.35-37*

<sup>41</sup> Jiisasnon qaa mon kokaen injoro, “Kraistnon Kin Deiwidwaa gbiliga kolooji, tosiannon qaa ii nomaembaajon jenkeju?”<sup>42</sup> \*Deiwidnon ano qaa kokaen jero Ondino Terenon (Buk song, Psalm) eja,

‘Anutunon nama noo Pona kokaen ijoro,  
Giinon mono kan noo boro dindinanon  
rana

<sup>43</sup> niinon kamban biiwianon kereuruga riin  
riitama haamo ama onoma goo kana  
baaganon ama onomana.

Kamban ii kan kuuwaatiwaa so mono asama-  
raranon koi raba.’

<sup>44</sup> Deiwidnon kaen jen qata ‘Noo Pona’ jeja. ‘Pona’ jen mono nomaen ama iwaa gbiliga kaangadeen koloonaga?” Kian.

---

\* **20:42:** Ond 110.1

*Uumeleembaa selesele laaligowaa galenj meme qaa*

*Mat 23.1-36; Maak 12.38-40; Luuk 11.43*

<sup>45</sup> Jiisasnoŋ gowokouruta ii qaa kokaen injijoro ejemba tuuŋ somata kuuya ii mogi, <sup>46</sup> “Kana qaawaa boi yoŋooŋoŋ mono galengia meŋ aon laligowu. Yoŋonoŋ maleku koriga mouma kema kaŋ qendeema oŋombombaaŋoŋ momakeju. Maaketnoŋ me kananonj ejemba injiigi jolongia jewutiwaajonj momakeju. Kaanagadeen qamakooli mirinonj jaageqeyanonj eu rabombaaŋonj siina momakeju ano jejelombanonj duŋ rara mutuyanonj jegenjegen rabombaaŋonj momakeju. <sup>47</sup> Yoŋonoŋ malo yoŋoononj miri iwoi bidaan baagonj analin oŋomakeju ano qabuŋagia koloowaatiwaajonj qamakooli koriga koriga qama koolinj totogianonj qeŋkeju. Kawaaŋonj Anutunonj qaagia jeŋ tegon irona uuta meleeno qagianonj ubaa.” Kianj.

## 21

*Emba malo moŋnoŋ nandunj hona ano.*

*Maak 12.41-44*

<sup>1</sup> Jiisasnoŋ nama uuro keno ejemba qabuŋagiawo yoŋonoŋ nandunja ii nandunj katapanonj anŋi kemero. <sup>2</sup> Anŋi kemero emba malo wanaya moŋnoŋ kaŋ soojaakota osoga woi ano kemeroti, ii kaanagadeen iiro. <sup>3</sup> Ii iima kokaen jero, “Niinonj qaa hona moŋ kokaen injijowe mobu: Malo wanaya koi kanonj nandunj anji, ii mono tosaanja kuuya unjuugun anja. <sup>4</sup> Kawaa kania ii kokaen: Kuuya yoŋonoŋ monen somata en oŋono kitiagadeen anjuto, emba koi

kanon enj laligojiwaa so iwoiya kuuya andaboron een toontoonj laligowaa.” Kianj.

*Jiwowonj jigononj kondemondoonj koloowaa.*

*Mat 24.1-2; Maak 13.1-2*

<sup>5</sup> Jerusalem jiwowonj jigo ii jamo iimasiinjsiinawo ano kalenja kalenja Anutuwaajon anjiti, iikanonj menjerenjgogi akadamuyawo eroti, gowoko tosonianj ii iima aminj mogi Jiisasnonj qaa kokaen injjoro, <sup>6</sup> “Miri koi iijuti, ii mono kondeenji miriwaa jamo monj ii jamo mombaa qaganonj mende ewaato, qeqelalan saoyagadeen ewaa.”

*Kakasililinj ano sisiwerowero koloowaa.*

*Mat 24.3-14; Maak 13.3-13*

<sup>7</sup> Kaen injjoro qisinj mugi, “Boi, qaa jejani, iikawaa honja mono naa kambanonj koloowaa ano koloomambaaajon ambaati, iikawaa aiwe-seyanonj mono nomaen asugiwaa?”

<sup>8</sup> Qisinj mugi kokaen injjoro, “Monjonj anjomokolonj ano jinjaunj qen kembutiwaajonj mono galengia menj aonj laligowu. Ejemba mamaganonj asuginj noo qananonj kokaen injjowuya, ‘Niinonj Kraist koloojen,’ ano, ‘Kamban mono torija.’ Kaen injjowuyato, onononj mono iyonoo gemagianonj mende kembu. <sup>9</sup> Manja karenja karenja koloonj kema karo otona mobuyato, jenengia mono mende orowa. Iwoi ii waladeen koloowaatiwaa jejetaga. Ii koloowaato, namowaa kambananonj mono iikanondeen uulanawo mende tegowaa.”

<sup>10</sup> Kaen injjonj toroqenj kokaen jero mogi, “Kantri monjonj kantri monj unjuwombaaajonj



waabuya. Ejemba tuun monnon tuun mon yonowo aron qen aowombaaon waabuya. <sup>11</sup> Balonja balonja kanon nan somasomata qonjoma menj namo meleeno kemenkebaa. Kaanagadeen bodia bodia koloonj uma ewaa. Ji kotiga kotiga ii koloogi jaasoonjgo komunkebu. Sombinonj aiwese somata jaamorota morota injiima aarunj toroko momakebuya.” Kianj.

*Oligaa Bunawaajonj kere koloowaa.*

*Mat 24.9-14; Maak 13.9-13*

<sup>12</sup> “Iwoi kuuya ii koloowaato, wala kozigenj tosonianj onj uugia meleengitiwaajonj ama unjuama somonjonj sisiwerowero ama onjombu. Tosianonj horonj onjoma qamakooli mirigianonj qaa gawonjgia menj jenj tegogi kapuare miria miria kanonj onjoombuya. Tosianonj noo qanaajonj ama unjuanjgi kantria kantria yonjoo eja ponj ano gawana yonjoo jaasewanjgianonj nambuya.

<sup>13</sup> Kaenj nama noo kaniaana saanonj nanjonj injijowu. <sup>14</sup> \*Qaa jakeyanonj onjooanjgi nambutu, kambanj iikanonj qaa nomaenj jewonaga, iikawaa majakakaya waladeenj mende mobu. Qaa ii mono uu wombogianonj anjgi ewa.

<sup>15</sup> “Ii kokaembaajonj: Niinonj onjowo nama momakooto onjoma buugia menj afaanjgomanja. Uuafaanjgadeenj laligogi tuarenjenjurugia yonjooonjga monnonj momakooto ii qotogonj qaagia qewagonj menj kamaanj onjombombaaajonj amamaawaa. <sup>16</sup> Onjooanjgiaa nemunmanj, daremunj, tinitosa ano alaurugia yonjononj kaanagadeenj anjonanjenj menj onjooanjgi onjooonjga

---

\* **21:14:** Luuk 12.11-12

tosaana unugi komuwuya. <sup>17</sup> Kantri kuuya yononon noo qanaajon ama kazi ama onongi laligowuya.

<sup>18</sup> “Kaen laligowuyato, niinon kalan koma onombe wangiaa juya monon mende soowaa. <sup>19</sup> Ono kaparan koma kotiin bon qen nama iikanon mono haamo ama oyanboyan laaligo buja qen aowuya.” Kian.

*Jerusalem sitiwaa kondemondeen uuduudu-uyawo*

*Mat 24.15-21; Maak 13.14-19*

<sup>20</sup> “Kanagen manjaqeqe tuun yononon kouma Jerusalem siti liligon gban ambuti, onjo ii iima kamban iikanon mono kokaen romongowu, ‘Siti wana kondemondeembutiwaa kambananon mono kan kuuja.’ <sup>21</sup> Kamban iikanon Judia prowinsnon laligowuti, ononon mono misingon horon baananon kembu. Sitinon laligowuti, ononon mono siti mesaowu. Siti seleenjanon laligowuti, ononon mono sitinon mende kembuya.

<sup>22</sup> \*“Ti kokaembaajon: Buja Terenon geja-tootoo qaa oogita eji, ii kuuya mono honawo koloowaa. Qaa iikawaa so Anutunon kamban iikanon singisongogiaa irona meleema qagianon ano ubaa. <sup>23</sup> Anutunon Israel kanageso singisongogiaajon irina soono kazia qendeema onono namonon kakasililin jekania boorongoya asugiwaa. Emba korowo ano merabora ajunon

---

\* **21:22:** Hoos 9.7

yoŋonoŋ mono kamban iikanonŋ nomaenŋ uu-  
lanjowo kembuyaga? Kawaajonŋ ‘Yei!’ qama  
wanjinjinŋojoŋ.

<sup>24</sup> “Kondenŋmondeenŋ iikanonŋ ejemba tosaŋa  
ii manjawaa soo somatanonŋ unugi komuwuya.  
Tosaŋa kasa gbadoonŋ onoma unuanŋi kantri  
kuuya yoŋoo batugianonŋ keubuya. Keugi waba  
kantri yoŋonoŋ kouma Jerusalem riimemeaanŋ  
laligowuya. Kaenŋ laligogi Anutunonŋ kambanŋia  
toonŋ qero raji, iikanonŋ kanŋ kuuro mesaowuya.”  
Kianŋ.

*Siwe gomambaa Eja honanŋ asugiwaa.  
Mat 24.29-31; Maak 13.24-27*

<sup>25</sup> \* “Weenŋ ano koinŋ jaaganonŋ ano sengelao  
iikanonŋ aiwese morota morota asugiwaa.  
Kowenonŋ siri qegi otonŋ somata koloonŋkejiwajonŋ  
namowaa kantri kuuya yoŋonoŋ doomoronŋia  
keno konajilinŋ moma laligowuya. <sup>26</sup> Kaenŋ laligogi  
sombinonŋ utugoro iikawaa ilawoilaya ii raragia  
mesaonŋ enkalolonŋ anŋi soowaa. Kawaajonŋ  
gomaŋa gomaŋa kanonŋ lombo bologa totoonŋ  
koloowaatiwajonŋ laligonŋ toroko moma uugia  
duuro jaagiili ambuya.

<sup>27</sup> \* “Kambanŋ iikanonŋ Siwe gomambaa Eja hona  
iinonŋ koosu qaganonŋ karo iibuya. Ku-usuŋa  
somanonŋ sakondindinŋowo asuganonŋ asugiro  
asamararaŋa iibuya. <sup>28</sup> Kaenŋ kawaato, iwoi  
ii kanainŋ koloowaati, onononŋ mono kambanŋ

---

\* **21:25:** Ais 13.10; Eze 32.7; Joel 2.31; Ais 6.12-13 \* **21:27:** Dan  
7.13; Ais 1.7

iikanon Siwenon ubombaa kambangianon tori-waatiwaajon mono wangia menj waama uugia menj kululuun awasankaka nambu.” Kianj.

*Taonj gerewaa sareqaa*

*Mat 24.32-35; Maak 13.28-31*

<sup>29</sup> Jiisasnon sareqaa monj kokaen injijoro, “Onjo mono taonj ano gere tosaanja ii injiima tanigia mobu. <sup>30</sup> Gere ii sengia longogi ii iima iikawaa kania onjoangio moma asarij kokaen jenkeju, ‘Weenj kambaņa mono dodowija.’ <sup>31</sup> Onjononj kaņiadeen qaa jejenj, iikawaa honjanonj kolooro iima moma asarij mono kania kokaen jewu, ‘Anutuwaa bentotonja Eja honjanonj mono uulanawo dodowinj kawaa.’

<sup>32</sup> “Niinonj qaa honja monj kokaen injijowe mobu: Ejemba kete namononj laligojuti, iyonjononj mende komugi iwoi kuuya jejenj, ii mono iyonoo laaligo kambangianonj asugiwaa. <sup>33</sup> Siwe namononj goronj qewaoto, noo Buņa qaananonj mono mende aliwaa.” Kianj.

*Uugbili mesaonj koomuya laligowombo.*

*Mat 24.42-44; Maak 13.33-37*

<sup>34-35</sup> “Kambanj somata iikawaa lombotanonj ejemba kuuya namononj laligowuti, iyonoo qagianonj kaenj koloonj ubaa. Kawaaajonj iikanonj pilitik kanj siwa kaņa qeragonj onombabo. Kawaaajonj namononj laaligowaa majakakayanonj qagianonj uro jejelombanj ama apu kotiga neņ enkalolonj ama uugia bimoowabotiwaajonj mono galengia menj aonj laligowu.

<sup>36</sup> “Kawaaajonj mono kambanj so uugbili laligonj qama koolinj laligowu. Kaenj laligogi esunj onono

iwoi kuuya ii koloowaati, iikawaa uutanonga kok koma mono Siwe gomambaa Eja honjaa jaasewananon awasanjkaka nambuya.” Kian.

<sup>37</sup>\*Kamban iikanon Jiisasnon ween so jiwowon jigonon nama Buna qaa kuma onono goman mare kolooro mesaon baana qata Oil gere baana qamakejoni, iikanon uma en laligoro. <sup>38</sup> Kaen laligoro ejemba tuun kuuya yononon ween so umugawodeen jiwowon jigonon uma Bunaya jero mobombajaan iwaanon kan laligogi. Kian.

## 22

*Jiisas qenin komuwaa jen angonan angi.*

*Mat 26.1-5; Maak 14.1-2; Jon 11.45-53*

<sup>1</sup>\*Kaen laligogito, bered yiistya qaa iikawaa korisoroya, qata Pasowa kendon jenkejoni, ii toriro.\* <sup>2</sup> Toriro iikanon jigo gawon galen ano Kana qaawaa boi yononon ejemba tuun yonoojon toroko mogitiwaajon ama iyangiodeen ajoroon “Nomaen anin qegi komunaga?” jen kana mongama amigi.

*Juudasnon Jiisas memelolo men mumambajaan uumotoon ano.*

*Mat 26.14-16; Maak 14.10-11*

<sup>3</sup> Kamban kanon Satanon Juudaswaa uutanon kemero. Juudas ii Jiisaswaa gowokouruta 12 yonoononga mon. Kariot gomanonga karotiwaa-jon qata mon Iskariot qagi. <sup>4</sup> Iinon jigo gawon galen ano jigowaa kiropo galen wana yonoonon

---

\* **21:37:** Luuk 19.47 \* **22:1:** Eks 12.1-27 \* **22:1:** Pasowa ii ananaa qaanon niniima koboon nunuuguro. Eksodus 12.15

kema Jiisas memelolo men borogianon amambaa qaaya injjoro. <sup>5</sup> Yononon ii moma “Ayo!” jen uugianon qeangoro sewanja monej mubombaa-jon qaa somongogi. <sup>6</sup> Qaa somongogi Juudasnon Jiisas olon memelolo men borogianon amambaa kana mongama kokobimbin koma laligoro. Kian.

*Jiisasnon gowoko yonowo Pasowa lama negi.  
Mat 26.17-25; Maak 14.12-21; Jon 13.21-30*

<sup>7</sup> Bered yiistya qaa iikawaa kendon ween monjon Pasowa lama qen onkegiti, kamban iikanon kan kuuro. <sup>8</sup> Jiisasnon Piito ano Jon kokaen irijon wasin orono, “Oro mono kema Pasowa lama mozozongori newonja.”

<sup>9</sup> Kaen irijon wasin orono qisin muri, “Ii dakanon kema mozozongowota?”

<sup>10</sup> Qisin muri kokaen meleeno, “Mobao, oro sitinon keuri eja mon apu monjon qindiima karo mokoloowaota. Mokoloon ii otaan kema miri ubaati, mono iikanon ubao. <sup>11</sup> Uma miri toya kokaen ijowao, ‘Boinon goojon jeja: Ala miriga daen? Nononon saanon iikawaa uutanon kan gowokouruna yonowo Pasowa lama newonja?’

<sup>12</sup> Kaen ijori moma miri qaganon eu uma uuta somata mon qendeema orombaa. Iikanon dun rara iwoi mozozongogita raja. Ii qendeema orono iikanon mono lama qen oowao.”

<sup>13</sup> Kaen jen wasin orono kema Jiisasnon qaa jeroti, iikawaa so mokoloon nama lama qen on mozozongori. Kian.

*Pombo samonj konoga negi.*

*Mat 26.26-30; Maak 14.22-26; Jon 13.21-30; 1 Kor 11.23-25*

<sup>14</sup> Nene kambaŋanonj karo Jiisasnonj aposoluruta yonowo nene newombaajonj kamaanj ragi. <sup>15</sup> Ragi kokaenj injjoro, “Niinonj Pasowa lama koi onowo newombaajonj siinj mamaga moma laligowe. Nene koi nenjo mono siimbobolo momaŋa. Iikawaa kambaŋanonj torija. <sup>16</sup> Ii torijiwaajonj kokaenj injjowe mobu: Niinonj Pasowa lama namononj koi kanonj toroqenj mende nemaŋa. Kanagenj nene samonj kokawaa honja qaita monj asugiwaati, ii Anutuwaanonj bentotonj uutanonj eukanonj nemaŋa.”

<sup>17</sup> Kaenj injjonj wain qambi menj kotuegonj kokaenj jero, “Mono koi menj onjoangio angunj aonj newu. <sup>18</sup> Niinonj kokaenj injjowe mobu: Nii wain kasawaa honja koi kanonj mombo toroqenj mende nemaŋa. Mombo nemaŋati, ii Anutuwaanonj bentotonj asugidabororo iikanonj nemaŋa.”

<sup>19</sup> Kaenj jenj bered menj kotuegonj motonj onoma kokaenj jero, “Koi neenaa busunaga. Ii onjoonj ama togonj onjonjenj. Ii nenj mono nii romonjonj nomakebu.” <sup>20</sup> \*Ii onono negi wain qambi kaanjadeen menj kokaenj jero, “Qambi koi ii soomonjo arenj donjogaa qambiaga kolooja. Niinonj hamo qenj onjomambaajonj ama sana molaama komumaŋa. Sa iikanonj mono Anutuwaanonj soomonjo arena ii menj kotiiwaa.

<sup>21</sup> \*“Kaenj koloojato, mobu, memelolo menj nombaati, iinonj mono motoonj koi nene nenj

---

\* **22:20:** Jer 31.31-34      \* **22:21:** Ond 41.9

rajon. <sup>22</sup> Onanon, Anutunon jen kotorotiwaa so Siwe gomambaa Eja honanon mono nama mesaon kembaa. Kembraato, memelolo men mubaati, iwaajon mono qama wanjinjigon ‘Oo yei!’ jejen. Anutunon mono irona uutaga meleema mubaa.”

<sup>23</sup> Kaen jero gowokourutanon kanain batugianon amin qisin aon jegi, “Nonoononga mono moronon memelolo men munaga?” Kian.

*Gowoko yononon batugianon niinongiinon angi.*

*Mat 20.25-27; Maak 10.42-44*

<sup>24</sup> \* “Gowoko nonoononga moronon jotamemeya wana kolooja?” kaen jegi kawaajon kaanagadeen batugianon jenonkooli angi.

<sup>25</sup> \* Iikaen angi Jiisasnon kokaen injoro, “Namowaa kantria kantria yonoo kingianon mono eja pon kaana koloon galen koma onomakeju. Yonoo pon qerewena jawingianon mono qaa jen koton kanagesogia mindingon onongi welen qen onoma ‘Eja awaa!’ jen mepeseen onomakeju. <sup>26</sup> \*Kaen amakejuto,

ononon mono iikawaa so mende ambu. Onoo batugianon monon somatagia kolooji, iinon mono kamaanqeqeta kaana koloon laligowa. Jotamemeya wananon mono welenqeqe kaana koloon laligowa.

<sup>27</sup> \* “Monon rama nene nero monon nene koma mun kema kankeji, iyoroononga uuta ii moronon? Onanon, ‘Rama nene neji, iinon mono

---

\* **22:24:** Mat 18.1; Maak 9.34; Luuk 9.46 \* **22:25:** Mat

20.25-27; Maak 10.42-44 \* **22:26:** Mat 23.11; Maak 9.35

\* **22:27:** Jon 13.12-15



uuta kolooja.’ Kaen injjonkejuto, niinon onoo batugianon welenqege kaanja koloon laligojen.

<sup>28</sup> “Kaen laligowe angobato men nongi konjilin qarasombuyawowaa uutanon keube ono kilen kaparan koma niwo qokotaan laligon kouju. <sup>29</sup> Mannanon jen koton nono niinon iwaa bentotonja ku-usun qaganon galen komakejen. Kawaajon niinon toroqen jen koton onombe ono kaanagadeen ku-usun qaganon ejemba kin kaanja galen koma onomakebuya. <sup>30</sup> \*Kawaajon ono saanon noo bentotonanon keuma nene dunja liligon rama apu ano nene nen laligowuya ano eja pon raranon rama Israel kanageso tuun 12 yonoo qaagia gosin jen tegon onombuya.” Kian.

*Piitonon Jiisas qakoombaatiwaajon ijoro.*

*Mat 26.31-35; Maak 14.27-31; Jon 13.36-38*

<sup>31</sup> Jiisasnon jero, “Oo Saimon Saimon, moba! Komakoomo ejanon wiit dumun kota juunon ama utugoro kaawoya deema kamaankeji, Satanon mono iikawaa so ononon loorin iwaa borianon kemebutiwaajon utugon angobato men onomambaajon kaparan koma jojorija. <sup>32</sup> Jojorijato, goo momalaariganon zololongon janjon qaombabotiwaajon niinon goojon qama koolin laligowe. Kawaajon kambañ mongen uuga mombo meleema noonon kawagati, iikanon mono uumeleen alauruga nanjon men kotiin onomba.”

<sup>33</sup> Kaen jero Saimonon meleeno, “Pon, niinon mono giwo kapuare mirinon kembotiwaajon ano motoon komuwotiwaajon jojorin laligojen.”

---

\* **22:30:** Mat 19.28

<sup>34</sup> Kaen meleenoto, Jiisasnoŋ ijoro, “Piito, niinoŋ kokaen gijowe moba: Kurunoŋ kete mende qaro giinoŋ waladeen “Ii mende moma mujeŋ,” jeŋ nii qakooma nona indin karoŋ koloowaa.

*Geso ano manjawaa soo somata iikayadeen meŋ kembu.*

<sup>35</sup> \*Jiisasnoŋ gowokouruta kokaen qisiŋ oŋono, “Niinoŋ oŋo wala gesogia qaa, monen gesogia qaa, kana esugia qaa kaen wasiŋ oŋombe keŋgiti, kambaŋ iikanonŋ iwoi mombaajonŋ amamaagi me qaago?” Qisiŋ oŋono “Iwoi mombaajonŋ mende amamaaninŋ,” ijogi.

<sup>36</sup> Ijogi kokaen toroqen injoro, “Wala kaen aŋgito, kambaŋ kokaamba mombaanoŋ geso ano monen geso qaŋa eji, ii mono meŋ besaŋ laligowa. Manjawaa soo somata ii mombaanoŋ mende eji, iinoŋ mono malekuya sewaŋa mewutiwaajonŋ ama monen mokoloŋ soo ii sewaŋa mewa. <sup>37</sup> \*Niinoŋ kawaajonŋ kokaen injijowe mobu: Anutuwaa qaanoŋ noojonŋ jegita eji, qaa kuuya ii mono hoŋawo koloodaborowaa. Iikawaa kambaŋanoŋ mono kaŋ kuumambaajonŋ anja. Buŋa qaa monŋ ii kokaen oogita eja, ‘Iinoŋ bologa meme yoŋoo tuuŋonŋ ewaa, jegi.’ Kawaajonŋ jejeŋ: Qaa iikawaa hoŋa ii noononŋ koloodaborowaa.”

<sup>38</sup> Kaen injoro gowokourutanonŋ ijogi, “Ponŋ iiba, manjawaa soo somata woi koi rajao.” Kaen ijogi “Ii sokonja,” jeŋ meleema oŋono. Kianŋ.

---

\* **22:35:** Mat 10.9-10; Maak 6.8-9; Luuk 9.3; 10.4 \* **22:37:** Ais 53.12

*Jiisasnoŋ Gezemane urukisinonŋ qama kooliro.*

*Mat 26.36-46; Maak 14.32-42*

<sup>39</sup> Jiisasnoŋ miri mesaonŋ silia otaanŋ Oil gere baananonŋ uro gowokourutanonŋ gematanonŋ kenŋi. <sup>40</sup> Uma iikanonŋ keuma kokaenŋ injoro, “Anŋobotononŋ kamaanŋ unŋwabotiwaajonŋ mono qamakooli gawonŋ mewu.”

<sup>41</sup> Kaenŋ injonŋ onŋomesaonŋ jamo giliniŋ kemaŋkeji, iikawaa so kema siminŋ kuma qama kooliro <sup>42</sup> Qama koolinŋ kokaenŋ jero, “Amana, giinonŋ uusiinŋga mojanŋi eenŋ, siimbobolowaa qambia koi kanonŋ mono noo qananonŋ ubabotiwaajonŋ nuamba. Nuambaa me qaagoti, ii mono geenŋga uusiinŋga so koloowa. Ii noo siimbaa so qaago.”

<sup>43</sup> Kaenŋ qama kooliro gajoba mononŋ Siwenonŋga asuginŋ menŋ kotiinŋ muro. <sup>44</sup> Menŋ kotiinŋ muro konjilinŋ uuta moma mono kaparaŋ koma uuta menŋ kululuunŋ qama kooliro. Qama kooliro nogoya ii sa lalanŋ kaanŋa riinŋ namononŋ kamaaro.

<sup>45</sup> Qama koolidaboronŋ waama gowokouruta yonŋoononŋ keno. Kema mokolonŋ injiro wosobirononŋ menŋ kamaanŋ onŋono gaonŋ egi. <sup>46</sup> Egi injoro, “Mono naambaajonŋ gaonŋgadeenŋ eju? Mono waama anŋobotononŋ kamaanŋ unŋwabotiwaajonŋ mono qama kooligi.” Kianŋ.

*Jiisas qelanjinŋ menŋ somonŋgogi.*

*Mat 26.47-56; Maak 14.43-50; Jon 18.3-11*

<sup>47</sup> Jiisasnoŋ kaenŋ jenŋ nano iikanondeenŋ eja tuunŋ kougi. Gowokouruta 12 yonŋoononŋga monŋ qata Juudas iinonŋ jeta menŋ onŋoma Jiisaswaanonŋ kouma buuta kitonŋ nero. <sup>48</sup> Kitonŋ neroto, Jiisasnoŋ kokaenŋ ijoro, “Juudas, gii buuna kitonŋ

nen iikaana kanon Siwe gomambaa Eja hona memelolo men mujan me?”

<sup>49</sup> Kaen kolooro tosonian Jiisas liligon mun nangiti, iyononon iwoi koloomambaaon ano ii iima jegi, “Pon, nono manjawaa soo somatanon unuwona me?” <sup>50</sup> Kaen jen yonoononga mononon jigo gawon galen wanaa welenqeqeya qen geja dindina kotogoro kamaaro.

<sup>51</sup> Kamaaroto, Jiisasnon meleema “Mono mesaowu!” jen welenqeqewaa geja kotoroti, ii oosiro qeangoro.

<sup>52</sup> Qeangoro nama jigo gawon galenurugia, jigowaa kiropo galen (sikiriti) wana ano kanriwaa jotamemeya yononon Jiisas mewombaaon kougiti, ii kokaen injoro, “Nii kikekakasilin ejaga qaagoto, kilen nojon kaen moma manjawaa soo somata ano wasa men kouju. <sup>53</sup> \*Niinon ween so jiwowon jigonon onowo laligowe ononon borogia boraama nii mende nongi. Ii qaagoto, keteda koi pangamambaa ku-usunanon haamo ama asuganon kolooro onoo kambanganon kan kuuja.” Kia.

*Piitonon Jiisas qakoono.*

*Mat 26.57-58, 69-75; Maak 14.53-54, 66-72; Jon 18.12-18, 25-27*

<sup>54</sup> Kaen kolooro manjaqeqe eja yononon Jiisas men somonon wama jigo gawon galen wanaa mirinon kenji. Kenji Piitonon gemagianon sigensigen onotaan keno. <sup>55</sup> Iikanon kema jinkaron miriwaa kiropo uutanon kemen somben

---

\* **22:53:** Luuk 19.47; 21.37

biiwianonj gere oonj motoonj raji. Piitononj kaanjadideen yonoo batugianonj raro. <sup>56</sup> Raro welenqege emba mononj Piitononj gere kosianonj raro iigigiinj kokaenj jero, “Eja koi kanonj mono kaanagadeenj iwo laligoro.”

<sup>57</sup> Kaenj jeroto, Piitononj qakooma kokaenj ijoro, “Embada, niinonj ii mende moma mujenj.”

<sup>58</sup> Kaenj ijonj raro mende koriro eja mononj ii iima ijoro, “Gii kaanagadeenj iyonoononjga monj koloojanj.” Kaenj ijoroto, Piitononj meleeno, “Alana, nii qaago.”

<sup>59</sup> Aua motoonjgowaa so tegoro mononj qaa ii mombo kaparanj koma jero, “Eja koi kanonj kaanagadeenj onanonj iwo laligoro. Iinonj mono Galili ejaga kolooja.”

<sup>60</sup> Kaenj jeroto, Piitononj meleeno, “Ejada, qaa jejanj, niinonj ii kondanjenj.” Kaenj meleema jenj nano iikanondeenj kurunonj qaro.

<sup>61</sup> Qaro Pononj eleema Piito uunj iiro iikanondeenj qaaya kokaenj jeroti, ii romonjgoro, ‘Gii kete indinj karoonj qakooma nona kurunonj qabaa.’

<sup>62</sup> Qaa ii romonjonj wosoya jumambaajonj ano seleengenj kemenj meduqedu menj saaro. Kianj.

*Jiisas jen jononjsisi ama mugj.*

*Mat 26.67-68; Maak 14.63-65*

<sup>63</sup> Manjaqege eja Jiisas menj somonjgogiti, iyonononj mepaqepae ama munj nama qewagogi.

<sup>64</sup> Qewagonj jaasewana esuunj qisinj ijogi, “Gii gejatootoo ejaga koloojanjwaajonj morononj guji, mono iwaa qata qaba!” <sup>65</sup> Kaenj jenj mamaga terenjonj mepaegonj jenj qetama mugj. Kianj.

*Jigowaa jotamemeya yononon Jiisaswaa qaa gawon meg.*

*Mat 26.59-66; Maak 14.55-64; Jon 18.19-24*

<sup>66</sup> Jen qetama mun laligogi goman ano kantriwaa jotamemeya ano jigo gawon galen ano Kana qaawaa boi yononon ajoroon Jiisas wama Juuda yonoo jigo kaunsol tuun yonoo jaagianon angi.

<sup>67</sup> Iikanon angi ijogi, “Giinon Hamoqeqe Toya Kraist koloojan ee, ii mono asuganon pan jena mobon.” Kaen ijogi meleeno, “Ii injowenagato, ii mono mende moma laariwuya. <sup>68</sup> Me qisin onombenagato, ii mono mende meleema nom-buya. <sup>69</sup> Kaen mojento, kaman kokaambadeen kanain Siwe gomambaa Eja hona iinon mono Anutu, ku-usun Toyaa boro dindinanon rama laligowaa.”

<sup>70</sup> Kaen meleeno iikanondeen korebore yononon kokaen jen qisigi, “Onanon, gii Anutu waa meriaga koloojan me qaago?” Kaen qisigi kokaen meleema onono, “Ii koloojeniwaa qaaya mono onoangio jeju.” <sup>71</sup> Meleema onono jegi, “Ano kuakua qen komuwaatiwaa nangonango qaaya mono iyanaa jetanon jero modaborojon. Kawaajon tosiannon qaaya nangowutiwaajon mono naambaajon mombo qisin onombonaga?” Kian.

## 23

*Jiisasnon gawana Pailotwaa jaanon nano.*

*Mat 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Jon 18.28-38*

<sup>1</sup> Kaen jen tuun kuuya yononon waama Jiisas wama kema gawana Pailotwaanon kenji.

<sup>2</sup> Iwaanon kema kanain selianon qaa kuun kokaen jegi, “Eja kokawaa kania ii kokaen iima monin: Iinon ejemba kuun onono enkalolon kolooro karen aonkeju. Nono Siisa-kimbaa takis mende ambonatiwaajon songo amakeja. Iyanajon ‘Nii Hamoqeqe Toya Kraist ano kin koloojen,’ kaen jenkeja.”

<sup>3</sup> Kaen jegi Pailotnon kokaen qisin muro, “Onanon, gii Juuda yonoo kin pongiaga koloojan me qaago?” Qisin muro Jiisasnon meleema jero, “Mono geenjo jejani, kian.”

<sup>4</sup> Pailotnon jigo gawon galen ano ejemba tuun ii kokaen injoro, “Niinon eja kokawaa qinjita mon mende mokoloojen.”

<sup>5</sup> Kaen injoro mombo kaparan koma kuun jegi, “Iinon mono ejemba tuun kuun onoma Buja qaaya Galili prowinsnon kanain kuma onoma balon sokoma kan Judia prowins kokanon kaanagadeen ii jen seinkeja.”

<sup>6</sup> Kaen jegi moma qisin onoma jero, “I Galili ejaga kolooja me qaago?” <sup>7</sup> Kaen jero “Mono ii!” jegi moma Herodnon Galili ano prowins tosaan mindirin galen koma onoma kaman iikanondeen Jerusalem sitinon kan laligoroti, iikawaajon Pailotnon jero Jiisas Herodwaanon wama kenji. Kian.

### *Jiisasnon kin Herodwaa jaanon nano.*

<sup>8</sup> Herodnon Jiisaswaa sunduya moma mono kaman koriga iimambaajon siin moma laligorotiwaajon ii iima uutanon mamaga qeangoro. Jiisasnon angoletto mon mero iimambaajon ama mamboma laligoro. <sup>9</sup> Kawaajon qiqisi mamaga

Jiisas qisiŋ muro. Ii qisiŋ muroto, Jiisasnoŋ kitia moŋ mende meleeno.

<sup>10</sup> Jigo gawoŋ galen ano Kana qaawaa boi yoŋonoŋ nama selenoŋ kuukuu qaa geriawo jeŋ mugi. <sup>11</sup> Herodnoŋ manjageqe ejauruta yoŋowo Jiisas meŋ kamaan ama jejewili ama mepaqepae meŋ mugi. Kaen ama maleku akadamuyawo moŋ mouma mugi nano wasiro mombo gawana Pailotwaa jaanoŋ keno. <sup>12</sup> Wala Pailot ano Herod yoronoŋ kerekere ama aon laligorita kambaŋ iikanoŋ ala-ala koloori. Kaen.

*Pailotnoŋ Jiisas komuwaatiwaajon jeŋ tegoro.  
Mat 27.15-26; Maak 15.6-15; Jon 18.39-19.16*

<sup>13</sup> Jiisasnoŋ karo gawana Pailotnoŋ jigo gawoŋ galen ano galenkoŋkoŋ ejauruta ano ejemba tuuŋ horoŋ oŋono ajoroogi. <sup>14</sup> Ajoroogi kokaen injoro, “Oŋo eja koi kokaen jeŋ noonoŋ wama kaju, ‘Iinoŋ ejemba tuuŋa tuuŋa kuun oŋono enkaloloŋ amakeju.’ Mobu! Oŋo qaa selianoŋ kuujuti, niinoŋ iikawaa kania oŋoo jaagianoŋ gosiŋ kokaen mokoloojen: Oŋo eja kokawaa selianoŋ qaa kuuya kuujuti, ii niinoŋ koposoya moŋ mende mokoloojen. <sup>15</sup> Herodnoŋ qaa kaanjadeen jeŋ wasiro mombo nonoonoŋ kaja. Mobu, iinoŋ iwoi qinjitawo moŋ mende ano. Kawaajon koomuwaa buŋa koloowaatiwaajon amamaaya koloowaa. <sup>16</sup> Kawaajon niinoŋ jewe manjageqe eja yoŋonoŋ oolinondeen qegi isambe kamaawaa.” <sup>17</sup> (Pailotnoŋ gbani so Pasowa korisoro kambaŋanoŋ kapuare mirinoŋga eja mo-toŋgo isama oŋomakero.)



<sup>18</sup> Kaen injjoro koreboreyanon silama qama jegi, “Iga mono yamagen (kozigen)! Barabas mono isama nonomba!” <sup>19</sup> Barabasnon sitinon karen moton laligogiti, iyonoo galengiaga koloon eja mon qero komuroti, iikawaajon kapuare mirinon oongiraro.

<sup>20</sup> Pailotnon Jiisas isamambaajon moma qaa mombo jero. <sup>21</sup> Jeroto, yononon qetama qaa siita kuma qa gigilaagi, “Maripoonon qewu! Mono maripoonon qewu!”

<sup>22</sup> Qa gigilaagi iinon qaa indin karoon kokaen injjoro, “Iinon mono naa bologaga ano? Niinon iwaanon koposo mon mende mokoloowe koomuwaa bunja koloowaatiwaa so mende kolooja. Kaen kolooro niinon jewe manjageqe eja yononon oolinondeen qegi isama mube kamaawaa.”

<sup>23</sup> Kaen injjoroto, yononon jaba ama kaparan koma toroqen qa gigilaan qagi, ‘Jiisas mono maripoonon qegi komuwa.’ Kaen qama Pailotwaanon qaa ii qewagogi. <sup>24</sup> Qewagogi Pailotnon qaagiaa baatanon kema qaa kaparan koma jegiti, iikawaa honja koloowaatiwaaajon jen tegoro. <sup>25</sup> Jen tegon “Barabas kamaawa!” jen kaparan kongitiwaaajon ii isama muro kamaaro. Ii karen moton laligogiti, iyonoo galengiaga koloon eja mon qero komurotiwaaajon kasa mirinon oongiraro. Ii isano kamaaroto, Jiisas siingia otaan ama mubutiwaaajon borogianon ano. Kian.

*Jiisas maripoonon qegi.*

*Mat 27.32-44; Maak 15.21-32; Jon 19.17-27*

<sup>26</sup> Pailotnoŋ Jiisas borogianoŋ ano wama kana somatanoŋ kema Afrika siti qata Sairini iikawaa eja moŋ qata Saimon mokoloogi. Inoŋ gawonoŋga kouro jeŋ kotoŋ muŋ Jiisaswaa maripooŋa meŋ iwaa sawiŋanoŋ aŋgi aŋgoŋ otaaŋ keno.

<sup>27</sup> Kaen keno ejemba tuuŋ somata yoŋonoŋ luluuma gematanoŋ otaaŋ keŋgi. Yoŋoo batu-gianoŋ emba toŋianoŋ kaanagadeeŋ jiŋgeŋ qama saama keŋgi.

<sup>28</sup> Saama keŋgi Jiisasnoŋ eleema iniima kokaen injiŋoro, “Oo Jerusalem emba, oŋo mono noo-joŋ mende saabu. Noojoŋ qaagoto, oŋoan-gia ano meraboraurugia yoŋoojoŋ mono saabu.

<sup>29</sup> Mobu! Kanageŋ kambaŋ moŋ karo iikanoŋ kokaen jewuya, ‘Emba aruŋa ii simbawoŋawo. Koro mende ama merabora mende megiti, ii simbawoŋawo kolooju. Merabora aju oŋoma mende dooŋgogiti, ii simbawoŋawo.’ <sup>30</sup>\*Kambaŋ iikanoŋ ejembanonŋ kanaiŋ baanŋ Toya ii kokaen welema oŋombuya, ‘Oŋo mono baanŋ ii jegi bagoŋ qanananoŋ ubu.’ Ano seŋ sia Toya ii kokaen welema oŋombuya, ‘Oŋo mono kobaa-gianoŋ mesanoŋ nonombu.’

<sup>31</sup> “Niinoŋ Anutuwaanonŋ gere gbiligbili koloojeŋ ano noojoŋ kilen kokaen ama nonju. Oŋo gere koomuya siŋgiŋoŋgogiawo eja sii qeŋ nanju. Kawaaŋoŋ Anutunoŋ ironŋa meleema oŋono gerenonŋ oŋooro siimbobolo uuta mobuya.”

<sup>32</sup> Bologa meme woi ii kaanagadeeŋ Jiisaswo motoonŋ uruwombaajoŋ uruama keŋgi. <sup>33</sup> Kema

---

\* **23:30:** Hoos 10.8; Isa 6.16

goman qata Wansii qajuti, iikanon keuma Jisas maripoonon qegi. Qen bologa meme woi ii motoon mon dindinon mon qanianon leele kaen urugi. <sup>34</sup> \*Kaen anjito, Jisasnon jero, “Amana, yononon iwoi anjuti, iikawaa kania mende moma kotojutiwaajon mono singisongogia mesaon onomba.”

Qegi nano Jiisaswaa sele esuyaajon kiawen megii jangoya kolooro iikawaa so ii mendeema megii.

<sup>35</sup> \*Kaen anji ejemba tuun yononon nama ii uun iigi. Iigito, Juuda jotamemeya yononon kaanagadeen mepaqepae men mun kokaen jegi, “Anutunon meweengon muro Hamoqege Toya Kraist kolooji een, tosaan ilaan onoma laligoroti, iinon mono iyan ilaan aowa.”

<sup>36</sup> \*Manjaqege eja yononon kaanagadeen qaa gonjeege jen mepaegon kosianon kema wain apu aasonawo qeesaan men uma mun <sup>37</sup> kokaen ijogi, “Gii Juuda yonoonon kin ponga koloojani een, mono saanon geenga ilaan aowa.”

<sup>38</sup> Wananon eu tere mon kokaen on qegi nano, “Juuda yonoo kin pongiaga koi.”

<sup>39</sup> Kikekakasilin eja woi motoon mondon oroni naniti, iyoroononga monon uqege qaa tokoronkota Jiisas jen mun kokaen ijoro, “Gii Hamoqege Toya Kraist koloojani een, mono geenga ilaan aon noro kaanagadeen ilaan noromba.”

---

\* **23:34:** Ond 22.18    \* **23:35:** Ond 22.7    \* **23:36:** Ond 69.21

<sup>40</sup> Kaen ijoroto, alianon jen mun kokaen ijoro, “Gii godaqeqega qaa. Gii Anutuwaajon kaanagadeen keega mende mojan me? Yononon jen tegon siimbobolo ororon nonongi bosinjon.

<sup>41</sup> Anara onanon koposo anitiwaajon irona soy-anon meleema ama norongi siimbobolo mojo. Ii mojoto, eja koi kanon bologa mon mende ano ii kilenj tiwilaaju.” <sup>42</sup> Kaen jen ijoro, “Jiisas, gii bentotongaa uutanon keubagati, iikanon mono nii romongon nomba.”

<sup>43</sup> Ijoro ii kokaen ijoro, “Niinon qaa hona gi-jowe moba: Giinon mono kete niwo oyanboyan gomanon uma laligowa.” Kianj.

*Jiisasnon komuro.*

*Mat 27.45-56; Maak 15.33-41; Jon 19.28-30*

<sup>44</sup> Ween biiwia 12 kilok kolooro ween jaaya bulugoro pangamanon kamaan goman kuuya sokoma ero kema aua karoombaa so ano.

<sup>45</sup> \*Kamban iikanon jiwowon jigo uutanon opo nanoti, iikanon mono eukaya biiwianon jurama kamaan woi kolooro. <sup>46</sup> \*Jiisasnon kamban iikanon kotakota qama kokaen jero, “Amana, nii kokoosuna goo borongan anjen.” Kaen jen sewan aason konoga horon komuro.

<sup>47</sup> Komuro iwoi kolooroti, kawali galenon ii iima Anutu mepeseen kokaen jero, “Iinon mono onanon eja solanaga kolooja.”

<sup>48</sup> Ejemba tuun kuuya ii iibombaajon kan ajoroogiti, iyononon iwoi ii kolooro iima wosogia junu wan gilin motomotoon mirigianon kenji.

---

\* **23:45:** Eks 26.31-33      \* **23:46:** Ond 31.5

49 \*Kenngito, ejemba kuuya Jiisas moma mugiti, iyononon sigenstigen nama ii uun iigi. Emba tosiannon Jiisas otaan Galiliga kagiti, iyononon kaanagadeen nama ii iigi. Kian.

*Jiisaswaa qamoya ron kongi.*

*Mat 27.57-61; Maak 15.42-47; Jon 19.38-42*

<sup>50-51</sup> Juuda yonoonon taon qata Arimatia iikanonja eja awaa qabunayawo qata Joosef iinon kaanagadeen karo. Iinon Anutu bentotombaa hona koloowaatiwaajon mamboma laligoro. Iinon Juuda yonoo jigo kaunsol tuumbaa jotamemeya laligon Jiisaswaa qaa jen somongon angiti, iikawaa uumotoon mende ano.

<sup>52</sup> Iinon Pailotwaanon kema Jiisaswaa qamoya memambajaan qisiro. <sup>53</sup> Qisij uma qamoya maripoononga metegon men kamaan opo taanonon esuuro. Esuun men qasirionon kema jamo kobaa mon uroroon qamo mon kanon mende angiti, iikanon Jiisaswaa qamoya ii ano.

<sup>54</sup> Sabat kendon rarawaa iwoiya mozozongogiti, (nemungawon) iikawaa weenja jaayanon kememambaa ano.

<sup>55</sup> Kememambajaan ano emba Jiisaswo Galiliga kagiti, iyononon Joosefwaa kanianon qasirionon kema iinon Jiisaswaa qamoya men jamo kobaanon anoti, ii iigi. <sup>56</sup> \*Iikanonja eleema mirionon kema jinin sambori unkoowagawo ano kele gawasuyawo Jiisaswaa qamoyanon moriwombajaan mozozongogi. Mozozongogito, Moosesnon Kana qaanon Sabat kendombajaan jen kotoero eroti, ii otaan haamo men een ragi. Kian.

\* **23:49:** Luuk 8.2-3      \* **23:56:** Eks 20.10; Dut 5.14

## 24

*Jiisasnoŋ koomunonŋa waaro.*

*Mat 28.1-10; Maak 16.1-8; Jon 20.1-10*

<sup>1</sup> Sabat kendoŋ rari tegoro Sonda umuga-wodeeŋ gomaŋ ano emba yoŋonoŋ waama jiniŋ marae uŋkoowagawo mozozonŋogiti, ii meŋ qasirinoŋ kenŋi. <sup>2</sup> Kema moŋnoŋ qasiriwaa qaa ootanoŋ jamo somata qetano kenoti, ii iigi. <sup>3</sup> Ii iima jamo kobaawaa uutanoŋ ugito, Poŋ Jiisawaa qamoya mende mokoloogi. <sup>4</sup> Kawaajoŋ uugia uma kamaaro moma naŋŋi eja woi malekugara taanŋa kokobilibiliawo yoronoŋ bagianoŋ nani iriigi.

<sup>5</sup> Ii iriima awawaliŋ balonoŋ kemeŋ adaragogi kokaen injori, “Jaawo kotiiŋ laligoji, ii mono nomaembaajoŋ koomuya yoŋoo batugianoŋ moŋganju? <sup>6</sup> \*Iinoŋ koi mende ejato, mono gbiliŋ waaja. Galili prowinsnoŋ laligoŋ qaa injoroti, ii mono romonŋowu: <sup>7</sup> Iinoŋ kokaen jero, ‘Moŋnoŋ Siwe gomambaa Eja honŋa memelolo meŋ muro gawman eja sisiwerowero-giawo yoŋoo boronoŋ keno maripoonoŋ qegi komuŋ weeŋ karoŋ kolooro gbiliŋ waabaa.’”

<sup>8</sup> Kaen jeri qaaya ii momogianoŋ keuro romonŋogi. <sup>9</sup> Kaen romonŋoŋ qasirinoŋga eleema kaŋ iwoi kuuya kolooroti, iikawaa buju qaaya ii gowoko 11 ano tosaanŋa kuuya ii injogi. <sup>10</sup> Qaa ii injogiti, ii Maria Magdalaga, Joana ano Maria Jeimswaa nemuŋa ano emba tosaanŋa yoŋowo laligogiti, iyoŋonoŋ ii kaŋ aposol ii injogi.

---

\* **24:6:** Mat 16.21; 17.22-23; 20.18-19; Maak 8.31; 9.31; 10.33-34; Luuk 9.22; 18.31-33

<sup>11</sup> Buju qaa ii injogito, ii mogi qaa omayaan kolooro ii mende moma laarigi. <sup>12</sup> Mende moma laarigito, Piitonon waama bobogarin qasirinoj kema jamo kobaawaa uutanon uuro keno opo taan̄a esuugiti, iikayadeen raro iiro. Ii iima iwoi kolooroti, ii anodeen romonjon walingon mirinon eleeno. Kian̄.

*Gowoko woiyanon Emeus kananon keni.*

*Maak 16.12-13*

<sup>13</sup> Ween iikanondeen Jiisaswaa gowokouruta yonoononga woiyanon Jerusalem siti mesaon goman qata Emeus sewen mail kanon kembojon keni. <sup>14</sup> Kananon kema iwoi kolooroti, ii kuya iyan̄garodeen amin̄ mori. <sup>15</sup> Ii amin̄ moma kania jen̄ bimoon keni Jiisasnon̄ an̄o kosogaron̄ keuro motoon̄ ken̄gi. <sup>16</sup> Ken̄gito, jaagara kojangiro ii mende iima kotori. <sup>17</sup> Mende iima kotori kokaen̄ irijoro, “Oro angarodeen̄ naa qaaga kananon̄ amin̄ moma kajao?” Kaen̄ irijoro doron̄ ama wosobiri jaajaa uun̄ iima nani.

<sup>18</sup> Iima nama yoroononga mon̄ qata Kliopas iinon̄ kokaen̄ qisin̄ muro, “Pasowa kendonon̄ iwoi kolooroti, ii Jerusalem ejemba kuuyanon̄ moju. Gii motoon̄gonon̄ wabaga koloon̄ ii mende mojan̄ me?”

<sup>19</sup> Qisin̄ muro “Ii naama?” jero moma kokaen̄ ijori, “Nazaret eja Jiisaswaanon̄ iwoi kolooroti, mono ii. Iinon̄ gejatootoo ejaga laligon̄ Anutu ano ejemba kuuya yonoo jaagianon̄ nanamemen̄ ku-usun̄awo ama qaa kotakota jen̄ laligoro. <sup>20</sup> Kaen̄ laligoro ananaa

jigo gawon galenana ano galenkonkon ejaurunananon ii wama gawanawaa boronon анги komuwaatiwaajon jen tegoro maripoonon qegi komuro. <sup>21</sup> Iinon Israel kanagesonana kasanonga isama downana mewaatiwaajon mamboma jeromonromon ama laligoninto, 'Yei!' Ii mono qegi komujaa. Iwoi ii kolooro laligon kounin kete soman karoon koloodaboroja.

<sup>22</sup> "Ii mende sokono kete nonoononga emba tosonian qaanon kuun walingon nonongi laligonon. Yononon gomaamba amandiinon qasirinon kema <sup>23</sup> qamoya mende mokolon eleema kokaen jejuya, 'Nono Siwe gajoba woiwaa jaameleen unq iinin yoronon 'Jiisanon gbilin laligoja,' jeri mojon. <sup>24</sup> Qaa ii moma eja nonowo laligonjuti, iyonoononga tosonian qasirinon kema emba yononon qaa jejuyati, iikawaa so ero iijuya. Ron gbamenq iijuyato, iyanq mende iijuya."

<sup>25</sup> Qaa ii moma kokaen irijoro, "Yei! Ono gejatootoo yononon qaa jegiti, ii kuuya mono naambaajon ataqatan ama ajojoo gaonjaajaa laligon mende moma laariju? <sup>26</sup> Hamoqeqe Toya Kraistonon siimbobolo kaanq momago iyanqaa asamararan utanon ubaa. Iikawaa so oogita eja me qaago?" <sup>27</sup> Kaen irijon Mooses ano gejatootoo ejemba kuuya yononon qaa jegiti, iikanonq kanain iyanqaa qaa kuuya oogita eji, iikawaa kania jen asarin orono.

<sup>28</sup> Jen asarin oroma kema goman kembojon jen keniti, ii dodowin kanon toroqen kemambaajon moro. <sup>29</sup> Kaen moroto, yoronon kapaaran koma kokaen ijori, "Goman mare kolooro



ween jaayanon kememambaajon anja. Kawaajon saanon norowo rama ewa.” Kian ijori yorowo mirinon uma ragi. <sup>30</sup> Rama yorowo nene newom-baajon ama bered men kotuegon moton oromambaajon ano iwoi kokaen kolooro:

<sup>31</sup> Iikanondeen jaagaranon tooro iima kotori ayayooga kono mombo mende iiri. <sup>32</sup> Kaen kolooro angarodeen kokaen amin mori, “Kana somatanon Buja Terewaa qaa jen kania jen asarin noronji, kamban iikanondeen mono uunaranon gere jejiwaa so mojo.”

<sup>33</sup> Kaen jen iikanondeen waama Jerusalem sitinon eleema keuma gowokouruta 11 ano alaurugia yonowo ajoroon ragiti, ii mokoloon ononi. <sup>34</sup> Mokoloon ononi kokaen injiori, “Ponnon mono hona waama Saimombaanon asugijaa.”

<sup>35</sup> Kaen injiori iyanoro kananon iwoi kolooro ano bered motoroti, kamban iikanon uugara tooro moma kotori, iikawaa sunduya men ononi. Kian.

*Jiisasnon gowoko tuunja asugin onono.*

*Mat 28.16-20; Maak 16.14-18; Jon 20.19-23; Apo 1.6-8*

<sup>36</sup> Gowokouruta yononon qaa ii amin moma ragi iikanondeen Jiisas ano batugianon asugin nama kokaen injioro, “Alauruna, luaenon mono onowo ewa!”

<sup>37</sup> Kaen injioro toroko moma jenenjia ororo “Ome kokoosuga iijon,” iikaan romongogi.

<sup>38</sup> Kaen romongogito, kokaen injioro, “Ono nomaembaajon aarun momo kaanja uugianon kolooja? <sup>39</sup> Nii neeno koi laligojen. Ii mono angio

kana borona uun iima mobu. Ome kokoosu ii siibusugia qaa. Nii siibusunawo nambe niiju. Mono noosirin niima kotowu.”

<sup>40</sup> Kaen injijon kana boria gendeema onono.

<sup>41</sup> Qendeema ononoto, ii korisorogiaajon kilen mende moma laarin waliŋgon ragi kokaen qisin injijoro, “Nembanenegia mon koi raja me qaago?”

<sup>42</sup> Kaen qisin injijoro sora jejetaa kitia mon mugi.

<sup>43</sup> Mugi men nero iigi.

<sup>44</sup> Nero iigi kokaen injijoro, “Nii onowo laligon kaban kanon qaa injijowe mogiti, iikawaa hona ii kaban kokanon kolooro iiju. Niinon kokaen jen laligowe: Noo qaa ii Mooseswaa Kana qaa ano gejatootoo eja yonoo Buju Tere ano Ondino (Buŋa rii) buknon oogita eji, ii kuuya mono honawo koloodaborowaa.”

<sup>45</sup> Kaen injijon iikanondeen Buŋa Terewaa kania moma kotowutiwaajon uugia metooro.

<sup>46</sup> Metoon kokaen injijoro, “Qaa kokaen oogita eja: Kraistnon siimbobolo moma komunonŋa waabaa. <sup>47</sup> Kawaajon ononon mono Jerusalem sitinon kanain Buŋa qaa noo qananon jen asarin kantri kuuya sokoma kema uukuukuu men onomakebu. Daen yononon uugia meleembuti, Anutunon mono iyonoo singisonŋogia songbama mesaowaa.

<sup>48</sup> “Qaa ii honawo kolooro ano koloowaati, ononon ii kolooro iima nanŋon jen dangunu kaana nambu. <sup>49</sup> \*Mobu! Mannanon kalen onombaatiwaa qaa somonŋoroti, niinon ii wasiwe uugianon kemebaa. Eukanonŋa ku-usun ambe

---

\* **24:49:** Apo 1.4

qagianon ubaa. Ono mono siti koi kanon iikawaajon mamboma rama laligowu.” Kian.

*Jiisasnon Siwe gomanon uro.*

*Mat 16.19-20; Apo 1.9-11*

<sup>50</sup> \*Jiisasnon qaaya jedaboron gowokouruta unuama kema Betani goman kosianon keuma iikanon boria metaama kotuegon onono. <sup>51</sup> Kotuegon onono iikanondeen Anutunon wano onomesaon Siwenon uro. <sup>52</sup> Uro korisoro somata moma usugon waeya menj mepeseen mun Jerusalem eleengi. <sup>53</sup> Eleema suulan jiwowon jigonon laligon Anutu mepeseen mun laligogi. Kian.

---

\* **24:50:** Apo 1.9-11

**Uumeleembaa Buŋa Tere Soomongo Gbilial  
The New Testament and portions of the Old  
Testament in the Borong Language of Papua New  
Guinea  
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long  
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47